

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет
Кафедра історіографії, джерелознавства та археології

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

бакалавра

на тему: **«Проблеми збереження культурного ландшафту Львова
на сучасному етапі»**

Виконав: студент IV курсу
денної форми навчання
напряму підготовки (спеціальності)
032 «історія та археологія»
Красніков Богдан Олексійович

Керівник: к.і.н., доц.
Рачков Євген Сергійович

Рецензент: к.і.н., доц.
Іващенко Вікторія Юріївна

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. КОНЦЕПЦІЯ КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ	12
РОЗДІЛ ІІ. КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЛЬВОВА ЯК СКЛАДОВА МІСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ	23
2.1. Матеріальна спадщина Львова як складник міського культурного ландшафту	23
2.2. Нематеріальна спадщина Львова та Львівської області як складник міського культурного ландшафту	32
РОЗДІЛ ІІІ. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ ЛЬВОВА	42
3.1. Проблеми збереження культурного ландшафту Львова.....	42
3.2. Стратегія розвитку культури Львова.	53
3.3. Інституції та проєкти з охорони культурного ландшафту Львова.....	59
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	78
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність дослідження. Концепція культурного ландшафту є ключовою для сучасних гуманітарних досліджень, оскільки дає змогу подолати вузькооб'єктний підхід до вивчення спадщини та розглядати міське середовище як цілісну систему взаємодії природного середовища, архітектури, соціальних практик і культурної пам'яті. Культурний ландшафт Львова – міста з багатовіковою історією та різноманітною культурою – становить особливий інтерес для дослідження. Саме тут сформувалося справжнє «перехрестя культур», що знайшло відображення як у матеріальних, так і в нематеріальних проявах міської культурної спадщини.

Сучасна наука про спадщину наголошує на необхідності розглядати культурний ландшафт не лише як сукупність пам'яток, а як динамічний простір, у якому відбувається постійна взаємодія між минулим і сучасністю, традицією та інновацією, локальним і глобальним. Такий підхід набуває дедалі більшої актуальності в сучасному соціокультурному контексті, що засвідчує, зокрема, включення поняття «культурний ландшафт» до офіційної термінології ЮНЕСКО¹.

У випадку Львова це особливо важливо, оскільки місто неодноразово переживало зміну політичних режимів, етнічних домінант, соціальних структур, що призводило до багат шаровості його культурного ландшафту. Дослідження цієї багат шаровості дозволяє не лише глибше зрозуміти історію міста, а й виробити ефективні стратегії його збереження та розвитку. На сучасному етапі збереження культурного ландшафту Львова також набуває особливого значення з огляду на низку викликів, таких як швидка урбанізація із зростанням населення, розширенням житлової та комерційної забудови, розвиток транспортної інфраструктури, що часто відбувається без належного врахування історико-культурного контексту. Це призводить до руйнування цілісності історичних

¹ UNESCO. Culture. URL: <https://www.unesco.org/en/culture> (дата звернення: 12.01.2025).

кварталів, втрати автентичних рис міського середовища, знищення зелених зон і традиційних просторів відпочинку. Львів, як один із головних туристичних центрів України, стикається з проблемою комерціалізації історичного центру, що проявляється в надмірній експлуатації пам'яток, зміні функціонального призначення історичних будівель, витісненні місцевих мешканців із центральних районів. Уніфікація міського простору, поширення стандартних архітектурних рішень та брендів веде до втрати унікальності Львова як міста з неповторним історичним і культурним обличчям.

В умовах російсько-української війни збереження культурного ландшафту та ідентичності стає не лише науковим, а й політичним завданням. Руйнування пам'яток, спроби переписування історії, інформаційні війни тощо вимагають від суспільства та наукової спільноти активних та рішучих дій з метою захисту й популяризації національної та місцевої спадщини. Збереження культурного ландшафту Львова постає як форма опору зовнішньому тиску, вияв стійкості та засіб збереження національної пам'яті.

Вивчення культурного ландшафту Львова виходить за межі традиційної історіографії, інтегруючи знання з історії, архітектури, археології, географії, екології, соціології, права та інших дисциплін. Такий міждисциплінарний підхід дозволяє враховувати не лише матеріальні, а й нематеріальні складники спадщини (традиції, ритуали, *genius loci* тощо). Особливу важливість має аналіз взаємодії різних акторів, зокрема органів державної та місцевої влади, громадськості, бізнесу, міжнародних організацій, а також розроблення адаптивних стратегій збереження, які враховують сучасні виклики.

Дослідження культурного ландшафту Львова дає змогу виявити та систематизувати різноманітні складники міського ландшафту. Це відкриває можливості для розробки нових підходів до збереження і промоції спадщини, що базуються на принципах сталого розвитку, партисипації та міждисциплінарності. Крім того, результати дослідження можуть слугувати основою для формулювання рекомендацій для інших міст України, які стикаються з аналогічними викликами.

Отже, актуальність дослідження визначається як науковими, так і практичними потребами. Львів виступає своєрідною «лабораторією», де можна дослідити й апробувати сучасні підходи до збереження культурного ландшафту, а також розробити ефективні стратегії для інших історичних міст України.

Об’єкт дослідження – культурний ландшафт Львова як складна система взаємодії різноманітних чинників (природних, історичних, архітектурних, соціальних тощо).

Предметом дослідження є проблеми збереження культурного ландшафту Львова на сучасному етапі.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з початку 2000-х рр. та до сьогодні (окремі досліджувані в роботі питання сягають 1970-х рр.).

Територіальні межі дослідження охоплюють сучасну територію міста Львів.

Метою роботи є дослідження актуальних проблем збереження культурного ландшафту Львова на сучасному етапі.

Для реалізації поставленої мети були сформульовані наступні **завдання**:

- схарактеризувати поняття «культурний ландшафт» та визначити вплив цієї концепції на охорону міської спадщини;
- проаналізувати нормативно-правову базу (на міському, національному та міжнародному рівнях) охорони міського культурного ландшафту;
- виявити та дослідити складники культурного ландшафту Львова;
- схарактеризувати роль ключових організацій та проєктів, спрямованих на збереження та промоцію культурного ландшафту Львова.

Історіографія дослідження. Культурний ландшафт як наукова концепція має тривалу історію дослідження у межах географії, антропології, культурології та урбаністики. Основні теоретичні засади було сформовано у працях західноєвропейських і американських учених. Серед фундаментальних робіт слід зазначити монографію П. Джеймса та Г. Мартіна «All Possible Worlds: A History of Geographical Ideas», де простежується еволюція різних географічних

ідей, зокрема й концепції культурного ландшафту¹. Вагомий внесок у формування поняття культурного ландшафту зробив німецький географ Фрідріх Ратцель, який у своїх працях «*Anthropogeographie*» та «*Politische Geographie*» обґрунтував взаємозв'язок людини, суспільства та простору².

Американський географ Карл Зауер у збірці «*Land and Life: A Selection from the Writings of Carl Ortwin Sauer*» розвинув ідеї про морфологію ландшафту, підкресливши роль культурних факторів у формуванні простору³.

У сучасній європейській та українській гуманітаристиці концепція культурного ландшафту розглядається як міждисциплінарний феномен, що поєднує природні, історичні, соціокультурні та урбаністичні компоненти. Значний внесок у розвиток цієї тематики зробили Т. Гуменюк і О. Сом-Сердюкова у статті «Підступи до дискурсу про культурний ландшафт: крос-європейський підхід», де авторки аналізують підходи до вивчення культурних ландшафтів у європейському контексті⁴. Ю. Тютюнник у статті «Сучасне ландшафтознавство перед викликами Постмодерну» розглядає сучасні тенденції у ландшафтознавстві, зокрема вплив постмодерністських підходів на розуміння культурного ландшафту⁵. Однією з ключових праць є монографія Р. Лозинського «Культурні ландшафти Галичини: етика взаємодії людини з природою», де автор аналізує історичний розвиток та сучасні виклики збереження культурних ландшафтів Львова й регіону загалом⁶. Соціально-екологічний аспект історичного розвитку міста розкрито у праці М. Назарука «Львів у XX столітті:

¹ James P. E., Martin G. *All Possible Worlds: A History of Geographical Ideas*. New York: John Wiley & Sons, 1981. 177 p.

² Ratzel F. *Politische Geographie*. München und Leipzig: R. Oldenbourg, 1897. 612 S. ; Ratzel F. *Anthropogeographie*. Erster Teil. Grundzüge der Anwendung der Erdkunde auf die Geschichte. Stuttgart: J. Engelhorn, 1882. 593 S.

³ Sauer C. O. *Land and Life: A Selection from the Writings of Carl Ortwin Sauer* / Ed. by John Leighly. Berkeley: University of California Press, 1963. 438 p.

⁴ Гуменюк Т., Сом-Сердюкова О. Підступи до дискурсу про культурний ландшафт: крос-європейський підхід // Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури. 2020. Т. 3. С. 5–6.

⁵ Тютюнник Ю. Сучасне ландшафтознавство перед викликами Постмодерну // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія». 2023. Вип. 59. С. 237–248.

⁶ Лозинський Р. *Культурні ландшафти Галичини: етика взаємодії людини з природою*. Львів: Ладекс, 2020. 18 с.

соціально-екологічний аналіз», де розглядаються процеси урбанізації, зміни ландшафту та проблеми охорони історико-культурної спадщини¹.

Вивчення окремих складників культурного ландшафту Львова – архітектурних ансамблів, сакральних споруд, парків, цвинтарів, етнокультурних об'єктів – є предметом численних історичних, мистецтвознавчих і пам'яткознавчих досліджень. Зокрема, докладний аналіз єврейської архітектурної спадщини Львова подано у монографії Ю. Бірюльова «Єврейська архітектурна спадщина Львова»².

Окремі публікації присвячені історії та сучасному стану архітектурної спадщини Львова (наприклад, «Архітектурна спадщина Львова. За матеріалами Львівського музею етнографії та художнього промислу»)³, а також сакральним об'єктам та етнокультурним центрам («Qırımtatar Medeniy Merkezi. Культурний центр кримських татар у Львові»)⁴.

Загалом, попри наявність численних досліджень, присвячених окремим аспектам культурного ландшафту Львова, до сьогодні бракує узагальнюючої праці, яка б комплексно охоплювала це питання. Відсутність ґрунтовного дослідження ускладнює формування системних підходів до збереження та популяризації культурного ландшафту Львова.

Джерельна база дослідження включає наступні групи джерел:

1) Міжнародні нормативно-правові акти, присвячені «культурному ландшафту» (наприклад, «Recommendation on the Historic Urban Landscape», Європейська ландшафтна конвенція тощо).

2) Нормативно-правові акти України (Закони України, підзаконні акти, Постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України та ін.). Дослідження цих документів дозволило

¹ Назарук М. М. Львів у XX столітті: соціально-екологічний аналіз. Львів: Українська академія друкарства, Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 348 с.

² Бірюльов Ю. Єврейська архітектурна спадщина Львова. Львів: Видавництво Старого Лева, 2022. 632 с.

³ Архітектурна спадщина Львова. За матеріалами Львівського музею етнографії та художнього промислу. 2023. URL: <https://spadok.org.ua/narodna-arkhitektura/arkhitekturna-spadshchyna-lvova> (дата звернення: 17.01.2025).

⁴ Qırımtatar Medeniy Merkezi. Культурний центр кримських татар у Львові // Facebook. 2024. URL: <https://www.facebook.com/QirimTTP/> (дата звернення: 17.01.2025).

простежити особливості українського законодавства щодо охорони культурного ландшафту. Окрему увагу було приділено документам Львівської міської ради.

3) Списки культурної спадщини (світові, національний, регіональні), зокрема Державний реєстр нерухомих пам'яток України¹ та Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України².

4) Звіти та вебресурси інституцій та проєктів, спрямованих на збереження та культурного ландшафту Львова.

5) Місцеві та загальноукраїнські новинні та інформаційні вебресурси, що містять інформацію про трансформацію складників культурного ландшафту Львова на сучасному етапі.

Мета дослідження та особливості джерельної бази визначили відповідну **методологію дослідження**. В основу були покладені підходи, вироблені у межах студій спадщини. Методологічна основа дослідження проблем збереження культурного ландшафту Львова спирається на сучасні підходи, сформовані у межах студій спадщини. Ця міждисциплінарна галузь виникла на перетині історії, культурної географії, архітектури, соціології, антропології та екології, що дозволяє комплексно аналізувати як матеріальні, так і нематеріальні складові спадщини, а також взаємодію людини з простором.

Ключовим підходом у сучасних студіях спадщини є відмова від суто об'єктного, тобто «музейного», бачення спадщини на користь розгляду її як динамічного процесу, що включає не лише збереження артефактів, а й підтримку живих традицій, соціальних практик, історичної пам'яті та ідентичності. Такий підхід особливо важливий для міського середовища Львова, де історичні пам'ятки, міський простір, природні елементи та традиції формують цілісний культурний ландшафт.

¹ Культурна спадщина. Нерухома культурна спадщина. МКСК. URL: <https://mcsc.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyy-reiestr-nerukhomykh-pam-iatok-ukrainy/> (дата звернення: 17.01.2025).

² Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. МКСК. URL: <https://mcsc.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyy-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-ukrainy/> (дата звернення: 12.04.2025).

Важливим є також інтегративний підхід, який поєднує аналіз матеріальної (архітектурної, археологічної, природної тощо) та нематеріальної (традиції, звичаї, мова, образи тощо) спадщини. Згідно з рекомендаціями ЮНЕСКО та ІКОМОС, сучасна політика збереження спадщини має враховувати не лише фізичний стан об'єктів, а й їхнє значення для локальної спільноти, роль у формуванні ідентичності, а також здатність до адаптації в умовах змін (урбанізація, глобалізація, війна тощо).

Дослідження спадщини передбачає звернення особливої уваги на поняття «духа місця» (*genius loci*), яке підкреслює унікальність кожного простору та його неповторну атмосферу, що формується взаємодією історичних, культурних, соціальних і природних чинників. У випадку Львова це особливо актуально: місто сприймається не лише як сукупність пам'яток, а як цілісний простір, де кожен елемент – від архітектури до міських легенд – є носієм спільної пам'яті та ідентичності. Також у роботі увага приділяється проблемі сталого розвитку (*sustainable development*), тобто збереження культурного ландшафту має гармонійно поєднуватися з потребами сучасного міста, враховувати економічні, соціальні та екологічні виклики, а також забезпечувати баланс між охороною спадщини і розвитком інфраструктури, туризму та житлової забудови. Варто також відзначити, що в сучасних студіях спадщини ключову роль відіграє партисипативний підхід (залучення громади, *stakeholder engagement*), коли місцеві мешканці, фахівці, органи влади та бізнес беруть активну участь у прийнятті рішень щодо збереження та розвитку культурного ландшафту. Такий підхід сприяє врахуванню інтересів різних соціальних груп, підвищує ефективність охоронних заходів і формує відповідальне ставлення до спадщини.

Під час дослідження основним методологічним інструментом стала концепція культурного ландшафту. Вона передбачає розгляд міста як цілісної системи, в якій взаємодіють природні, архітектурні, соціальні, економічні та культурні елементи. Такий підхід дозволяє вийти за межі традиційного пам'яткознавства, охопити ширший контекст формування і трансформації міського середовища. У межах цієї концепції було проаналізовано не лише стан

окремих пам'яток, а й їхній взаємозв'язок із навколишнім простором, роль у повсякденному житті, символічне значення для мешканців. Застосування концепції культурного ландшафту дозволило визначати цінність окремих об'єктів та просторів, які формують унікальний образ Львова, дослідити взаємодію матеріальної та нематеріальної спадщини, враховувати сучасні виклики для збереження міського культурного ландшафту, розглянути місто як простір ідентичності, пам'яті та соціальної взаємодії.

Для аналізу динаміки змін у підходах до збереження культурного ландшафту Львова застосовано історико-порівняльний метод, який надав змогу простежити еволюцію концепції культурного ландшафту, а також зміни в нормативно-правовій базі та стратегіях охорони спадщини. Крім того, цей метод дозволяє виявити вплив різних чинників на збереження та трансформацію культурного ландшафту. Джерелознавчий аналіз було використано для критичного вивчення нормативно-правових актів, реєстрів спадщини, звітів міжнародних і національних організацій, а також медіа-ресурсів.

Отже, методологія дослідження поєднує міждисциплінарні підходи студій спадщини, концепцію культурного ландшафту, історико-порівняльний та джерелознавчий методи, що забезпечує комплексний аналіз проблем і перспектив збереження культурного ландшафту Львова на сучасному етапі.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що вперше було проведено комплексний аналіз культурного ландшафту Львова з урахуванням взаємодії матеріальних і нематеріальних складників у контексті сучасних викликів розвитку міста.

Практичне значення дослідження полягає в можливості його використання для формування ефективної політики збереження та розвитку культурного ландшафту Львова на різних рівнях (від органів місцевого самоврядування до громадських ініціатив і освітніх програм). Запропоновані у роботі підходи та рекомендації можуть бути застосовані у процесі розробки стратегій сталого розвитку міста, вдосконалення нормативно-правової бази у сфері охорони культурної спадщини тощо. У ширшій перспективі це

дослідження може сприяти збереженню культурного різноманіття, утвердженню національної ідентичності, розвитку громадянського суспільства та формуванню відповідального ставлення до історичної спадщини.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел та літератури, а також додатків.

РОЗДІЛ І. КОНЦЕПЦІЯ КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ

Термін «культурний ландшафт» сьогодні стає все більш популярним у науковому середовищі та серед широкого загалу людей. Водночас до сьогодні багато хто сприймає ландшафт як щось виключно природне або територіальне. Більш точним було би назвати ландшафт простором, який формується під впливом людського сприйняття. Слід відзначити, що ЮНЕСКО, визначає культуру як сукупність унікальних духовних, матеріальних, інтелектуальних та емоційних особливостей, що вирізняють певне суспільство або соціальну групу¹. Таким чином, культуру можна порівняти з «генетичним кодом» суспільства, що містить важливі дані про наші способи пристосування до довкілля, взаємодію з іншими спільнотами та формування сучасної поведінки.

Авторство терміна «культурний ландшафт» зазвичай приписують німецькому географу Отто Шлютеру, який уперше використав його на початку XX ст.². Він розглядав це поняття як матеріальну єдність природних та культурних об'єктів, які людина здатна сприймати. Шлютер вважав, що саме людина відіграє ключову роль у формуванні культурного ландшафту. Витоки терміну «культурний ландшафт» можна простежити у фундаментальних роботах німецького географа Фрідріха Ратцеля, таких як «*Anthropogeographie*» («Антропогеографія») 1909-1912 рр. та «*Politische Geographie*» («Політична географія») 1898 р. У них підкреслювалося важливість впливу людської культури на географічні простори³. Згодом концепція культурного ландшафту набула популярності в американській географічній літературі початку XX ст., зокрема в роботі Карла Зауера «*The Morphology of Landscape*» («Морфологія ландшафту») 1925 р., в якій було запропоновано ідею, що ландшафти є

¹ UNESCO. Culture. URL: <https://www.unesco.org/en/culture> (дата звернення: 12.01.2025).

² James, P.E.; Martin, G. *All Possible Worlds: A History of Geographical Ideas*. New York: John Wiley & Sons. 1981. p. 177

³ Ratzel F. *Politische Geographie*. München und Leipzig: R. Oldenbourg, 1897. 612 S. ; Ratzel F. *Anthropogeographie*. Erster Teil. Grundzüge der Anwendung der Erdkunde auf die Geschichte. Stuttgart: J. Engelhorn, 1882. 593 S.

«морфологічним вираженням» культури¹. Зауер припустив, що ландшафти є не просто фізичними сутностями, а матеріальним доказом взаємодії людини з природою. Він підкреслював, що ландшафти слугують своєрідними відображеннями культурних практик та людської історії. Таким чином, дослідницький фокус зміщувався з суто натуралістичних перспектив на перспективи, які включають людську дію. Пізніше ця концепція була прийнята і розширена у США, зокрема науковцями Каліфорнійського університету в Берклі, які інтегрували її в культурну географію.

Слід відзначити, що певне розуміння культурного ландшафту можна віднайти ще в текстах Марка Аврелія часів Стародавнього Риму та видатних мислителів пізнішого часу, таких як Якоб Буркгардт, Освальд Шпенглер, Володимир Вернадський та ін. Вони обговорювали тему та зміст культурних ландшафтів у своїх працях, проте не використовували власне термін «культурний ландшафт»². У сучасному українському контексті питання зміни погляду на усталену роками концепцію культурного ландшафту та ландшафтознавства загалом порушив, зокрема, доктор географічних наук Юліан Тютюнник. Він аналізує концепцію культурного ландшафту крізь призму викликів постмодерну, наголошуючи на необхідності перегляду традиційних підходів до цього поняття. Він підкреслює, що в рамках науки модерну культурний ландшафт розглядався як простір, створений людиною та її діяльністю, що відображає поступальний розвиток, накопичення інформації та формування гармонійного середовища для життя. Проте культурний ландшафт є амбівалентним утворенням, що поєднує в собі як естетичні досягнення, так і сліди соціальної нерівності, експлуатації та страждань. Як приклад такої суперечливості він наводить парк «Софіївка» в Умані, який, з одного боку, є витвором архітектурного мистецтва, а з іншого – продуктом експлуатації кріпаків, що працювали в нелюдських умовах. Таким чином, наукове осмислення

¹ Sauer C. O. *Land and Life: A Selection from the Writings of Carl Ortwin Sauer* / Ed. by John Leighly. Berkeley: University of California Press, 1963. 438 p.

² Гуменюк Т., Сом-Сердюкова О. Підступи до дискурсу про культурний ландшафт: крос-європейський підхід // Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури. 2020. Т. 3. С. 5–6.

культурного ландшафту має враховувати не лише його естетичні характеристики, а й соціально-історичні аспекти його формування. В епоху постмодерну змінюється власне концепція культури, що більше не розглядається виключно як позитивний процес. На думку Тютюнника, культурний ландшафт перетворюється на простір конфліктів, суперечностей та руйнації, що ставить під сумнів усталені категорії гармонії та поступу. Це зумовлює необхідність відмови від традиційного європоцентричного підходу до науки та звернення до інших культурних традицій, які пропонують альтернативні форми осмислення взаємодії людини та простору¹.

Особливого значення концепція культурного ландшафту набула наприкінці ХХ ст. У 1992 р. ЮНЕСКО визнала культурний ландшафт в якості об'єкта охорони, визначивши його як «поєднані твори природи і людини» (пер. з англ.)². Це визначення стало важливим етапом у розширенні поняття спадщини, яке тепер охоплює не лише окремі пам'ятки архітектури, але й цілі міські та сільські території, що демонструють вплив культури на природу і навпаки. Щодо міського контексту, то до нього входять будівлі, парки, площі, транспортні мережі, а також менш матеріальні складники, такі як локальні традиції, соціальні відносини та релігійні практики. Також ЮНЕСКО поділяє культурні ландшафти на три типи: ландшафти, свідомо створені людиною, еволюційні ландшафти та асоціативні ландшафти. Ці категорії адаптуються до міських умов, де кожен тип демонструє унікальні форми взаємодії між культурою та середовищем³.

Коротко розглянемо кожен із зазначених типів культурних ландшафтів. Перший – ландшафти, свідомо створені людиною, – включає ландшафти, створені з естетичною метою, які часто, але не обов'язково, пов'язані з релігійними чи іншими монументальними спорудами та ансамблями. Наприклад Стрийський парк, який є одним із найстаріших парків Львова. Створений у

¹ Тютюнник Ю. Сучасне ландшафтознавство перед викликами Постмодерну // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія». 2023. Вип. 59. С. 237–248.

² UNESCO. Cultural Landscapes. URL: <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/> (дата звернення: 12.01.2025).

³ Там само.

XIX ст. парк був спроектований та облаштований для відпочинку мешканців міста, з алеями, ставками та різноманітними видами рослин. Другий тип – еволюційні ландшафти – включає органічно сформовані ландшафти, що виникли під впливом початкових соціальних, економічних, адміністративних та/або релігійних факторів. Їх сучасна форма розвинулася в тісному зв'язку з природним середовищем і як відповідь на нього. Такі ландшафти відображають еволюційний процес у своїй структурі та характерних особливостях. Показово, що ЮНЕСКО поділяє цю категорію на реліктові ландшафти та ландшафти, що продовжують існувати. Реліктові ландшафти – це залишки минулих цивілізацій, які більше не використовуються і перестали розвиватися, наприклад, археологічні пам'ятки, стародавні кам'яні споруди. Наприклад, у Львові до таких ландшафтів можна віднести різноманітні підземелля Львова та руїни Високого Замку – залишки фортифікаційної споруди XIV ст., яка вже не виконує своєї функції, але є історичною пам'яткою. З іншого боку, ландшафти, що продовжують існувати, – це ті, що залишаються активними і постійно трансформуються. У Львові таким прикладом є Площа Ринок та середмістя, де історична забудова постійно адаптується до сучасних потреб (реставрація, комерційна діяльність тощо), але при цьому намагається не втратити свого історичного вигляду. Третій тип – асоціативні ландшафти – передусім репрезентує міцні релігійні, мистецькі та культурні зв'язки з природним середовищем, та меншою мірою – наявність матеріальних культурних об'єктів, які можуть бути незначними або навіть відсутніми. Це можуть бути каньйони, гори, річки, печери, вікові дерева або будь-які природні об'єкти, що слугують центром культурного захоплення чи поклоніння. Хоча ці ландшафти, можливо, не зазнали суттєвих фізичних змін, вони займають важливе місце у культурній ідентичності населення. Виходячи з цього визначення, Львів не має яскравих прикладів асоціативних культурних ландшафтів. Місто відоме насамперед своєю архітектурною та історичною спадщиною. Однак, якщо розглядати локальну перспективу, львівські пагорби мають певну символічну та емоційну цінність для мешканців міста. Вони формують ідентичність міста та слугують улюбленими зеленими зонами для

відпочинку та релаксації. Такі місця, як пагорб Знесіння (Кайзервальд) та гора Лева, тісно пов'язані з історією та культурною пам'яттю міста.

Міські культурні ландшафти охоплюють як матеріальні, так і нематеріальні аспекти міст, відображаючи їхню багатошарову складність. Матеріальні елементи включають архітектурні форми, міську інфраструктуру, схеми вулиць і просторову організацію, які розкривають історичну еволюцію та планові бачення міських територій. Нематеріальні аспекти складаються з культурних практик, традицій, соціальної поведінки та спільних цінностей, які характеризують людський досвід у міському середовищі. Разом ці виміри ілюструють, як міста слугують живим сховищем колективної пам'яті та культурної ідентичності. Визнання цілісного характеру міських культурних ландшафтів підкреслює важливість врахування всього міського контексту при збереженні спадщини, виходячи за межі збереження ізольованих пам'яток чи об'єктів і звертаючись до ширших соціокультурних та екологічних взаємозв'язків, які визначають міське життя.

Згідно з Європейською ландшафтною конвенцією 2000 р., ландшафт виконує важливу суспільну функцію в культурній, екологічній, природоохоронній та соціальній галузях, водночас виступаючи ресурсом, який сприяє економічній діяльності. Його охорона, управління та планування можуть створювати нові можливості для працевлаштування. Ландшафт сприяє розвитку місцевих культур і є одним із визначальних елементів європейської природної та культурної спадщини, що позитивно впливає на добробут населення та зміцнення європейської ідентичності. Ландшафт становить невід'ємну складову якості життя людини, як у містах, так і в сільській місцевості, у занедбаних регіонах і місцевостях високої якості, у зонах виняткової краси, а також у повсякденних, звичайних ландшафтах. Розвиток регіонального та міського планування, транспорту, інфраструктури, туризму та індустрії відпочинку, поряд зі змінами світової економіки, часто спричиняє прискорену трансформацію ландшафтів. Ландшафт є важливою складовою добробуту людини й суспільства;

його охорона, регулювання та планування визначають нові права та обов'язки кожного громадянина¹.

Важливо, що згадана конвенція наголошує на значенні не лише популярних серед широкого загалу людей ландшафтів, а й повсякденних, що формують простори повсякденного життя. Завдяки цьому концепція культурного ландшафту охоплює як відомі об'єкти світової культурної спадщини, так і менш помітні регіональні особливості, які проте є важливими цінними для локальних спільнот.

Концепція «культурного ландшафту» широко застосовується до міських середовищ, де вона відіграє важливу роль у збереженні культурної та історичної спадщини. Поняття «міський культурний ландшафт» розширює традиційне розуміння культурних ландшафтів, охоплюючи також міське середовище. Такий підхід дозволяє розглядати міста як динамічні простори, у яких природні та культурні елементи співіснують і розвиваються, відображаючи історичні, соціальні, економічні та культурні процеси, що тривають упродовж певного часу. Використання концепції культурного ландшафту стосовно міських територій дозволяє краще зрозуміти складність міської спадщини та її невід'ємну роль у формуванні ідентичностей, зміцненні суспільних зв'язків і впливі на ширші процеси суспільного розвитку.

Невипадково, Рекомендація ЮНЕСКО щодо історичних міських ландшафтів, прийнята в 2011 р., пропонує комплексний підхід до збереження та управління міською спадщиною². Ключові аспекти рекомендації наголошують на інтеграції стратегій збереження міської спадщини в ширші цілі сталого розвитку. Вона пропонує ландшафтний підхід до виявлення, збереження та управління історичними територіями в їхньому ширшому міському контексті, беручи до уваги взаємозв'язки між фізичними формами, просторовою

¹ Європейська ландшафтна конвенція. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154#Text (дата звернення: 12.01.2025).

² UNESCO. Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-historic-urban-landscape-including-glossary-definitions> (дата звернення: 14.01.2025).

організацією, природними особливостями, соціальними, культурними й економічними цінностями. Історичні міські ландшафти визначаються як міські території, які охоплюють культурні та природні цінності, що виходять за межі поняття «історичний центр» або «ансамбль», включаючи ширший міський контекст та його географічне оточення. Це визначення охоплює різні елементи, такі як топографія, забудоване середовище (як історичне, так і сучасне), інфраструктура, відкриті простори і сади, моделі землекористування і просторова організація, візуальні зв'язки, соціальні і культурні практики, економічні процеси, а також нематеріальні виміри спадщини, пов'язані з розмаїттям та ідентичністю.

Рекомендація ЮНЕСКО презентує кілька викликів, які постали перед збереженням міської спадщини: урбанізація і глобалізація, тиск розвитку, екологічні проблеми (включно зі зміною клімату), раптові катастрофи і збройні конфлікти тощо. Рекомендація пропонує інтегрувати збереження міської спадщини в загальне політичне планування і практику, збалансувавши збереження і сталий розвиток як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективах. У документі окреслюються обов'язки різних зацікавлених сторін, включаючи держави-члени, місцеві органи влади, державні та приватні суб'єкти, а також міжнародні організації. Запропоновано чотири категорії інструментів реалізації зазначених заходів: інструменти залучення громадськості, інструменти знань та планування, регуляторні системи та фінансові інструменти. Перераховані інструменти спрямовані на залучення зацікавлених сторін, захист цілісності міської спадщини, врахування місцевих умов і підтримку інноваційного розвитку на основі традицій. Загалом, рекомендація підкреслює важливість розбудови потенціалу зацікавлених сторін, зокрема громад та осіб, які приймають рішення, експертів та управлінців, а також заохочує проведення

досліджень для розуміння складних шарів міських поселень і документування стану та еволюції міських територій¹.

Поняття «історичний міський ландшафт» міститься, зокрема, у Віденському меморандумі 2005 р. і знаменує собою значний зсув у розумінні особливостей збереження міського середовища. Зокрема в документі зазначається, що історичні міські ландшафти – це не лише окремі пам'ятки чи історичні центри, а й ширше міське середовище, включаючи взаємодію між будівлями, відкритими просторами та природними об'єктами. Підкреслюється важливість соціальних, культурних та екологічних аспектів у формуванні історичних міст і наголошується, що сучасний розвиток міст повинен враховувати ці елементи, щоби зберегти автентичність та ідентичність історичних місць. Замість того, щоби просто зберігати конкретні історичні місця, меморандум виступає за цілісний підхід, який включає просторову організацію, інфраструктуру, землекористування і навіть дрібні міські деталі, такі як бруківка та елементи вулиць. Віденським меморандумом визнає, що міста розвиваються з часом і що нова архітектура повинна делікатно інтегруватися в історичний контекст².

Попри існування доволі чіткого визначення культурного ландшафту, це поняття продовжує викликати значні дискусії та суперечки. Одна з центральних дискусій розгортається довкола відмінностей між збереженням і розвитком. Прихильники збереження культурних ландшафтів стверджують, що такі ландшафти є безцінними для підтримки історичної тяглості та культурної ідентичності. Наприклад, історичні райони таких міст, як Париж, став об'єктом палких дебатів щодо того, чи варто надавати пріоритет збереженню знакових міських об'єктів, чи дозволити сучасне архітектурне втручання³. Критики, однак,

¹ UNESCO. Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-historic-urban-landscape-including-glossary-definitions> (дата звернення: 14.01.2025).

² UNESCO. Vienna Memorandum on World Heritage and Contemporary Architecture – Managing the Historic Urban Landscape. WHC-05/15.GA/INF.7. Paris: UNESCO, 2005. (дата звернення 23.01.2025).

³ The Paris Debate: Must Preservation Inhibit Urban Renewal? // ArchDaily. 2014. URL: <https://www.archdaily.com/524597/the-paris-debate-must-preservation-inhibit-urban-renewal>

вказують на складність балансування між збереженням пам'яток і вимогами сучасної урбанізації, зокрема, розвитком інфраструктури та зростанням чисельності населення. Розбудова постіндустріальних районів, таких як лондонські Доклендс, ілюструє, як зусилля з модернізації можуть вступати в конфлікт зі збереженням культурних та історичних елементів¹. Ця напруженість часто проявляється у суперечливих містобудівних рішеннях, де потреба в модернізації може вступати в конфлікт із зусиллями зі збереження історичних та культурних елементів.

Іншим приводом для суперечок слугує інтерпретація культурних ландшафтів як статичних чи динамічних утворень. Пропоненти традиційних поглядів часто наголошують на важливості збереження культурних ландшафтів у їхніх «традиційних» формах, тоді як прихильники більш сучасних підходів виступають за визнання культурних ландшафтів такими, що розвиваються та адаптуються. Цей зсув відображає ширші зміни в управлінні культурною спадщиною, де фокус зміщується з фізичного збереження на нематеріальні культурні елементи та участь громади. Наприклад, у контексті швидкого зростання міст, таких як Мумбаї, захисники спадщини наголошують на необхідності адаптивних стратегій для інтеграції історичних районів у міську інфраструктуру, що розвивається². Прихильники такої динамічної перспективи стверджують, що міські культурні ландшафти слід розуміти як живі системи, які пристосовуються до змін, зберігаючи при цьому свою культурну сутність.

Крім того, точаться дискусії щодо критеріїв визначення та класифікації культурних ландшафтів. Показово, що класифікацію ЮНЕСКО як хвалили за її інклюзивність, так і критикували за її європоцентричну упередженість. Міські культурні ландшафти у незахідних контекстах часто кидають виклик

renewal?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all (дата звернення: 14.01.2025).

¹ Legacy of the Docks | Regeneration // The Guardian. 2010. URL: <https://www.theguardian.com/society/2009/aug/05/london-docklands-legacy-development-regeneration> (дата звернення: 14.01.2025).

² Sriraman S. Adaptive Reuse: South Bombay, India // RTF. 2021. URL: <https://www.re-thinkingthefuture.com/city-and-architecture/a4476-adaptive-reuse-south-bombay-india/> (дата звернення: 14.01.2025).

міжнародним класифікаціям, підкреслюючи необхідність більш контекстно-чутливих підходів¹. Ці дебати підкреслюють важливість перегляду та уточнення критеріїв, що використовуються для оцінки та захисту міських культурних ландшафтів у всьому світі.

Збереження міських культурних ландшафтів має включати не лише реставрацію окремих архітектурних об'єктів, а й підтримку соціально-просторових зв'язків, які формують характер міста. Такий підхід дозволяє уникнути надмірної комерціалізації та хаотичної урбанізації, зберігаючи автентичність міського середовища. Прикладом ефективного застосування цього методу є збереження культурних ландшафтів Тоскани, що сприяло розвитку сталого туризму й підвищенню міжнародного авторитету регіону² (рис.1). Львів, як місто з багатою історією та культурною спадщиною, також може отримати значні переваги від застосування цього підходу, що дозволить гармонійно поєднувати охорону спадщини із сучасним міським розвитком.

Отже, культурні ландшафти є складною системою, що формується внаслідок взаємодії людини та природи протягом тривалого історичного часу. Вони об'єднують матеріальні й нематеріальні елементи, які разом створюють унікальне середовище, важливе для збереження та розуміння культурної й природної спадщини³. Особливо це проявляється у міських культурних ландшафтах, які можна інтерпретувати як «тексти», що відображають соціальні, політичні та економічні процеси, закарбовуючи їх у просторовій структурі міста. Таким чином, міський ландшафт є не лише фізичним простором, а й носієм глибоких символічних значень, що впливають на ідентичність міських спільнот.

Існуюча сьогодні концепція міських культурних ландшафтів пропонує цілісний підхід до розуміння та збереження міської спадщини, розглядаючи місто як живий організм, що еволюціонує під впливом природних і соціокультурних чинників. Вона забезпечує ефективний інструмент для

¹ Labadi S. Rethinking Heritage for Sustainable Development. London: UCL Press, 2022..

² UNESCO. Developing sustainable rural tourism in San Gimignano (Italy). URL: <https://whc.unesco.org/en/canopy/sangimignano/> (дата звернення: 14.01.2025).

³ Лозинський Р. Культурні ландшафти Галичини: етика взаємодії людини з природою. Львів: Ладекс, 2020. 18 с.

гармонізації місцевої політики з міжнародними стандартами, що сприяє залученню інвестицій, розвитку сталого туризму та підтримці унікального міського середовища. У світі, де урбанізація невинно змінює просторовий ландшафт, визнання та збереження культурних ландшафтів є ключовим чинником формування стійких, інклюзивних та культурно різноманітних міст.

РОЗДІЛ II. КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЛЬВОВА ЯК СКЛАДОВА МІСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ

2.1. Матеріальна спадщина Львова як складник міського культурного ландшафту.

Досліджуючи культурний ландшафт Львова, важливо з'ясувати, яким чином його матеріальна культурна спадщина сприяє формуванню ширшого культурного простору. Як відомо, Львів розташований на пагорбах (Високого Замку – 413 м, Жовківської гори – 409 м, Цитаделі – 363 м та ін.), що створюють природний ландшафт з перепадами висот, оточений лісами та річками¹ (рис.2,3). Це місце з багатою флорою і фауною, зокрема райони Погулянка та Знесіння, де природне середовище зливається з міською архітектурою².

Слід відзначити, що культурний ландшафт Львова є не лише сукупністю історичних будівель і пам'яток. Тим не менш однією зі складових культурного ландшафту міста є його архітектурна спадщина та міська забудова. Історичний центр міста, визнаний об'єктом світової спадщини ЮНЕСКО, є чудовим прикладом поєднання архітектурних традицій Центральної та Східної Європи з італійськими та німецькими зразками³. Старе місто з його брукованими вулицями, мальовничими площами та архітектурними шедеврами, що охоплюють сім століть, є цінною спадщиною не тільки для України, але і для всього світу.

Ринкова площа (Площа Ринок) займає 142х129 м у центральній частині міста. По периметру площі розташовані 43 будинки різних стилів та історичних

¹ Історичні гори та пагорби Львова. Культурно-історичний портал «Спадщина предків». 2019. URL: <https://spadok.org.ua/krayeznavstvo/istorychni-gory-i-pagorby-lvova> (дата звернення: 17.01.2025).

² Жук І. Вул. Погулянка – Парк «Погулянка». 2012. URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/park-pohulianka/> (дата звернення: 17.01.2025); Жук І. Вул. Старознесенська – Парк «Знесіння». 2023. URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/park-znesinnia/> (дата звернення: 17.01.2025).

³ П'єх Г. Львів у спадщині ЮНЕСКО: вже 21 рік як ансамбль історичного центру Львова внесений до Списку всесвітньої спадщини. 2019. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/architecture-and-historic-heritage/273559-lviv-u-spadshchini-yunesko-vzhe-21-rik-yak-ansambl-istorichnogo-tsentru-lvova-vnesenij-do-spisku-vsesvitn-oji-spadshchini> (дата звернення: 17.01.2025).

періодів, а по центру – будівля Львівської міської ради або міська Ратуша¹. Центр міста зберіг готичний стиль, ренесанс, бароко та класицизм. Таким чином, сформувалося особливе львівське архітектурне тло Ринкової площі, насичене різноманітними фонтанами. Серед інших визначних архітектурних пам'яток старого міста слід згадати Латинський катедральний собор Успіння Пресвятої Діви Марії, Архикатедральний собор Святого Юра греко-католицької церкви, Церква Пресвятої Євхаристії (колишній – костел Божого Тіла / домініканців), каплиця родини Боїмів та ін. Ці архітектурні перлини, разом із вигадливими деталями їхніх фасадів, матеріалів та орнаментів, створюють неповторну атмосферу та дух місця («genius loci»), що характеризує культурний ландшафт Львова.

Культурний ландшафт Львова також формується завдяки його багатокультурній спадщині та співіснуванню різних етнічних і релігійних спільнот протягом усієї його історії. Як великий комерційний і політичний центр, місто приваблювало різні етнічні групи, кожна з яких принесла свої культурні та релігійні традиції, які досі помітні в сучасному міському ландшафті. Присутність у місті окремих, але взаємозалежних громад, таких як українська, єврейська, польська, австрійська, німецька, вірменська, кримськотатарська та ін., залишила незабутній слід у культурній тканині Львова. Це розмаїття знайшло своє відображення в архітектурі міста (Палац Потоцьких), релігійних спорудах (Вірменський собор), культурних закладах (Кримськотатарський культурний центр у Львові)².

Львів являє собою справжню скарбницю архітектурних шедеврів. Заснований у середині XIII ст., він швидко перетворився на важливий торговельний центр, що сприяло його архітектурному розквіту. Центральна частина Львова зберегла середньовічне планування з характерною ринковою

¹ Площа Ринок у Львові. Lviv Travel. URL: <https://lviv.travel/ua/places/attractions/ploshcha-rinok> (дата звернення: 17.01.2025).

² Qırımtatar Medeniy Merkezi. Культурний центр кримських татар у Львові. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/QirimTTP/> (дата звернення: 17.01.2025).

площею, оточеною зеленими бульварами на місці колишніх оборонних мурів. Архітектурна палітра міста надзвичайно різноманітна. Від найдавніших храмів до єдиної вцілілої готичної споруди – Латинського катедрального собору, Львів демонструє багатство стилів та епох. Ренесанс і бароко залишили свій слід у вигляді величних монастирських комплексів та храмів, які й досі вражають своєю красою. Еволюція архітектурних стилів у Львові відображає зміни епох. Ренесансні будівлі XV–XVII ст. вирізняються геометричною чіткістю та характерними аттиками. Бароко та рококо XVII–XVIII ст. принесли пишність і вигадливість форм. Класицизм та історизм XVIII–XIX ст. додали місту античної величі та еклектичного розмаїття. Особливий розквіт будівництва припав на другу половину XIX ст., коли Львів став адміністративним центром Галичини. Цей період подарував місту унікальний стиль «гуцульської сецесії», що гармонійно поєднав європейський модерн з карпатськими народними мотивами. Початок XX ст. ознаменувався появою будівель у стилі арт-деко та функціоналізму, а повоєнні роки залишили слід у вигляді монументальної архітектури сталінської доби. Хоча політичні та соціальні зміни XX ст. негативно вплинули на збереження історичної забудови, Львів і сьогодні вражає своїм архітектурним ансамблем, що увібрав у себе найкращі зразки європейського зодчества різних епох. Це місто-музей під відкритим небом, де кожна вулиця розповідає свою унікальну історію через мову архітектури¹.

Культурний ландшафт Львова виявляється у його міському плануванні, різноманітності архітектурних стилів та численних пам'ятниках, розташованих на вулицях і площах міста. Будівлі, публічні простори та меморіали є не просто фізичними об'єктами, а носіями смислів, що резонують із колективною пам'яттю мешканців Львова. Саме це визначає матеріальну культурну спадщину міста як невід'ємну складову його культурного ландшафту.

Слід відзначити, що згідно Державного реєстру нерухомих пам'яток України станом на 15 квітня 2025 р. у Львові нараховувалося 24 пам'ятки

¹ Архітектурна спадщина Львова. За матеріалами Львівського музею етнографії та художнього промислу. 2022. URL: <https://spadok.org.ua/narodna-arkhitektura/arkhitekturna-spadshchyna-lvova> (дата звернення: 17.01.2025).

національного та 1 867 пам'яток місцевого значення¹. Усі вони є важливим складниками культурний культурного ландшафту міста.

Серед 24 пам'яток національного значення є 8 пам'яток архітектури, 2 пам'ятки монументального мистецтва, 12 пам'яток історії та 1 пам'ятка археології. Показово, що більшість пам'яток національного значення, віднесених до Державного реєстру, розташовані на території Личаківського цвинтаря.

Як уже було зазначено, історичний центр Львова вирізняється поєднанням готики, бароко, ренесансу, класицизму та інших стилів, що відображає багатокультурну історію міста. Архітектурне розмаїття Львова, сформоване представниками різних культурних і релігійних спільнот упродовж століть, відображає динамічну взаємодію між цими спільнотами та міським середовищем. Будинки є не просто фізичними спорудами: вони виступають сховищами історій, традицій і цінностей, що передаються з покоління в покоління. Невід'ємною частиною культурного ландшафту Львова є численні історичні місця, включені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України національного значення. Серед них особливе місце займає городище давньоруського міста Львова (IX–XIII ст.), розташоване на території парку «Високий замок», яке дає уявлення про ранню історію міста. Важливим меморіальним простором є комплекс пам'яток Личаківського цвинтаря (1786 р. – кінець XX ст.), де зберігається пам'ять про багатьох видатних діячів.

Культурний ландшафт Львова збагачують пам'ятники, присвячені видатним особистостям, зокрема пам'ятник поету Адаму Міцкевичу (1904 р.) та пам'ятник письменнику, поету, вченому й громадському діячу Івану Франку (1964 р.), що вшановують літературних діячів, які сформували культурну ідентичність міста. Місце поховання книгодрукаря Івана Федорова (1583 р.) підкреслює вагомість Львова як осередку друкарства.

Серед архітектурних домінант вирізняються комплекс будинків Національного музею імені Андрея Шептицького (1897–1898 рр.), до якого

¹ Культурна спадщина. Нерухома культурна спадщина. МКСК. URL: <https://mcsc.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyy-reiestr-nerukhomykh-pam-iatok-ukrainy/> (дата звернення: 17.01.2025).

входять палац (1897–1898 рр.), музейний корпус (1929–1935 рр.) та флігель (1898–1899 рр.), а також ансамбль оборонних споруд Цитадель – місце концентраційного табору «Шталаг-328» (1851–1854 рр., 1941–1944 рр.), що відображає драматичні сторінки історії міста.

Будинки, пов'язані з життям видатних діячів, дозволяють зазирнути у приватний простір епохи. Це, зокрема, будинок, у якому жив Іван Франко (друга половина XIX ст.), будинок, у якому жила оперна співачка Соломія Крушельницька (1903 р., 1939–1952 рр.), будинок, у якому жив композитор, педагог і музикознавець Станіслав Людкевич (перша половина – середина XX ст.), а також будинок, у якому жив і працював друкар Михайло Сльозка (початок XVII ст., 1482 р., 1638–1667 рр.).

Меморіальний ландшафт міста формують могили видатних особистостей на Личаківському цвинтарі: Івана Франка (1916 р.), Івана Труша (1941 р.), Соломії Крушельницької (1952 р.), а також гробниця поета Маркіяна Шашкевича (1843 р.).

Серед освітніх та адміністративних споруд особливу цінність мають будинок Львівського університету (середина XIX ст.), головний навчальний корпус Львівської політехніки (1877 р.), будинок канцелярії Галицького сейму (1907–1909 рр.), будівля Галицького сейму (1877–1881 рр.) та адміністративний будинок (1886–1887 рр.).

Культурну спадщину міста доповнює костел єзуїтів (1610–1630 рр.), що є зразком сакральної архітектури, а також пам'ятки монументального мистецтва, зокрема вже згадані пам'ятники Адаму Міцкевичу (1904 р.) та Івану Франку (1964 р.).

Варто зазначити, що в останні роки частина об'єктів набула нового – національного – статусу. Зокрема, Головний навчальний корпус Львівської політехніки (1877 р.) отримав статус пам'ятки національного значення в 2024 р.,

що свідчить про динамічний характер процесу визнання культурної цінності об'єктів та актуальність перегляду охоронних списків¹.

Особливої уваги заслуговує Личаківський цвинтар – не просто місце поховання, а музей просто неба, комплекс пам'яток, у якому історія Львова викарбувана в камені. Різноманітність художніх стилів надгробків і видатні особистості, поховані на території цвинтаря, сприяють глибшому розумінню історичного минулого міста. Пам'ятники, розташовані в різних частинах Львова, також слугують маркерами культурних і політичних трансформацій, уособлюючи ідеології та колективну пам'ять його мешканців².

Як уже було відзначено, у Львові зосереджена велика кількість об'єктів нерухомої культурної спадщини місцевого значення. Переважну більшість таких пам'яток становлять об'єкти архітектури, а також пам'ятки історії та мистецтва, зокрема, зразки монументального живопису, сакральної скульптури, меморіальні дошки тощо. Частина об'єктів має комбінований охоронний статус, наприклад є пам'ятками архітектури та історії одночасно. У хронологічному вимірі об'єкти охоплюють період від XVI ст. до 1930-х рр. Найстаріші з них представлені кам'яницями в історичному центрі, збудованими у стилі ренесансу й бароко. Значна кількість споруд припадає на XIX – початок XX ст., період інтенсивної модернізації міста. Стилiстична палiтра включає ренесанс, бароко, класицизм, еклектику, сецесію, модерн, конструктивізм, функціоналізм тощо. Типологія забудови також є різноманітною – від щільних рядів міських кам'яниць до кварталів вілл, від прибуткових будинків до громадських споруд, таких як школи, гімназії, банки, профспілки, казарми, а також сакральних об'єктів різних релігійних громад.

Серед пам'яток місцевого значення варто виокремити низку об'єктів, що становлять інтерес як з архітектурного, так і з соціокультурного боку. Зокрема,

¹ Головний навчальний корпус Львівської політехніки визнано пам'яткою національного значення. Львівська Політехніка. 2024. URL: <https://lpnu.ua/news/holovnyi-navchalnyi-korpus-lvivskoi-politekhniky-vyznano-pamiatkoiu-natsionalnoho-znachennia> (дата звернення: 17.01.2025).

² Личаківське кладовище: історія, цікаві факти. Lviv Media. 2022. URL: <https://lviv.media/lviv/29447-lychakivske-kladovyshche-istoriia-tsikavi-fakty/> (дата звернення: 17.01.2025).

заслужують на увагу ансамблі віллової забудови міжвоєнного періоду, зосереджені на вулицях Азовська, Аральська, Барвінських і Бортнянського. Вони репрезентують процеси розширення міської території та формування нових житлових масивів протягом 1920–1930-х рр.

Особливе значення в міському історико-культурному просторі мають кам'яниці XVII–XVIII ст. у центральній частині Львова, на вулицях Братів Рогатинців, Галицькій, Арсенальській тощо. Ці унікальні зразки ранньомодерної міської житлової архітектури зберігають сліди багатонаціональної історії міста. Вони становлять особливу цінність як автентичні елементи середньовічного й ранньомодерного урбаністичного середовища.

Важливими також є об'єкти, що пов'язані з єврейською спадщиною Львова: синагоги, кагальні будинки, ритуальні лазні тощо. Їхнє збереження у міському ландшафті, зокрема на вулицях Арсенальській та Братів Міхновських, підтверджує важливість спадщини єврейської громади у формуванні історичного обличчя Львова¹.

Окремо слід згадати громадські та освітні споруди, серед яких особливо виділяються головний корпус Львівської політехніки, будівля Першої української академічної гімназії, а також інші навчальні заклади, які мають архітектурну, історичну та символічну цінність.

У Львові знаходиться чимало т.зв. «авторських будинків», тобто архітектурних споруд, пов'язаних із відомими діячами культури, архітекторами, скульпторами, етнографами, як-от будинки Станіслава Деца, Каспара Драневича, Володимира Шухевича та ін. Іншою формою цінності є ансамблева забудова. Наприклад, на вулицях Бандери, Богомольця, Брюллова збережено низку споруд, які разом формують історико-культурний ландшафт певної доби. Їхнє збереження є важливим не лише в контексті охорони окремих об'єктів, але й для захисту автентичного міського середовища.

¹ Див.: Бірюльов Ю. Єврейська архітектурна спадщина Львова. Львів: Видавництво Старого Лева, 2022. 632 с.

Архітектурне та культурне багатство Львова доповнюють численні парки, сквери та природні елементи. У місті є понад 20 основних рекреаційних паркових зон, три ботанічні сади та загалом 52 об'єкти природно-заповідного фонду України, які пропонують мешканцям та гостям міста можливість відволіктися від міської метушні та відпочити на природі¹. Ці зелені зони з різноманітною рослинністю, водними об'єктами та пам'ятками додають природного виміру культурному ландшафту Львова². Щодо згаданих львівських пагорбів, то на Замковій горі розташований майданчик у парку «Високий замок» на висоті 413 м над рівнем моря, на місці колишньої резиденції Лева Даниловича, сина Данила Галицького. До нього ведуть спіралеподібні металеві та кам'яні сходи, які налічують 349 сходинок³. Пагорби, що оточують місто, можуть бути використані як оглядові майданчики, з яких відкривається панорамний вид на місто. Наприклад, поруч із Високим Замок розташований інший пагорб, який у Львові відомий як «Гора». Він маловідомий серед туристів, проте звідси відкриваються чудові панорамні види на місто. Ця місцевість залишається переважно дикою та малонаселеною, що надає їй унікальної природної цінності та привабливості.

Багато об'єктів спадщини Львова й сьогодні відіграють активну функціональну роль у житті міста, ілюструючи концепцію культурних ландшафтів як живих, еволюціонуючих утворень. Така спадщина охоплює не лише історичні пам'ятки, але й сучасні культурні практики, традиції та поточне використання історичних просторів. Зокрема, у будівлі № 6 на вул. Князя Романа, що є пам'яткою архітектури, нині діє Львівський культурний центр (Lviv Culture Hub), де проводяться різноманітні культурні заходи та ініціативи, серед яких проєкт «Львівське радіо»⁴. Це приклад поєднання історичної архітектури із

¹ Природно-заповідний фонд Львівської області в розрізі територіальних громад. Природно-заповідний фонд України. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-13.html> (дата звернення: 28.02.2025).

² Назарук М. М. Львів у XX столітті: соціально-екологічний аналіз. Львів: Українська академія друкарства, Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 348 с.

³ Гродзевич М. Львів згори. Топ-14 оглядових майданчиків міста. 2020. URL: https://tvoemisto.tv/news/lviv_zgory_top14_oglyadovyh_maydanchykyiv_mista_102903.html (дата звернення: 12.03.2025).

⁴ Lviv Culture Hub. URL: <https://www.lvivculturehub.com/about-us> (дата звернення: 12.03.2025).

сучасним культурним використанням, що сприяє збереженню та актуалізації міської спадщини.

Також, прикладом ревіталізації та повторного використання індустріальної спадщини у Львові є перетворення колишньої фабрики повидла на сучасний мистецький центр Jam Factory Art Center¹. Історична будівля, зведена у 1872 р. як фабрика алкогольних напоїв «Кронік і син», у радянський період була перепрофільована під виробництво консервів, а згодом тривалий час залишалася занедбаною. У 2015 р. завдяки ініціативі історика та мецената Гаральда Біндера розпочався масштабний проєкт ревіталізації цього індустріального комплексу. Відреставрована неоготична будівля та прилеглі простори були адаптовані для потреб сучасного мистецтва: тут діє міждисциплінарний артцентр, проводяться виставки, театральні постановки, фестивалі й освітні події. Таким чином, «Фабрика Повидла» стала яскравим прикладом того, як індустріальна спадщина може отримати нове життя, сприяти розвитку креативних індустрій та оживляти цілі райони міста, інтегруючись у сучасний культурний ландшафт Львова.

Отже, концепція культурного ландшафту пропонує комплексну основу для розуміння та збереження міської спадщини Львова. Визнаючи матеріальну спадщину як важливий компонент культурного ландшафту міста, зусилля зі збереження можуть бути спрямовані на підтримку історичної цілісності та соціально-просторового контексту. Визнання матеріальної спадщини Львова складовою частиною його культурного ландшафту має важливі наслідки для практик її збереження та управління. Зусилля зі збереження зосереджуються не лише на охороні окремих об'єктів, а й на збереженні цілісної міської структури та її культурної цінності. Акцент робиться на підтримці автентичності історичного середовища, одночасно забезпечуючи умови для сталого розвитку. При цьому стратегії управління враховують як матеріальні характеристики об'єктів спадщини, так і їхні нематеріальні культурні значення та асоціації.

¹ Стахів А. Історія Фабрики повидла у Львові: від виноробні до мистецького простору. 2025. URL: <https://zahid.espreso.tv/suspilstvo-istoriya-fabriki-povidla-u-lvovi-vid-vinorobni-do-mistetskogo-prostoru> (дата звернення: 12.03.2025).

Таким чином, матеріальна культурна спадщина Львова є невід’ємною складовою його культурного ландшафту. Вона формує фізичні рамки, у межах яких розвивалася і продовжує розвиватися культурна ідентичність міста. Завдяки збереженню та належному управлінню цією спадщиною в контексті ширшого культурного ландшафту Львів має змогу зберегти свій унікальний характер і історичне значення для майбутніх поколінь. Об’єкти нерухомої культурної спадщини національного та місцевого значення у Львові включають як знані пам’ятки, що формують уявлення про місто як історичний центр Центрально-Східної Європи, так і менш відомі об’єкти, цінні для реконструкції соціокультурного простору минулого. Завдяки цьому реєстр об’єктів виступає не лише інструментом охорони спадщини, але й джерелом для наукових досліджень, реставраційної практики та процесів культурної ідентифікації міста. Матеріальна спадщина Львова є фізичним виявом історичної еволюції та культурної ідентичності міського простору. Ці елементи не існують ізольовано: вони взаємодіють із природним середовищем, соціальними структурами та культурними практиками, формуючи цілісний культурний ландшафт.

2.2. Нематеріальна спадщина Львова та Львівської області як складник міського культурного ландшафту.

Нематеріальна культурна спадщина Львова та Львівської області відіграє важливу роль у формуванні культурного ландшафту міста. Ця спадщина представлена різноманітними традиційними культурними практиками, характерними для регіону. Наявність різноманітної нематеріальної культурної спадщини позитивно впливає на ідентичність міста, розвиток туризму, соціальну згуртованість і загальну культурну атмосферу. Згідно з Національним переліком елементів нематеріальної культурної спадщини України станом на 24 березня 2025 р., з 109 елементів, що входять до списку, 18 відносяться до Львова та

Львівської області, охоплюючи різні традиції, які збереглися в окремих населених пунктах регіону¹:

Інвентар нематеріальної культурної спадщини:

- Культура приготування українського борщу (Звичаї, обряди, святкування; знання та практики, що стосуються природи і всесвіту; традиційні ремесла. Львівська обл., від 13.10.2020).
- Борщівська народна вишивка (Традиційні ремесла. м. Львів та Львівська обл., від 13.10.2020).
- Традиція приготування яворівського пирога (Традиційна кухня. Львівська обл., від 06.07.2022).
- Створення об'ємної сферичної різдвяної зірки села Мацьковичі (Звичаї, обряди, святкування; традиційні ремесла. Львівська обл., від 06.07.2022).
- Мистецтво виготовлення яворівської дерев'яної забавки (Традиційні ремесла. Львівська обл., від 06.07.2022).
- Кобзарство (Усні традиції та форми вираження; звичаї, обряди, святкування; традиційні ремесла; виконавське мистецтво; знання та практики, що стосуються природи і всесвіту. Львівська обл., від 23.12.2022).
- Надсянська говірка на теренах Мостищини (Усні традиції та форми вираження. Львівської обл., від 23.12.2022).
- Традиція і технологія вишивки жіночої сорочки на Гадяччині (Традиційні ремесла. Львів та Львівська обл., від 12.07.2023).
- Традиція дзвонарства у Львові (Виконавське мистецтво; звичаї, обряди, святкування; традиційні ремесла; традиційна музика; культурні простори. Львів, від 24.07.2024).
- Культура приготування та споживання «Засипаної капусти» (Звичаї, обряди, святкування; знання та практики, що стосуються природи та всесвіту;

¹ Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. МКСК. URL: <https://mcsc.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyy-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-ukrainy/> (дата звернення: 12.04.2025).

традиційні ремесла; традиційна кухня; народні промисли. Львівська обл., від 24.07.2024).

- Традиція створення бойківської писанки булавкою (Усні традиції та форми вираження, зокрема в мові як носії нематеріальної культурної спадщини; знання та практики, що стосуються природи та всесвіту; традиційні ремесла. Львівська обл., від 24.07.2024).

Інвентар нематеріальної культурної спадщини, яка потребує термінової охорони:

- Мистецтво виготовлення глинянського візерункового текстилю (Традиційні ремесла. Львівська обл., від 27.01.2023).

Інвентар, що представляє культуру корінних народів України:

- Практика та культурний контекст приготування «чіберек» та «янтик» – традиційних страв кримських татар (Звичаї, обряди, святкування; традиційні ремесла. Львів, від 25.07.2022).

- Кавова традиція кримських татар (Звичаї, обряди, святкування; традиційні ремесла; традиційна кухня; культурні простори. Львів, від 23.02.2024).

- Агир ава ве Кайтарма – традиційний танець кримських (Виконавське мистецтво; звичаї, обряди, святкування; традиційна музика; культурні простори. Львів, від 23.02.2024).

Інвентар елементів, що були відроджені у зв'язку з перерваною традицією:

- Техніка вишивки «Городоцький шов» («городоцький стіб») (Традиційні ремесла. Львівська обл., від 24.07.2024).

Елементи, які поширені на всій території України:

- Традиція Щедрого вечора в Україні (Усні традиції та форми вираження; виконавське мистецтво; традиції, обряди, святкування; знання та практики, що стосуються природи і всесвіту; традиційні ремесла; традиційна кухня, від 26.12.2023).

- Практика з охорони традиційних ремесел та народного мистецтва (Традиційні ремесла; інше – практика з охорони традиційних ремесел та народного мистецтва, від 20.11.2023).

Нематеріальна культурна спадщина охоплює практики, уявлення, вираження, знання та навички, які громади визнають частиною своєї культурної спадщини. Мова про традиції та життєві практики, успадковані від предків і передані нащадкам, такі як усні традиції, виконавське мистецтво, соціальні практики, ритуали, святкові події, знання та практики, пов'язані з природою і всесвітом, а також традиційне ремесло¹. Важливим аспектом є те, як нематеріальна культурна спадщина влітається в культурний ландшафт міста, збагачуючи його традиціями і культурними проявами, що сприяють формуванню унікальної ідентичності міського простору та почуття спільноти серед його мешканців.

Безперечно, збереження та популяризація нематеріальної культурної спадщини має значні позитивні наслідки для міського розвитку та міської культурної політики. Зусилля щодо збереження та популяризації цих елементів спадщини часто включені в плани розвитку міста та стратегії туризму. Наприклад, включення нематеріальної культурної спадщини в культурні маршрути та тури спадщини приваблює туристів, стимулюючи місцеву економіку та підвищуючи обізнаність про культурне багатство регіону².

Проаналізуємо певні перформативні практики, передусім фестивалі Львова, які передбачають звернення до різноманітних елементів нематеріальної культурної спадщини міста та регіону. Львів відомий своїми яскравими традиційними фестивалями, які стали невід'ємною частиною міської ідентичності. Ці масові заходи не лише демонструють багатогранну спадщину міста, а й суттєво збагачують його культурний ландшафт, підвищуючи популярність Львова як туристичної дестинації.

¹ Конвенція «Про охорону нематеріальної культурної спадщини». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69 (дата звернення: 05.05.2025).

² Пішохідна екскурсія Середньовічний Львів. Андреоллі-тур. URL: <https://lviv-tourist.info/> (дата звернення: 05.05.2025).

Наприклад, варто згадати фестиваль «Яворівська забавка», присвячений мистецтву виготовлення дерев'яних іграшок з Яворова¹. Це ремесло є важливим елементом культурної спадщини Львівщини, і на фестивалі демонструються традиційні техніки розпису та виготовлення забавок, що передаються з покоління в покоління. Фестиваль вперше відбувся в серпні 2016 р. у місті Яворів Львівської області. Його метою є відродження, збереження та розвиток українських народних традицій виготовлення дерев'яних яворівських забавок. Ці іграшки виготовляються з деревини та розписуються безпечними аніліновими фарбами, які замінили традиційні рослинні барвники. Традиційний яворівський розпис включає кольори: зелений (для зображення трави та листя), червоний (для плодів і ягід), синій (для неба та води), а з початку XX ст. додався жовтий (для зображення сонця)². У 2017 р. фестиваль отримав почесну відзнаку EFFE 2017–2018 (Europe for Festivals, Festivals for Europe), яку присуджують Європейська асоціація фестивалів (EFA) та Європейський Союз. Ця нагорода стала свідченням міжнародного визнання свята як одного з найкращих у Європі³.

Одними з найвідоміших і наймасовіших заходів у Львові є новорічні та різдвяні святкування. Вони являють собою «калейдоскоп барвистих подій», що переносить відвідувачів у «справжню зимову казку»⁴. Неодмінними атрибутами святкування є ялинка та вертеп біля Оперного театру, новорічно-різдвяний ярмарок на площі Ринок, а також Міжнародний різдвяний фестиваль, під час якого лунають колядки та різдвяні пісні. Новорічно-різдвяні святкування у Львові глибоко вкорінені в українських традиціях, поєднують релігійні та культурні елементи. Святкування приваблюють не лише місцевих жителів, але й

¹ Шумак Ю. Фестиваль «Яворівська забавка» визнали одним з найкращих в Європі. 2017. URL: <https://dyvys.info/2017/06/23/festyval-yavorivska-zabavka-vyznaly-odnym-z-najkrashhih-v-yevropi/> (дата звернення: 05.05.2025).

² На Львівщині вперше провели фестиваль «Яворівська забавка». 2016. URL: <https://lviv.depo.ua/rus/lviv/nalvivshchini-vpershe-proveli-festival-yavorivska-zabavka--23082016132600> (дата звернення: 05.05.2025).

³ Перехрест О. Фестиваль «Яворівська забавка» визнали одним з найкращих в Європі. 2017. URL: https://zaxid.net/festival_yavorivska_zabavka_viznali_odnim_z_naykrashhih_v_yevropi_n1429474 (дата звернення: 05.05.2025).

⁴ Фестивалі у Львові. Tripmydream. URL: <https://tripmydream.ua/ukraine/lviv/festivals> (дата звернення: 05.05.2025).

відвідувачів з усієї України та з-за кордону, які прагнуть відчутти унікальну атмосферу та звичаї святкування Різдва у Львові. Навіть під час російсько-української війни Львів та Львівську область відвідує чимало туристів¹. Згідно з даними управління туризму Львівської міської ради за 2024-2025 рр., 93 % гостей становили внутрішні туристи, а решта 7 % припала на іноземних відвідувачів. У порівнянні з 2023 р., коли рівень бронювання готельних номерів на Львівщині становив 43,3 %, у 2024 р. цей показник зріс до 47 %. Оновлених точних цифр за 2024 р. не оприлюднено, але галузь туризму у Львові демонструє поступове відновлення і зростання, що підтверджується рекордними надходженнями туристичного збору та підвищеним завантаженням готелів².

Протягом останніх десятиліть у Львові зростала популярність Дня міста, який традиційно приваблює як місцевих жителів, так і численних туристів. До 1929 р. День міста відзначали у вересні³, а згодом святкування перенесли на першу суботу травня, і ця традиція зберігалася до 2023 р. Святкування традиційно припадає на найближчі вихідні після Дня святого Юрія, покровителя Львова. Після реформи церковного календаря, запровадженої в 2023 р., День святого Юрія відзначають у квітні. Наприклад, в 2024 р. День міста Львова святкували 27-28 квітня⁴, а в 2025 р. – 2, 3 та 4 травня⁵. Святкування зазвичай включає урочисті церемонії, паради, концерти, благодійні ярмарки та інші культурні заходи. Наприклад, у 2019 р. відбулося пишне святкування 766-річчя Львова, яке тривало кілька днів (з 3 по 5 травня)⁶ (рис.4). Святкування почалося

¹ Костик А. У Львові та області зросла кількість туристів. Звідки найчастіше приїжджали. 2025. URL: https://tvoemisto.tv/news/u_lvovi_ta_oblasti_zrosla_kilkist_turystiv_zvidky_naychastishe_pryizhdzhaly_172620.html (дата звернення: 06.05.2025).

² Ілечко А. Минулоріч Львівщина встановила новий рекорд із туристичного збору. 2025. URL: <https://dyvys.info/2025/01/07/turystychnyj-zbir-u-lvovi-2025/> (дата звернення: 06.05.2025).

³ Сьогодні – День міста у Львові. URL: https://tvoemisto.tv/news/sogodni_den_mista_u_lvovi_131934.html (дата звернення: 06.05.2025).

⁴ День міста Львів. DAY TODAY. URL: <https://daytoday.ua/podiya/den-mista-lviv/> (дата звернення: 06.05.2025).

⁵ Дука А. День міста Львів: коли нова дата і коли святкують у 2025 році. 2025. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/den-mista-lviv-2025-koli-svyatkuvati-ta-shcho-chekati-vid-urochistostey-50510824.html> (дата звернення: 06.05.2025).

⁶ Львів відсвяткував День міста у стилі ретро (фоторепортаж). 2019. URL: <https://www.unian.ua/tourism/newsphoto/10539867-lviv-vidsvyatkuvav-den-mista-u-stili-retro-fotoreportazh.html> (дата звернення 05.05.2025).

з барвистого параду, вистав та реконструкцій, а 5 травня на площі Ринок відбувся грандіозний концерт за участі відомих артистів. Крім цього, святкуванням було організовано фестиваль вишиванки, на якому майстри продемонстрували свої шедеври та провели майстер-класи¹. У 2020 р. у Львові традиційне святкування Дня міста було скасовано через пандемію COVID-19 і масові заходи не проводилися. Замість цього відбулися окремі символічні акції: над Ратушею підняли прапор міста, а почесних громадян Львова відзначили спеціальними відзнаками. Скульптури фонтанів на площі Ринок та левів біля Ратуші прикрасили захисними масками й халатами з написом «Дякую лікарю», що підкреслювало подяку медичним працівникам за їхню працю в умовах карантину². У 2021 р. Львів відзначив День міста без масових заходів через карантинні обмеження. Основною подією стала урочиста церемонія почесної варті біля міської Ратуші: історичні реконструктори у супроводі стилізованих короля та королеви передали ключ від міста чинному меру³. Ця церемонія відтворювала традиції Львова часів короля Лева Даниловича та підкреслювала спадковість державотворення від часів Королівства Русі. Також у місті перейменували одну з вуличок на честь Захисників України, а почесні звання року присвоїли медикам, підприємцям і волонтерам, які допомагали місту під час пандемії⁴. У період з 2022 по 2024 рр. святкування Дня міста у Львові зазнали суттєвих змін у зв'язку з воєнним станом та повномасштабною агресією Росії проти України. Традиційні масові заходи, концерти та фестивалі були скасовані,

¹ Довганик О. День міста Львова 2019 (повна програма). 2019. URL: <https://photo-lviv.in.ua/den-mista-lvova-2019-povna-programa/> (дата звернення 06.05.2025).

² Як відзначали День міста у Львові протягом останніх років. 2025. URL: https://tvoemisto.tv/news/yak_vidznachaly_den_mista_u_lvovi_protyagom_ostannih_rokiv_foto_175731.html (дата звернення 06.05.2025).

³ Шавранська С. У День міста у Львові відродили традицію 700-літньої давності. 2021. URL: https://tvoemisto.tv/news/vidteper_u_lvovi_shchoroku_bude_urochysta_tseremoniya_pochesnoi_varty_119675.html (дата звернення 06.05.2025).

⁴ У мерії розповіли, як цього року відзначатимуть День міста Львова. Пресслужба ЛМР. 2021. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/285375-u-merii-rozpovily-iak-tsohorich-vidznachatymetsia-den-mista-lvova> (дата звернення: 06.05.2025).

а формат відзначення набув стриманого та символічного характеру¹. У 2022 р. міська влада відмовилася від проведення будь-яких урочистостей, обмежившись лише молитвами у храмах. Вшанування видатних львів'ян та інші святкові ініціативи не проводилися, що підкреслювало солідарність із усією країною у складний період. У 2023 р. святкування проходили у стриманому форматі: підняття прапора за участі військовослужбовця, спільна молитва на Личаківському кладовищі та вшанування загиблих Героїв. У 2024 р. акцент зробили на підтримці військових і їхніх родин - вручали відзнаки, проводили благодійні ярмарки, а масштабні святкування відклали до перемоги. Таким чином, День міста у ці роки став символом єдності та підтримки захисників України.

Не менш важливим є брендування Львова як «міста кави», що зокрема знаходить вираження у щорічному Львівському фестивалі кави, який зазвичай проводиться у вересні. Свято кави приваблює кавових ентузіастів, знавців і професіоналів як з України, так і з-за кордону. Фестиваль проводиться у Палаці Потоцьких. Відвідувачі можуть оглянути різноманітні ятки, на яких представлено різні вибори кавових зерен, сумішей та методів приготування кави. Досвідчені баристи демонструють свою майстерність у різних техніках приготування кави, а також виступають з мистецтвом «лате-арту». Фестиваль також пропонує різні майстер-класи, семінари та змагання, наприклад, чемпіонат «Бариста» та «Кавова пам'ять». Ще однією цікавою атракцією є «Кавова шахта», де відвідувачі можуть спостерігати за «видобутком» кавових зерен. Фестиваль кави у Львові не тільки робить наголос на кавовій культурі міста, але й показує його творчу та інноваційну сторону. Відвідувачі можуть насолодитися кавовими десертами, коктейлями та розглянути кавові мистецькі інсталяції. У межах фестивалю також проводяться виставки, концерти та кінопокази, що об'єднують тему кави та культуру Львова. Також гості можуть побачити виставки місцевих

¹ Як відзначали День міста у Львові протягом останніх років. 2025. URL: https://tvoemisto.tv/news/yak_vidznachaly_den_mista_u_lvovi_protyagom_ostannih_rokiv_foto_175731.html (дата звернення 06.05.2025).

ремісників та придбати вироби, які відображають культурну спадщину міста. Фестиваль кави у Львові вшановує пам'ять «першовідкривачам кави» у місті, наприклад, Юрію Кульчицькому, якому приписують винахід рецепту «Віденської кави» у XVII ст. Львівський кавовий фестиваль не лише слугує прикладом конструювання («винайдення») традиції, але також наочно демонструє динамічну взаємодію між нематеріальною культурною спадщиною (ремесло приготування кави і соціальні звичаї навколо кави) та матеріальною спадщиною (зокрема, Палац Потоцьких, де проходить фестиваль). Усе це має велике значення для збереження культурного ландшафту міста, оскільки сприяє встановленню зв'язку між минулими та сучасними практиками¹.

Окрім великих фестивалів, згаданих вище, Львів є місцем проведення багатьох інших культурних подій і свят протягом року. Серед них варто відзначити свято шоколаду, свято сиру і вина, джазовий фестиваль, фестиваль ремесел, форум видавців та ін. Ці події не лише слугують платформою для місцевих митців, ремісників та підприємців, щоб продемонструвати свої таланти та продукцію, але й допомагають вшанувати та популяризувати спадщину міста. Вони сприяють пожвавленню культурного життя Львова, приваблюють відвідувачів з усієї України та з-за кордону, а також виховують почуття гордості та патріотизму серед мешканців і гостей міста. Офіційний календар подій доступний на сайті Львівської міської ради² та на офіційному туристичному порталі міста де регулярно оновлюється афіша фестивалів, свят і культурних заходів³ (рис.5,6).

Отже, можна зробити висновок, що матеріальна та нематеріальна спадщина тісно переплітаються і знаходять своє вираження в культурному ландшафті Львова. Різноманітні складники культурної спадщини, а також пов'язані з ними фестивальні практики, збагачують культурний ландшафт міста, надаючи йому глибину та значення. Фізичне і соціальне середовище Львова

¹ Lviv Coffee Festival / На каву до Львова. URL: <http://www.coffeefest.lviv.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).

² Анонси Львівської міської ради. 2025. URL: <https://city-adm.lviv.ua/events> (дата звернення 06.05.2025).

³ Події у Львові. Офіційний туристичний сайт міста. 2025. URL: <https://lviv.travel/ua/events> (дата звернення: 06.05.2025).

підтримує збереження і передачу різноманітних культурних практик. Історія та архітектура міста створюють унікальні контексти для культурних практик і водночас підвищують цінність культурної спадщини. Історичні будівлі, площі та громадські простори Львова є не лише місцем проведення культурних подій, але й викликають відчуття історичної спадкоємності, що має велике значення для збереження традицій. Активна участь громади в культурних заходах та практиках посилює важливість різних аспектів спадщини, зокрема нематеріальної. Ініціативи міської громади сприяють створенню та розвитку різноманітних традицій. Економічну основу для збереження місцевих традицій забезпечує туризм. Львів приваблює туристів не лише своєю історичною архітектурою, а й яскравим культурним життям, яке включає традиційні ремесла, музику та кухню.

Інтеграція нематеріальної культурної спадщини в культурний ландшафт Львова відкриває численні можливості, водночас створюючи певні виклики. Однією з основних проблем є комерціалізація культурних елементів, що може призвести до втрати автентичності та глибших культурних значень. Збалансування економічної вигоди від культурного туризму зі збереженням справжніх культурних практик вимагає ретельного планування та активної участі громади. Іншим викликом є ризик того, що елементи нематеріальної спадщини стануть статичними і втратять свою динамічну природу. Елементи спадщини повинні залишатися адаптованими до сучасного життя, щоб не перетворитися на пережитки минулого. Заохочення інноваційних підходів до традиційних звичаїв і сприяння творчим проявам, які спираються на елементи спадщини, можуть допомогти зберегти ці традиції живими та актуальними.

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ ЛЬВОВА

3.1. Проблеми збереження культурного ландшафту Львова.

Культурні ландшафти України зазнали значних змін, особливо після розпаду СРСР. Політичні, економічні та соціальні чинники стали основними рушіями цих перетворень. За радянських часів культурні ландшафти були жорстко регульовані, що призвело до уніфікації міського простору та втрати локальної ідентичності. Як зазначає архітектор-реставратор Василь Петрик у статті в онлайн-газеті «Варіанти», лише з 1975 р., коли було створено дирекцію Державного історико-культурного заповідника (ДІАЗ), розпочалася організована охорона історичного центру Львова. До складу заповідника входило 27 пам'яток, серед яких архітектурний ансамбль площі Ринок, Вірменський і Катедральний собори, каплиця Боїмів та ін.¹ У 1991 р. відбулася реорганізація ДІАЗу, і він перейшов з підпорядкування обласної ради до міської ради Львова. Цей процес мав певні юридичні складнощі, оскільки не було погодження з центральними органами влади.

Зі здобуттям незалежності Україна пережила значні економічні та соціальні зміни. Приватизація земель, активізація економічної діяльності та покращення доступу до інформації й технологій спричинили появу нових архітектурних стилів і форм будівель. Однак ці зміни часто впроваджувалися безсистемно, без належної уваги до культурних та природних складників міського ландшафту. Перехід від планової економіки до капіталізму значно вплинув на взаємодію з культурними ландшафтами в Україні. Економічна криза 1990-х рр., а також процеси відновлення після неї, сприяли виникненню нових соціальних класів і змінам у поведінці споживання. Приватизація земель відбулася без належного регулювання, що призвело до будівництва об'єктів, які не відповідали місцевим архітектурним традиціям. Це спричинило руйнування

¹ Антонишин Н Забудуй мене скрізь. 2017. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/zabudui-mene-skriz> (дата звернення 28.04.2025).

візуальної єдності ландшафтів, а також створило численні проблеми з інфраструктурою, транспортом і екологією. Нерегульоване будівництво великих торгових центрів і житлових комплексів на околицях міст призвело до заторів на дорогах та погіршення якості життя мешканців. Зазначені трансформації становлять серйозну загрозу місцевій культурній ідентичності і збереженню природного середовища¹.

Україна ратифікувала низку важливих міжнародних документів, спрямованих на захист культурної спадщини та культурних ландшафтів, зокрема Конвенцію ЮНЕСКО про охорону світової культурної і природної спадщини (1988 р.)² та Європейську ландшафтну конвенцію (2000 р.)³. Ці документи містять керівні принципи та настанови щодо збереження культурних ландшафтів і міської спадщини. На національному рівні Україна також прийняла низку законів і нормативних актів для захисту культурної спадщини, зокрема Закон «Про охорону культурної спадщини» (2000 р.) та Закон «Про основи містобудування» (1992 р.)⁴.

Водночас, нормативно-правова база, що регулює культурні ландшафти в Україні, залишається проблемною. Основні труднощі полягають у її фрагментарності та відсутності системного підходу. На сьогодні в Україні немає єдиного нормативно-правового акту, який би комплексно врегульовував питання охорони та використання культурних ландшафтів, що призводить до розрізненості правового регулювання. Існуючі законодавчі акти містять окремі положення щодо ландшафтів, однак вони розпорошені між різними нормативними документами та часто неузгоджені між собою. Відтак виникає

¹ Лозинський Р. Культурні ландшафти як основа розвитку сільських територіальних громад. Український католицький університет, 2021. URL: <https://uccs.org.ua/arkhiv-novyn/kulturni-landshafty-iak-osnova-rozvytku-silskykh-terytorialnykh-hromad/> (дата звернення: 17.02.2025).

² Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини». Верховна Рада України. 1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення: 07.05.2025).

³ Європейська ландшафтна конвенція. Верховна рада. 2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154#Text (дата звернення: 07.05.2025).

⁴ Закон «Про охорону культурної спадщини». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#n262> (дата звернення: 07.05.2025); Закон України про основи містобудування. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 07.05.2025).

нагальна потреба у прийнятті окремого закону, який би консолідував наявні норми, забезпечив їх взаємну відповідність і сприяв подальшому розвитку правового регулювання у цій сфері. Такий крок є особливо актуальним з огляду на зростаюче значення культурних ландшафтів як у контексті охорони навколишнього середовища, так і у сфері збереження культурної спадщини¹.

Існуючі правові механізми охорони культурних ландшафтів в Україні включають два основні підходи: 1) визначення охоронних зон ландшафтів історичних поселень та 2) реєстрація конкретних ландшафтів як об'єктів культурної спадщини. Обидва підходи не мають комплексного методичного забезпечення та чітких інструкцій щодо впровадження. У статті української дослідниці Анни Звіряки «Виявлення та охорона ландшафтних пам'яток України» вказується на необхідність подальшого розвитку науково-методичного забезпечення у роботі з ландшафтними об'єктами культурної спадщини. Основними питаннями, що потребують уваги, є розмежування територій у межах великих ландшафтних об'єктів, визначення об'єкта охорони та зонування територій з певними режимами використання. Станом на 2018 р. в Україні виявлено, досліджено та взято на державний облік лише три пам'ятки ландшафту, а саме Історичний ландшафт центру «Буго-Гардівської паланки Війська Запорізького», «Історичний ландшафт Київських гір і долини р. Дніпра» та «Історичний ландшафт давньоруського м. Вишгород». Дослідниця наголошує на важливості вивчення міжнародного досвіду, зокрема Італії та Польщі, для вдосконалення засад охорони та використання культурних ландшафтів в Україні. Це могло б сприяти модернізації правових норм та створенню власних методик роботи з культурними ландшафтами².

Враховуючи недотримання конкретних законів та нормативних актів, однією з головних загроз для історико-культурного ландшафту Львова залишається незаконне будівництво та зазіхання на охоронні зони. Незважаючи

¹ Концепція національної політики щодо культурної спадщини в Україні (Проект) / під ред. О. П. Олійник. Київ : Архитектура и престиж, Середняк Т. К., 2014.

² Звіряка А. І. Виявлення та охорона пам'яток ландшафту України // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія музеєзнавство та пам'яткознавство. 2018.

на статус історичної частини міста як об'єкта світової спадщини ЮНЕСКО та культурної столиці України, трапляються випадки несанкціонованого будівництва, перепланування та добудови, які завдають значної шкоди історичному центру.

Питання незаконної забудови у Львові не є новим явищем. Воно існувало ще за часів СРСР, коли історичні будівлі та пам'ятки нерідко знищувалися задля нового будівництва. У ті часи було збудовано більшість сучасних районів та відкрито десятки заводів¹. Після здобуття Україною незалежності у 1991 р. ситуація змінилася, проте старі проблеми залишилися невирішеними. Втім, у Львові розпочалася активна кампанія з декомунізації міського простору, що супроводжувалася перейменуванням вулиць та повернення їм історичних назв².

Важливим етапом стало включення історичного центру Львова до Списку світової спадщини ЮНЕСКО у 1998 р.³. Таке визнання пояснювалося, зокрема, унікальною міською архітектурою та багатством культурних традицій різних етноконфесійних груп, які мешкали у Львові⁴. Статус міста як об'єкта світової спадщини ЮНЕСКО накладає певні зобов'язання та обмеження на забудову в межах визначених охоронних територій. Історичний центр міста, разом з його архітектурним ансамблем і міською тканиною, підлягає суворому регулюванню і нагляду з боку ЮНЕСКО та національних органів охорони культурної спадщини. Здавалося б, після внесення Львова та його архітектурного ансамблю до Списку світової спадщини ЮНЕСКО та ратифікації Україною Конвенції Про охорону світової культурної і природної спадщини на Міністерство культури України та Львівську міську владу мала бути покладена значна відповідальність. Адже ця Конвенція зобов'язує державу гарантувати збереження пам'ятки на

¹ Єфіменко М. Львів – індустріальна руїна!? 2007. URL: https://zaxid.net/lviv__industrialna_ruyna_n1037668 (дата звернення: 08.05.2025).

² Грицак Я. Конструювання національного міста: випадок Львова. 2022. URL: <https://zbruc.eu/node/111981> (дата звернення: 08.05.2025).

³ Львів у UNESCO. Lviv Travel. URL: <https://lviv.travel/ua/news/unesco> (дата звернення: 08.05.2025).

⁴ Антонішин Н. Забудуй мене скрізь. 2017. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/zabudui-mene-skriz> (дата звернення: 28.04.2025).

найвищому рівні¹. Проте, на жаль, після її підписання важливість міжнародних зобов'язань поступово почала ігноруватися.

Недбале ставлення органів влади до збереження пам'яток культури в Україні, зокрема у Львові, сягає критичної межі. Історичні архітектурні шедеври опинилися під загрозою руйнування, спотворення та забудови новими будівлями. Такі дії ризикують назавжди викреслити Львів зі списку спадщини ЮНЕСКО (рис.7). У 2013 р. на 37-й сесії Комітету світової спадщини ЮНЕСКО Україна отримала суворе попередження щодо можливого виключення Львова зі Списку через невиконання зобов'язань міською владою. Неконтрольований продаж земель в історичному центрі інвесторам, а також поширення корупційних практик залишаються без належної реакції з боку органів влади.

У 2022 р. ситуація ускладнилася через військові дії: історичний центр Львова був офіційно внесений ЮНЕСКО до Списку об'єктів світової спадщини, що перебувають під загрозою, через ризик руйнування внаслідок війни у 2023 р.².

Проблеми, пов'язані зі збереженням історичного середовища Львова, не обмежуються лише незаконними забудовами. Згідно зі статтею 5 Конвенції про охорону світової культурної та природної спадщини, історичний центр міста повинен мати «одну чи кілька служб з охорони, збереження й популяризації культурної і природної спадщини, які мають у своєму розпорядженні відповідний персонал і засоби, що дають змогу виконувати покладені на них завдання»³. Це передбачає створення спеціалізованих інституцій, належне кадрове забезпечення, фінансування та ефективну координацію заходів зі збереження пам'яток. Проте реальний стан справ свідчить про недотримання цих вимог. Хоча на офіційному сайті Львівської міської ради опубліковано розділи,

¹ Дуляба Н., Овчаренко Т. 1553: Як новий закон щодо пам'яток ЮНЕСКО вплине на історичний Львів. 2018. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2018/07/04/1553-yak-noviy-zakon-shhodo-pam-yatok-yunesko-vpline-na-istorichniy-lviv> (дата звернення: 08.05.2025).

² K. Armstrong. Historic Ukrainian sites in Kyiv and Lviv added to UN danger list. 2023. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-66827743> (дата звернення 12.05.2025).

³ Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення: 09.05.2025).

присвячені охороні культурної спадщини міста¹, на практиці системної, професійної діяльності у цій сфері бракує. Охорона культурної спадщини зводиться переважно до декларативних заяв, тоді як належні механізми захисту, регулярний моніторинг стану пам'яток та дієві заходи щодо попередження порушень залишаються недостатньо розвиненими. Відсутність відповідної інфраструктури, нестача кваліфікованих фахівців, а також обмежене фінансування ставлять під загрозу належне виконання міжнародних зобов'язань України щодо збереження історичного центру Львова.

Однією з найбільш важливих проблем було та залишається визначення меж історичного ареалу та буферної зони історичного центру Львова. Наприклад, у 2005 р. інститут «Укрзахідпроектреставрація» розробив історико-архітектурний план Львова, який визначив межі історичного ареалу міста та його буферної зони. Цей план став основою для обмеження забудови в центральній частині міста² (рис.8). Проте Міністерство культури його не погодило. Через це управління охорони історичного середовища звернулося до Комітету світової спадщини ЮНЕСКО з проханням скоригувати межі буферної зони відповідно до нового історичного ареалу³.

У 2007 р. почалися проблеми з приватизацією історичної спадщини у Львові. Львівська міськрада на засіданні 11 вересня проголосувала за приватизацію приміщень у будівлях, що мали статус пам'яток культурної спадщини, ігноруючи заперечення прокурора Львова Андрія Палюха та начальника юридичного відділу Львівської міської ради Галини Пайонкевич. Такі дії викликали обурення серед частини депутатів та громадськості⁴. Серед об'єктів, які планувалося приватизувати, зокрема, були: нежитлові приміщення

¹ Розділ VIII. Охорона культурної спадщини м. Львова. Львівська міська рада. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmrdownloads/Aktualno/statut/R8.pdf> (дата звернення: 09.05.2025).

² Верховний суд висловився щодо меж історичного ареалу м. Львова та обмеження його забудови. Судова влада України. 2024. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1541132/> (дата звернення: 09.05.2025).

³ Антонишин Н. Забудуй мене скрізь. 2017. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/zabudui-mene-skriz> (дата звернення: 28.04.2025).

⁴ У Львові частково дозволили приватизувати пам'ятки культурної спадщини. 2008. URL: https://zaxid.net/u_lvovi_chastkovo_dozvolili_privatizuvati_pamrzkoyatki_kulturnoyi_spadshhini_n1060753 (дата звернення: 08.05.2025).

історичних споруд на площі Ринок, 17, де розташовані «Віденська кав'ярня», кафе «Золотий веpr» і готель «Відень». Ця будівля перебуває під охороною ЮНЕСКО; перший поверх та підвал площею понад 186 м² на площі Ринок, орендовані підприємством «Світлиця»; приміщення на вул. Шевченка, 311, яке орендовані ТОВ «Металопластик». Рішення про приватизацію викликало жорстку критику з боку окремих депутатів, зокрема представниця фракції УНП Лариси Федорів звинуватила колег у свідомому порушенні закону, який забороняє приватизацію об'єктів культурної спадщини. Вона назвала це «дерибаном» і на знак протесту покинула засідання сесії. Депутати, які не підтримували приватизацію, стверджували, що обласна рада перетворюється на «біржовий майданчик продажу-перепродажу майна». Очікувалося, що до скандалу долучиться Національна комісія України у справах ЮНЕСКО через загрозу приватизації будівлі, що знаходяться під її охороною¹. Отже, зазначена суперечка викликала серйозний резонанс і протести з боку частини депутатів та громадськості. Вона продемонструвала наявність гострого конфлікту інтересів та протистояння між прихильниками і противниками приватизації нерухомої спадщини в історичній частині Львова.

У відкритому доступі можна знайти значну кількість інформації про випадки незаконної забудови у Львові (рис.9,10,11,12). Наприклад, у 2011 р. була здійснена спроба звести житловий комплекс в історичній частині міста під виглядом будівництва житла для викладачів Львівського державного університету внутрішніх справ².

Ще один конфлікт навколо незаконної забудови у Львові стався у 2016 р. Він стосувався будівництва багатоквартирного житлового будинку з торговими приміщеннями на вул. Богуна, 11. Роботи розпочалися без належної дозвільної документації. Історія цієї забудови бере початок ще у 2003 р., коли на підставі тимчасового дозволу у дворі житлових будинків було встановлено невеликий

¹ Доротиш М. Приватизація в обхід закону. 2007. URL: <https://portal.lviv.ua/uncategorized/2007/01/11/121217> (дата звернення: 08.05.2025).

² Львів можуть виключити зі спадщини ЮНЕСКО. 2011. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0EiWMxL2ekI> (дата звернення: 08.05.2025).

металевий кіоск, який функціонував як кафе. Протягом кількох років власники закладу намагалися отримати земельну ділянку в постійне користування, однак мешканці виступали проти через дискомфорт, спричинений діяльністю кафе. У 2008 р. кафе було продане новим власникам, що дало початок серії подій із явними ознаками корупційних схем і правопорушень. Незважаючи на активний спротив громади, забудовник ТОВ «Єврольвів» отримав дозвіл на будівництво від Департаменту містобудування Львівської міської ради. Реалізація проєкту супроводжувалася численними порушеннями норм містобудівного законодавства та відвертим ігноруванням інтересів місцевої громади. Тільки завдяки активним діям мешканців, а також ГО «Народна дія» та ГО «Автономний опір», вдалося домогтися припинення незаконного будівництва. У травні 2016 р. Львівська міська рада звернулася до суду з позовом про розірвання договору оренди земельної ділянки, що перебувала у користуванні забудовника¹.

Своєю чергою у 2017 р. у Львові розгорівся черговий скандал, пов'язаний із планами забудови території парку «Знесіння» житловими багатоповерховими будинками компанією «Архібуд». Проєкт спричинив широкий громадський резонанс і викликав обурення як серед мешканців міста, так і серед громадських активістів. Останні виступили на захист зеленої зони, підкреслюючи, що парк «Знесіння» має статус об'єкта природно-заповідного фонду місцевого значення і є важливим елементом екологічної та історико-культурної структури Львова. Активісти наголошували на неприпустимості зміни цільового призначення земель та на потенційній загрозі знищення унікального природного середовища й ландшафтною спадщини. Конфлікт навколо забудови «Знесіння» став одним із показових прикладів протистояння між комерційними інтересами забудовників та громадськими ініціативами, спрямованими на захист міського середовища².

¹ Гончарук Т. Незаконні забудови заповнили Львів. 2016. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/nezakonni-zabudovy-zapolonyly-lviv/> (дата звернення: 08.05.2025).

² Ткаченко М. Як львівські забудовники ловлять інвесторів на гачок (розслідування). 2017. URL: <https://dyvys.info/2017/03/24/yak-lvivski-zabudovnyky-lovlyat-investoriv-na-gachok-rozsliduvannya/> (дата звернення: 08.05.2025).

Архітектор-реставратор Василь Петрик наводить численні приклади самочинного будівництва та демонструє бездіяльність місцевої влади у питаннях захисту культурної спадщини¹. Одним із найбільш резонансних випадків стало будівництво, здійснене на підставі дозволу, погодженого Міністерством культури. У результаті забудовник здійснив демонтаж історичного будинку, де свого часу працював Іван Франко. При цьому у Львівській міській раді запевняли, що управління охорони історичного середовища не надавало відповідних дозволів, а документи, на які посилався підприємець, були підробленими. Ця ситуація яскраво ілюструє глибинну проблему, а саме конфлікт інтересів між органами влади, забудовниками та пам'яткоохоронцями. Такий конфлікт призводить до масштабного знищення історичної спадщини Львова через незаконне будівництво та нехтування принципами охорони пам'яток архітектури.

У Львові також спостерігається серйозна проблема недбалого догляду за пам'ятками історичної та культурної спадщини, а також неналежного проведення реставраційних робіт. Уже згаданий архітектор-реставратор Василь Петрик наголошує, що на території об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО будь-яке будівництво або реставраційні роботи без погодження з міською радою та Міністерством культури є незаконними. Він також підкреслив, що станом на 2017 р. приблизно 80 % історичних будинків і пам'яток архітектури у Львові не реставровані, а перебудовані та реконструйовані без жодних досліджень. Таким чином, безсистемний підхід до збереження історичної забудови, відсутність належного контролю за проведенням реставраційних робіт і нехтування міжнародними стандартами охорони спадщини суттєво поглиблюють кризу збереження культурного ландшафту Львова².

Багато історичних будівель у Львові мають значні пошкодження покрівель, що призводить до падіння штукатурки, гіпсової ліпнини та навіть

¹ Антонишин Н. Забудуй мене скрізь. 2017. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/zabudui-mene-skriz> (дата звернення: 28.04.2025).

² Антонишин Н. Забудуй мене скрізь. 2017. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/zabudui-mene-skriz> (дата звернення: 28.04.2025).

цегли. Наприклад, у центрі міста на площі Ринок неодноразово були випадки, коли шматки фасаду падали на тротуари, створюючи небезпеку для перехожих. У деяких будівлях, таких як старовинні храми та музеї, внутрішні інтер'єри також страждають від зношення. Наприклад, у 2013 р. у Музеї «Івана Георгія Пінзеля», який розташований у колишньому костелі монастиря Кларисок, були виявлені тріщини у стінах та пошкодження фресок¹.

Ще однією важливою проблемою є самовільні зміни зовнішнього вигляду історичних будівель, що мають статус пам'яток архітектури місцевого значення. Власники нерухомості часто здійснюють перепланування приміщень, змінюють форму вікон і дверей, фарбують фасади у невідповідні кольори або встановлюють неавтентичні елементи декору, порушуючи історичний вигляд об'єктів. Показовим прикладом є будинок на вул. Валовій, 20, де власник самовільно замінив автентичні вікна на пластикові конструкції, що суттєво спотворило історичну композицію фасаду. Інший випадок стався на вул. Лесі Українки, 7, де мешканець самовільно перефарбував фасад будівлі у яскраво-жовтий колір, який не відповідав оригінальній колористиці об'єкта².

Подібні дії не лише спотворюють автентичність історичного середовища міста, а й порушують чинне законодавство у сфері охорони культурної спадщини. За такі правопорушення на власників об'єктів накладаються штрафи, які стягуються Управлінням охорони історичного середовища Львівської міської ради. У разі, якщо після сплати штрафу порушники не відновлюють автентичний вигляд пам'ятки, справа передається до суду. Водночас процес повернення первісного вигляду є тривалим і складним, оскільки вимагає проведення додаткових експертиз та тривалих судових розглядів. На цьому прикладі можна говорити про низку проблем, що стосуються охорони культурного ландшафту Львова. Зокрема, йдеться про низький рівень обізнаності громадян щодо

¹ Хмельовська О. Україна щороку втрачає десятки пам'яток архітектури. 2013. URL: <https://tyzhden.ua/ukraina-shchoroku-vtrachaie-desiatky-pam-iatok-arkhitektury/> (дата звернення: 08.05.2025).

² Запити депутатів Львівської міської ради 6 скликання. Інформаційний портал депутатів Львівської міської ради. URL: <https://www.lvivrada.gov.ua/deputaty/zapyty/item/6893-zapyty-deputativ-lvivskykoji-misykoji-rady-6-sklykannya> (дата звернення: 08.05.2025).

важливості збереження історичного обличчя міста, брак кваліфікованих реставраторів, а також про необхідність суворішого контролю за дотриманням встановлених норм і вимог щодо охорони об'єктів культурної спадщини.

У 2018 р. Верховний Суд України підтвердив, що суб'єкти містобудівної діяльності зобов'язані дотримуватися обмежень та вимог Закону України «Про охорону культурної спадщини» під час здійснення будь-яких робіт на території історичного ареалу та в його буферній зоні. Внаслідок цього Львівська міська рада створила онлайн-мапу проблемних забудов, на якій позначені об'єкти з порушеннями законодавства. Влада також закликає громадян утримуватися від придбання квартир у таких будинках до повного врегулювання правового статусу забудов¹.

На сьогодні рушійною силою у боротьбі з незаконними забудовами у Львові залишаються небайдужі містяни та активісти. Громадські організації та активісти регулярно організовують акції протесту, звертаються до судових інстанцій та вимагають від міської влади припинення руйнування історичного середовища міста. Після 2015 р. Львів активізував свої зусилля в сфері охорони культурної спадщини, що проявилось у реалізації численних проєктів, реставраційних робіт, розвитку міжнародного співробітництва та започаткуванні конкурсів грантів. Хоча міська рада вживає заходів для контролю за ситуацією, її зусилля часто ускладнюються протидією з боку забудовників, для яких історична частина Львова та її буферна зона залишаються надзвичайно привабливими. Львівська міська рада постійно наголошує на статусі міста як культурної столиці України та підкреслює, що його історична спадщина перебуває під охороною ЮНЕСКО. Сьогодні випадки незаконної забудови в історичному центрі міста, хоча і трапляються рідше, усе ще мають місце².

¹ Проблемні забудови у Львівській громаді. Львівська міська рада. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/problematic-buildings-in-the-lvivska-hromada> (дата звернення: 17.04.2025).

² П'єх Г. У Львові мешканець самовільно надбудовує поверх у будинку-пам'ятці: місто звернулося в правоохоронні органи. 2024. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/architecture-and-historic-heritage/304579-u-lvovi-meshkanets-samovilno-nadbudovuie-poverkh-u-budynku-pamiattsi-misto-zvernulosia-v-pravookhoronni-orhany> (дата звернення: 08.05.2025).

Таким чином, Львів має багату та різноманітну матеріальну та нематеріальну спадщину, яка є складником культурного ландшафту міста, формуючи його унікальну ідентичність і слугуючи важливим ресурсом для розвитку. Охорона спадщини потребує обережного балансування між інтересами економічного розвитку, культурницькими потребами громади та вимогами пам'яткоохоронних органів. На сучасному етапі особливого значення набувають комплексні підходи до роботи з міським простором, що передбачають не лише фізичну консервацію об'єктів спадщини, а й підтримку культурних практик, які надають місту особливого характеру. Сприйняття культурної спадщини як динамічного процесу, що включає як збереження, так і адаптацію, є ключовим чинником сталого розвитку Львова як історичного та культурного центру.

Слід також враховувати, що статус Львова як одного з провідних туристичних центрів України приніс місту як нові можливості, так і серйозні виклики. Попри позитивний вплив туризму на економічний і культурний розвиток, зростання кількості туристів і супутня комерціалізація спричинили суттєве навантаження на міський культурний ландшафт. Поширеною практикою стало перепрофілювання та модифікація історичних будівель, що часто призводить до порушення їхньої архітектурної цілісності та історичної автентичності. Унаслідок цього спостерігається погіршення стану громадських просторів і об'єктів культурної спадщини, особливо за умов недостатнього догляду та незаконної забудови. За таких обставин збереження культурного ландшафту Львова вимагає скоординованих зусиль усіх зацікавлених сторін, зокрема міської влади, забудовників, фахівців із реставрації та громадськості. Активне залучення громади до процесів ухвалення рішень і реалізації стратегій охорони спадщини є запорукою ефективного збереження міського культурного ландшафту.

3.2. Стратегія розвитку культури Львова.

У 2008 р. Центр міської історії Центрально-Східної Європи організував круглий стіл, темою якого стало осмислення напрямків культурного розвитку

Львова¹. Учасники заходу обговорили потенційні культурні пріоритети міста та розглянули досвід інших європейських міст у створенні подібних стратегій міського розвитку. До обговорення були залучені представники влади, незалежних організацій та іноземні експерти.

Комплексна стратегія розвитку Львова 2012-2025 рр. була розроблена в 2011 р. Інститутом міста Львова у співпраці з Львівською міською радою, запрошеними експертами, громадськими організаціями, представниками бізнесу та наукових установ. Стратегія ґрунтувалася на трьох ключових напрямках роботи: співпраці з зовнішніми консультантами, участі міського керівництва та опитуванні мешканців². Це дозволило врахувати різні точки зору і забезпечити ефективність планування. Особливу увагу було приділено тому, як містяни бачать майбутнє Львова. Проведено круглі столи, опитування понад 3 000 осіб, а також залучено близько 9 000 користувачів через сайт Інституту міста. У стратегії було визначено ключові пріоритети: економічний розвиток, екологічна стабільність, інновації та покращення якості життя містян. Важливим аспектом було визначено сталий розвиток міста, зокрема сприяння розвитку теперішнього покоління без шкоди для майбутніх поколінь. На жаль, конкретної інформації про дотримання чи недотримання комплексної стратегії розвитку Львова у відкритому доступі немає. Хоча в стратегії йдеться про моніторинг її виконання, результати цього моніторингу поки не було оприлюднено у відкритому доступі.

У 2017 р. Львівська міська рада затвердила «Стратегію розвитку культури Львова 2025», в якій окремий акцент зроблено на комплексному збереженні культурного ландшафту, що включає як матеріальну, так і нематеріальну спадщину. Відповідальним за моніторинг і реалізацію комплексної стратегії визначено комунальний заклад «Інститут стратегії культури», що

¹ Стратегія культурного розвитку Львова. Центр Міської Історії. 2008. URL: <https://www.lvivcenter.org/discussions/cultural-strategy-of-lviv/> (дата звернення: 08.05.2025).

² Комплексна стратегія розвитку Львова 2012–2025 рр. Львівська міська рада. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/\\$FILE/%D0%A1%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F2.pdf](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/$FILE/%D0%A1%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F2.pdf)

підпорядковується Департаменту розвитку Львівської міської ради. Стратегія розвитку Львова створена для системного планування управління культурними змінами, визначення стратегічних цілей, пріоритетів та конкретних проєктів, які мають сприяти культурному, соціальному та естетичному розвитку міста¹.

Слід відзначити, що у 2012 р. у Львові було проведено соціологічне дослідження, яке дало змогу з'ясувати культурні практики місцевих жителів, їхню оцінку стану культурної інфраструктури, а також бачення подальшого культурного розвитку міста. Отримані дані показують, що львів'яни сприймають культуру передусім як духовне явище, а не як матеріальне. Мешканці міста вважають культуру засобом особистого й національного самовираження, взаємодії між людьми, а також збереженням народних традицій. Проте, кількість відвідувань культурних установ містянами є низькою – вони зазвичай відвідують їх раз на пів року або рідше. Що стосується майбутнього міста, 47 % опитаних бачать його культурним центром, 25 % вважають його туристичним, а 14 % – освітнім та інтелектуальним осередком. Місцеві жителі також висловлюють прагнення до розширення мережі галерей, театрів і кінотеатрів, а також виявляють зацікавленість у виступах відомих міжнародних артистів у Львові².

Показово, що у «Стратегії розвитку культури Львова 2025» акцентується увага на непропорційній концентрації закладів культури в центральній частині міста. Із 220 закладів культури Львова, серед яких 47 бібліотек, 10 музичних шкіл та 9 театрів, значна частина зосереджена в центрі. У відповідь на цю диспропорцію стратегія передбачає створення нових культурних центрів у різних районах міста, зокрема в тих, які наразі мають обмежений доступ до культурної інфраструктури. Також заплановано реконструкцію наявних культурних просторів, таких як театри та музеї. Особливу увагу в документі приділено питанню збереження культурної спадщини Львова, що включає як

¹ Стратегія розвитку культури 2025. Інститут стратегії культури. 2017. URL: <https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/02/strategiya-rozvytku-kultury-2025.pdf>

² Культурну стратегію міста формують самі львів'яни. 2012. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/kulturnu-stratehiu-mista-formuiut-sami-lviviany> (дата звернення: 08.05.2025).

матеріальні, так і нематеріальні елементи. Стратегія підкреслює необхідність відповідального ставлення до міської спадщини та активного залучення мешканців до процесів її збереження. Серед запропонованих заходів, зазначено збільшення фінансування реставраційних проєктів, зокрема за рахунок міжнародного партнерства. Окрім безпосереднього збереження пам'яток, стратегія ставить за мету популяризацію культурної спадщини через освітні програми та інформаційні кампанії. Передбачається здійснення картографування закладів культури та розроблення альтернативних туристичних маршрутів, які сприятимуть висвітленню менш відомих аспектів міської культури, підвищенню обізнаності громадськості та залученню ширшої аудиторії¹.

Культурна освіта розглядається як один із ключових напрямків, спрямованих на інтеграцію культури в освітній процес і створення можливостей для навчання впродовж усього життя. У цьому контексті передбачається налагодження співпраці між освітніми установами та представниками культурної сфери, а також розробка спеціалізованих програм для підвищення кваліфікації фахівців культури. Для активізації культурного життя міста стратегія передбачає заохочення мешканців до участі в культурному процесі не лише як споживачів, а й як активних творців. Особлива увага приділяється покращенню комунікації між культурними інституціями, органами державної влади та приватними структурами з метою посилення міжсекторальної співпраці².

Стратегія передбачала реформування механізмів фінансування культурної сфери, зокрема створення Фонду культури, покликаного забезпечити прозорий розподіл ресурсів і стимулювати залучення приватних інвестицій³. Інститут стратегії розвитку організовує консультації з місцевими зацікавленими сторонами, зокрема художниками, кураторами та іншими представниками

¹ Стратегія розвитку культури 2025. Інститут стратегії культури. 2017 р. URL: <https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/02/strategiya-rozvytku-kultury-2025.pdf>

² Стратегія розвитку культури 2025. Інститут стратегії культури. 2017 р. URL: <https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/02/strategiya-rozvytku-kultury-2025.pdf>

³ Фонд культури Львова. Інститут стратегії культури. URL: <https://isc.lviv.ua/fond-kultury/> (дата звернення: 10.05.2025).

культурного середовища, з метою глибшого розуміння фінансових потреб галузі. Паралельно інститут вивчає передовий досвід європейських міст, таких як Варна, Ліон і Вроцлав, з метою вдосконалення власних стратегічних підходів. Загалом діяльність Фонду культури оцінюється як ефективна, оскільки вона сприяє розвитку культурних проєктів у місті. Наразі Фонд культури Львова не зазнав суттєвої публічної критики та перебуває на етапі становлення, продовжуючи розвивати свої механізми та управлінські практики.

Через два роки після оприлюднення стратегії розвитку культури в 2019 р. Інститут стратегії культури підготував звіт «Культурний ландшафт Львова: інституції, активності, взаємодії». Дослідження мало на меті каталогізувати культурних дієвців міста та зібрати більш конкретну, статистичну інформацію про їхні події, діяльність, аудиторію та співпрацю з іншими культурними інституціями як в Україні, так і за кордоном¹ (рис.13,14). Зокрема, у звіті зазначено наступне: «Львів позиціонує себе як місто культури. Однак станом на початок 2019 року тут не було сформовано цілісної бази культурних дієвців міста, яка б об'єднувала приватні, муніципальні, регіональні, національні заклади та ініціативи, що функціонують у місті, відповідно і не було здійснено комплексних досліджень сфери культури з перспективи тих, хто її (спів)творить»².

Методологія дослідження передбачала онлайн-опитування культурних інституцій та ініціатив у Львові. Дослідники отримали 98 відповідей від різних культурних дієвців, серед яких 44 бібліотеки, 17 громадських організацій та 13 театрів. Більшість цих закладів (70 %) є державними або комунальними, що свідчить про значну присутність державного сектору в культурній сфері. Географічно, 53 % закладів культури зареєстровані в центрі міста, тоді як 47 % розташовані в периферійних районах. Щодо залучення аудиторії, дослідження показало, що заклади культури у Львові орієнтовані на широкий спектр вікових

¹ Культурний ландшафт Львова: інституції, активності, взаємодії. Інститут культурної стратегії. 2019. URL: https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/12/kulturnyj-landshaft-lvova_-instytutczyi-aktyvnosti-vzayemodiyi...-1.pdf

² Там само.

груп, з особливим акцентом на молодь (87,8 %), дорослих середнього віку (80,5 %) та підлітків (75,5 %). Найменш цільовою групою є люди похилого віку (63,3 %). Було проаналізовано типи заходів, які організовують заклади культури. Найпоширенішим різновидом виявилися презентації (60 %), за ними йдуть освітні заходи (дві третини закладів). Вистави, фестивалі та кінопокази згадували приблизно 25 % респондентів. Співпраця між культурними інституціями виявилася важливим аспектом культурної екосистеми Львова. Понад 85 % респондентів повідомили про співпрацю з іншими культурними інституціями міста. Чотири з п'яти респондентів згадали Львівську міську раду як партнера, що підкреслює важливу роль муніципальної влади у підтримці культурних ініціатив¹.

Мережевий аналіз, проведений у межах дослідження, виявив слабко інтегровану структуру культурного середовища зі значними розривами між окремими вузлами, що свідчить про ієрархічну модель організації з кількома ключовими акторами, які відіграють центральну роль. До таких акторів було віднесено Львівську міську раду, Форум видавців, Львівську національну галерею мистецтв, Львівську муніципальну бібліотеку, Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка, Львівську обласну державну адміністрацію, Центр міської історії та Український культурний фонд. Фінансування визначено як один із критично важливих чинників збереження та розвитку культурного ландшафту міста. Дві третини опитаних інституцій повідомили про отримання коштів з міського бюджету, тоді як близько 30,6 % зазначили, що користуються грантовим фінансуванням. Окремий фокус дослідження було спрямовано на вивчення очікувань культурних діячів щодо діяльності Інституту стратегії культури. Серед найбільш актуальних запитів були визначені потреба в організації тематичних тренінгів, наданні інформаційної підтримки заходів та допомозі в підготовці грантових заявок².

¹ Культурний ландшафт Львова: інституції, активності, взаємодії. Інститут культурної стратегії. 2019. URL: https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/12/kulturnyj-landshaft-lvova_-instytutczyi-aktyvnosti-vzayemodiyi..-1.pdf

² Культурний ландшафт Львова: інституції, активності, взаємодії. Інститут культурної стратегії. 2019. URL: https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/12/kulturnyj-landshaft-lvova_-instytutczyi-aktyvnosti-vzayemodiyi..-1.pdf

Отже, стратегія розвитку культури Львова заклала комплексний підхід до вдосконалення культурного ландшафту міста шляхом децентралізації ресурсів, підтримки ініціатив зі збереження спадщини та стимулювання громадської участі. Визначаючи чіткі пріоритети й цілі, Львів прагне зміцнити свою роль як провідного культурного центру України та посилити міжнародну присутність, забезпечуючи сталий розвиток культурного сектору.

«Стратегія розвитку культури Львова 2025», а також пов'язані з нею результати соціологічного опитування становлять цінні джерела для розуміння сучасного стану культурного ландшафту міста та зусиль, спрямованих на його збереження й популяризацію. Цей досвід підтверджує необхідність постійного моніторингу культурного сектору з метою впровадження ефективної політики та управлінських рішень. Регулярна оцінка культурного ландшафту може слугувати інструментом відстеження динаміки змін, виявлення нових викликів і можливостей розвитку культури.

3.3. Інституції та проєкти з охорони культурного ландшафту Львова.

Серед численних акторів, залучених до охорони культурного ландшафту Львова, особливу увагу заслуговують окремі інституції, діяльність яких розглянемо детальніше.

Насамперед варто зазначити, що ключову роль в охороні культурного ландшафту Львова відіграє Управління охорони історичного середовища Львівської міської ради. Особливе значення серед його підпорядкованих інституцій мають Археологічно-архітектурна служба Львова / ЛКП «Бюро спадщини» та Музей «Личаківський цвинтар». Археологічно-архітектурну службу Львова було створено 27 січня 2001 р. з метою охорони міської культурної спадщини та проведення археологічних експедицій Львівщиною¹. У 2020 р. службу було реорганізовано у Львівське комунальне підприємство

¹ Про створення Львівського комунального підприємства «Археологічно-архітектурна служба м. Львова». 2001. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/14DD4357F832C8DBC2257D63005195D6?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/14DD4357F832C8DBC2257D63005195D6?OpenDocument) (дата звернення: 15.01.2025).

«Бюро спадщини», діяльність якого стала значно ширшою порівняно з попередником. Сьогодні Бюро спадщини виконує функції координаційно-інформаційного центру в межах Управління охорони історичного середовища Львівської міської ради. Його головною метою є збереження, відновлення та популяризація культурної та історичної спадщини Львова, що становить важливу складову міського культурного ландшафту. Діяльність Бюро спадщини зосереджена на кількох ключових напрямках, серед яких привернення уваги до унікальної архітектурної спадщини міста, зокрема через інформування, просвітницьку роботу та залучення громадськості. Установа активно сприяє реставрації історичних об'єктів і координує зусилля мешканців, органів влади, меценатів і громадських організацій щодо збереження автентичних елементів забудови, таких як двері, брами, вікна, балкони та інші деталі. Таким чином, формується системний підхід до збереження архітектурної цінності Львова як спільної відповідальності міської громади¹.

Одним із важливих інструментів реалізації зазначених завдань стали програми співфінансування, які координує Бюро спадщини. Вони передбачають часткове покриття витрат мешканців на відновлення історичних елементів будинків, розташованих у межах історичного ареалу Львова. Зокрема, за умовами програм, реставрація дверей фінансується на 70 % за рахунок міського бюджету, вікон — на 60%, заміна пластикових вікон на дерев'яні — на 50%. У випадку балконів на головних фасадах будинків-пам'яток власники сплачують фіксовану суму в 10 000 гривень, а решта витрат покривається містом. Такі заходи не лише знижують фінансове навантаження на мешканців, але й стимулюють їхню участь у збереженні культурної спадщини.

Одним із важливих інструментів реалізації зазначених завдань є програми співфінансування, що координує Бюро спадщини. Вони передбачають часткове покриття витрат містян на відновлення історичних елементів будинків, розташованих у межах історичного ареалу Львова. Зокрема, програми

¹ Бюро спадщини URL: <https://spadshchyna.lviv.ua> (дата звернення: 24.04.2025).

фінансують реставрацію дверей на 70 % за рахунок міського бюджету, вікон – на 60 %, а заміну пластикових вікон на дерев'яні – на 50 %. Для балконів на головних фасадах будинків, що є пам'ятками, власники сплачують фіксовану суму в 10 000 грн., а решта витрат покривається за рахунок міста. Ці заходи не тільки зменшують фінансове навантаження на львів'ян, але також стимулюють їхню активну участь у збереженні нерухомої культурної спадщини міста¹.

Загалом, Бюро спадщини реалізує низку проєктів, спрямованих на збереження та відновлення історичних об'єктів Львова. Основна увага зосереджена на реставрації елементів житлових будинків, фасадів, а також реалізації спеціальних і освітніх ініціатив. Наприклад, лише у 2023 р. під координацією установи було відновлено 29 брам і 16 вікон у будинках історичного ареалу міста, а також здійснено заміну 12 вікон і балконних блоків на дерев'яні². Окремий напрям діяльності становить реалізація програми ремонтно-реставраційних робіт балконів у будинках-пам'ятках архітектури³. До участі в ній залучаються власники балконів, еркерів і лоджій, розташованих на головних фасадах історичних споруд. Паралельно здійснюються масштабні роботи з відновлення фасадів будинків, зокрема у центральній частині міста, що охоплюють як окремі архітектурні елементи, так і цілісні фасадні композиції. Серед спеціальних проєктів варто виокремити реконструкцію площі Коліївщини, проведену у 2021 р. на території колишньої єврейської ділянки Львова⁴ (рис.15,16,17). Під час робіт було відновлено історичну криницю, виявлено залишки давніх мурів і мощення. Відкриття оновленої площі відбулося в рамках Європейських днів єврейської культури та спадщини. Ще одним

¹ ЛКП «Бюро спадщини». Львівська міська рада. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/utilities/lkp-arkheolohichno-arkhitekturna-sluzhba-m-lvova/> (дата звернення: 24.04.2025).

² Від малого до великого: європейські ініціативи для збереження спадщини та ідентичності України. REHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/vid-malogo-do-velykogo-yevropejski-initsiatyvy-dlya-zberezheniya-spadshhyny-ta-identychnosti-ukrayiny/> (дата звернення: 24.04.2025).

³ Реставрація балконів та еркерів будинку-пам'ятки архітектури місцевого значення на вул. Я. Стецька, 4 у м. Львові, охоронний № 905. 2020. URL: <https://www.uois.lviv.ua/restavratsiia-balkoniv-ta-erkeriv-budynku-pam-iatky-arkhitektury-mistsevoho-znachennia-na-vul-ia-stetska-4-u-m-lvovi-okhoronnyj-905/> (дата звернення: 10.05.2025).

⁴ Белей А. У центрі Львова відкрили оновлену площу Коліївщини. 2021. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2021/09/12/u-tsentr-lvova-vidkryly-onovlenu-ploshchu-koliivshchyny> (дата звернення 10.05.2025).

важливим проектом є реставрація надгробків і гробівців на Личаківському цвинтарі, виконана у 2023 р. польсько-українською групою фахівців у межах ініціативи «Спільна спадщина»¹.

У рамках підготовки до реставраційних заходів Бюро спадщини забезпечує розробку проектної документації для відновлення об'єктів, занесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України². Це створює умови для легального та якісного виконання реставраційних робіт як фізичними, так і юридичними особами. Крім того, підприємство активно займається просвітницькою діяльністю, організовуючи екскурсії, експедиції, виставки та інформаційні кампанії, що сприяє популяризації архітектурної спадщини серед мешканців Львова та його гостей. Таким чином, Бюро спадщини є ключовою інституцією у сфері охорони культурного ландшафту Львова. Діяльність установи ґрунтується на принципах партнерства, відкритості та сталого розвитку, а впроваджувані програми й механізми сприяють ефективному здійсненню політики збереження культурної спадщини в тісній співпраці з міською громадою.

Своєю чергою Музей «Личаківський цвинтар» з 2008 р. підпорядковується Управлінню охорони історичного середовища. Його діяльність безпосередньо пов'язана з цвинтарем. Зокрема, музей займається ремонтними та реставраційними роботами на могилах, пам'ятниках та надмогильних знаках, а також озелененням території³. Як відомо, Личаківський цвинтар виник у 1786 р. та вважається одним із найстаріших в Європі. Він презентує історію Галичини та її представників, які належали до різних етноконфесійних груп. Серед відомих особистостей, які поховані на Личаківському цвинтарі слід назвати Івана

¹ Костик А. Музей, військовий меморіал і кладовище. Як змінюється Личаківський цвинтар у Львові. 2025. URL: https://travel.tvuemisto.tv/exclusive/muzej_viyskovyy_memorial_ta_kladovyshche_yak_zminyuietsya_lychakivskyy_tsvyntar_u_lvovi_173119.html (дата звернення: 10.05.2025).

² Розроблення проектної документації для реставраційних робіт. Бюро спадщини. 2020. URL: <https://spadshchyna.lviv.ua/rozroblennya-proektnoyi-dokumentacziyi-dlya-restavracijnyh-robit/> (дата звернення: 24.04.2025).

³ Реставрація, ремонт, благоустрій музею «Личаківський цвинтар». Музей «Личаківський цвинтар». URL: <https://lviv-lychakiv.com.ua/pro-muzei/restavratsiia-remont-blahoustrii> (дата звернення: 24.04.2025).

Франка, Івана Могитича, Анатолія Вахнянина, Сильвестра Гавришкевича, Олексу Новаківського, Степана Гжицького та ін.¹.

Ще однією муніципальною інституцією, що є важливою для охорони культурного ландшафту Львова, є Інститут стратегії культури². Це муніципальний заклад, основною місією якого є аналітична підтримка закладів культури, зміцнення їхньої інституційної спроможності та сприяння розвитку культурного середовища міста. Діяльність інституту узгоджується з ширшими цілями, визначеними у «Стратегії розвитку культури Львова 2025», зокрема реформуванням культурної політики, підтримкою громадської участі, розвитком освіти та комунікації. Інститут також координує зусилля у сфері міжнародної співпраці та культурної дипломатії, зокрема щодо участі Львова в європейських культурних програмах, таких як «Європейська столиця культури». Його діяльність задокументовано в щорічних звітах, які висвітлюють низку ініціатив, спрямованих на поглиблення культурної взаємодії, захист культурного ландшафту та забезпечення сталого розвитку міста³.

Одним із важливих напрямів діяльності Інститут стратегії культури є дослідження культурного ландшафту Львова. З цією метою інститут ініціював низку проєктів, спрямованих на картографування та аналіз культурної інфраструктури міста, діяльності культурних інституцій і діячів. Зокрема, у 2019 р. було розпочато комплексне дослідження культурного ландшафту Львова, про яке вже йшлося вище. У його межах було зібрано дані про ключових культурних стейкхолдерів, а також проаналізовано структури взаємодії та партнерства в межах галузі культури. Це дослідження стало підґрунтям для реалізації проєкту «Код культури», що включав як кількісні, так і якісні методи, зокрема інтерв'ю з митцями, культурними менеджерами та мешканцями Львова з метою глибшого розуміння динаміки культурної участі та суспільних

¹ Інформація про музей «Личаківський цвинтар» // Музей «Личаківський цвинтар». URL: <https://lviv-lychakiv.com.ua/pro-muzei/informatsiia-pro-muzei> (дата звернення: 24.04.2025).

² Інститут стратегії культури. 2025. URL: <https://isc.lviv.ua/> (дата звернення 10.05.2025).

³ ЄСК. Чому цей титул має значення? // Інститут стратегії розвитку. 2023. URL: <https://drive.google.com/file/d/1CMCU0JhX2oz-QHsDyrimRBGaAB3bn4Ek/view>

очікувань¹. Проєкт тривав протягом 2019-2020 рр². Він мав на меті визначити очікування та потреби культурних інституцій, місцевих митців та мешканців міста. У межах проєкту, зокрема, було організовано серію відкритих дискусій за участі культурних експертів, присвячених таким темам, як сучасні культурні тенденції, форми культурного активізму та роль інституцій у формуванні культурного ландшафту міста. Також було зібрано 30 глибинних інтерв'ю з експертами у галузі культури, які надали цінну інформацію про культурну екосистему міста³.

Ще одним важливим напрямом діяльності Інституту стратегії культури стало створення у 2020 р. Міського фонду культури, про який вже йшлося вище⁴. Цей крок став ключовим у забезпеченні сталої фінансової підтримки культурних проєктів, зокрема тих, що спрямовані на збереження культурної спадщини. Фонд дозволив мінімізувати політичний та адміністративний вплив на розподіл коштів, забезпечивши неупереджену й стабільну підтримку ініціатив у сфері культури. Забезпечуючи фінансування та підтримку місцевих і регіональних ініціатив, інститут сприяв формуванню надійного підґрунтя для подальшого захисту та популяризації культурного надбання Львова.

Інститут активно долучається до публічних дискусій та обговорень щодо перспектив трансформації культурного ландшафту та культурної спадщини Львова. Показовим прикладом слугує проєкт «Культурна спадщина Львова: перезавантаження» 2021 р.⁵. Залучаючи громадськість і експертів, інститут сприяв формуванню методичної бази для збереження та адаптивного повторного використання об'єктів культурної спадщини Львова.

¹ Звіт про діяльність за 2019 рік. Інститут стратегії розвитку. URL: <https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/12/richnyi-zvit-ick-2019-.pdf>

² Код культури. Інститут стратегії розвитку. URL: <https://isc.lviv.ua/kod-kultury/> (дата звернення: 24.04.2025).

³ Код культури. Серія відео роликів. 2020. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PL7ll4DYf7fG8Nuws1ipfu_PZzDG7PGqxG (дата звернення: 24.04.2025).

⁴ Можливості та механізми створення міських фондів культури. Фонд культури. URL: <https://fond-culture.isc.lviv.ua/> (дата звернення: 10.05.2025).

⁵ Культурна спадщина Львівщини. Перезавантаження. Інститут стратегії культури. URL: <https://isc.lviv.ua/perezavantazhennya/> (дата звернення: 10.05.2025).

Хоча проекти Інституту стратегії культури здійснили певний внесок у розвиток галузі культури Львова, його діяльність має переважно підтримувальний характер. Акцент на дослідженнях, залученні громадськості та міжнародній співпраці свідчить про послідовне прагнення сприяти збереженню та оновленню культурного ландшафту міста. Через проведення досліджень, виявлення викликів і потреб культурного сектору, а також завдяки ініціативам у сфері культури інститут зміцнює позиції міста як активного учасника європейського культурного простору. Поряд із методичною діяльністю, інститут реалізує практичні проекти, спрямовані на дослідження, документування та збереження культурної спадщини, тим самим забезпечуючи сталість розвитку Львова.

Окрему вагу слід присвятити діяльності Центру міської історії Центрально-Східної Європи. Заснований у 2004 р., він є одним із найбільш результативних недержавних діячів у галузі культури у Львові. Його місія полягає у проведенні академічних досліджень та активному залученні громадськості до збереження та переосмислення міської спадщини. Крім того, центр відіграє важливу роль у подоланні розривів між різними секторами та дієвцями культури. Ініціатива створення Центру міської історії бере свій початок у 2004 р., коли у Відні австрійський підприємець і меценат Гаральд Біндер заснував приватну фундацію. Основною метою було створення інституції, що досліджувала би міську історію та культурну спадщину Центрально-Східної Європи з особливим акцентом на використанні цифрових технологій¹. Первісна назва «Центр історії та культури міста Львова» була змінена у 2005 р. на «Центр міської історії Центрально-Східної Європи», щоби підкреслити широкий концептуальний та географічний підхід інституції. 21 жовтня 2006 р. відбулося офіційне відкриття центру у Львові, на якому були присутні науковці та громадські діячі. Центр розташувався у відреставрованій віллі на вул. Академіка Богомольця. У 2008 р. він розпочав свою діяльність, зокрема, реалізувавши

¹ Історія та цілі. Центр міської історії Центрально-Східної Європи. URL: <https://www.lvivcenter.org/pro/our-history-and-aims/> (дата звернення: 24.09.2025).

перші проєкти, серед яких було маркування місць єврейської історії у Львові. Згодом, у 2010 р. було організовано міжнародний архітектурний конкурс на дизайнерські та ландшафтні проєкти для впорядкування місць, пов'язаних з єврейською історією Львова. Цей проєкт мав на меті привернути увагу до багатокультурного минулого Львова, підкреслюючи важливість єврейського внеску в його історичну спадщину¹. Згодом центр почав організовувати освітні програми, такі як літні школи та публічні лекції, які сприяють глибшому залученню громадськості до культурної історії².

Центр міської історії активно співпрацює з різними організаціями та проєктами як у Львові, так і в інших містах України та за її межами. Важливим аспектом діяльності центру є участь у міжнародних дослідницьких програмах та конкурсах. Наприклад, у грудні 2010 р. відбулося, вже згадане, засідання міжнародного журі архітектурного конкурсу «Місця єврейської історії у Львові», що сприяло залученню міжнародних експертів та пошуку інноваційних рішень для збереження міської культурної спадщини. Центр міської історії співпрацює з Управлінням охорони історичного середовища Львівської міської ради у рамках численних реставраційних проєктів. Один із багатьох прикладів – семінар з реставрації фресок Яна Генрика Розена у Вірменському соборі, який відбувся в 2017 р. Цей семінар об'єднав фахівців з України та Польщі для обміну досвідом і методиками реставрації³. У центрі проводяться дослідження з урбаністики та культурної спадщини. Наприклад, міждисциплінарна дослідницька група за участі співробітників центру працювала над проєктом «Історична культура в Україні та Польщі» у співпраці з Польською академією наук та Collegium Civitas у Варшаві. Дослідження зосереджувалося на трансформаціях історичних культур Польщі та України, що відбулися за останні два десятиліття. Метою було вивчити структуру, зміст та внутрішні механізми,

¹ Місця єврейської історії. Центр міської історії. 2010. URL: <https://www.lvivcenter.org/contest/sites-of-jewish-history/> (дата звернення: 06.05.2025).

² Перші дванадцять років 2004–2016. Центр міської історії Центрально-Східної Європи. URL: https://www.lvivcenter.org/wp-content/uploads/2023/10/12_years_UKR.pdf

³ Вірменський собор | Після реставрації. CHAPLINSKY VLOG. 2020. URL: https://www.youtube.com/watch?v=fCs3Dqg_fVA&ab_channel=CHAPLINSKYVLOG (дата звернення: 13.05.2025).

які впливають на процеси історичного виробництва та формування культурної спадщини¹.

Центр міської історії активно працює над проєктами з цифрової спадщини та цифрової історії Львова. Слід згадати три ключові цифрові проєкти, які надають користувачам доступ до унікальних історичних матеріалів. Проєкт «Інтерактивний Львів» є однією з найбільших ініціатив центру (рис.18). Це онлайн–енциклопедія, метою якої є вивчення та презентація історії місць і просторів міста. З 2007 р. було підготовлено понад 1 000 текстів, що розкривають історію будівель, установ та персоналій. Тексти супроводжуються фотографіями, архівними матеріалами та інтерв'ю, що робить їх надзвичайно інформативними². Ще один проєкт – «Міський медіаархів» – містить приблизно 40 терабайтів оцифрованих або створених у цифрових форматах матеріалів (19 445 зображень, 6 956 відео та фільмів, 255 усних розповідей, 191 мапу, 1 065 документів та 168 колекцій) (рис.19). Ці матеріали, присвячені особливостям міського життя в Центральній та Східній Європі протягом XIX–XXI ст., доступні на сайті центру і можуть бути використані для досліджень³. Останній проєкт – «Вулиці Львова» – пропонує користувачам базу даних із сучасними та історичними назвами вулиць та площ міста (рис.20,21). Спираючись на сучасну карту Львова, цей проєкт дозволяє досліджувати різні аспекти його історії, оскільки містить систематизовану інформацію з довідкових видань, путівників та адресних книг⁴.

Один із проєктів, реалізованих за активної участі Центру міської історії, присвячених переосмисленню, актуалізації та репрезентації культурної спадщини Львова та Умані, є «ReHERIT». Він реалізовувався протягом 2018–2021 рр. Управлінням охорони історичного середовища Львівської міської ради, Центром міської історії, Лабораторією міського простору та Відділом культури

¹ Дяк С., Отріщенко Н., Расевич В., Др. Склокіна І. Історичні культури в процесі змін: узгодження пам'яті, історії і ідентичності в сучасній Центральній-Східній Європі. URL: <https://www.lvivcenter.org/researches/historical-cultures/> (дата звернення: 24.01.2025).

² Інтерактивний Львів. Центр міської історії. URL: <https://lia.lvivcenter.org/#!/map/> (дата звернення: 13.05.2025).

³ Міський медіаархів. Центр міської історії. URL: <https://uma.lvivcenter.org/uk> (дата звернення: 13.05.2025).

⁴ Вулиці Львова. Центр міської історії. URL: <https://streets.lvivcenter.org/uk/streets/> (дата звернення: 13.05.2025).

Уманської міської ради за фінансової підтримки Європейського Союзу. Згідно з описом на сайті проєкту, його основною метою було привернути увагу широкої аудиторії до важливості культурної спадщини для економічного, туристичного, культурного та освітнього розвитку українських міст. Адже культурна спадщина є важливим ресурсом для розвитку громад міст, містечок і селищ України¹.

Для вирішення проблеми популяризації культурної спадщини Львова та інших міст України в межах проєкту були створені матеріали для роботи з культурною спадщиною для гідів та вчителів, а також проведені зустрічі, обговорення, тренінги тощо. Результати, звіти, фотографії тощо проведених заходів можна переглянути на сайті та в соціальних мережах проєкту².

Показово, що на початку реалізації проєкту було проведено соціологічне опитування, спрямоване на аналіз та розуміння сприйняття культурної спадщини місцевими жителями та туристами. Зокрема, воно дозволило виявити певні проблеми в популяризації спадщини Львова та створити подальший план дій. Опитування було проведено на основі якісних (експертні інтерв'ю та фокус-групи) та кількісних методів (опитування мешканців)³. Кураторкою цього дослідження стала соціологиня Алла Марченко. Так, фокус-групові інтерв'ю відбувалися на основі питальника з відкритими запитаннями (загалом 15). Фокус-групові інтерв'ю були проведені з експертами в галузі культурної спадщини Львова (4 фокус-групи) протягом січня–лютого 2019 р.⁴. Результати опитування та відповіді на запитання (наприклад, «Якою є культурна спадщина Львова та Умані?», «Як сприймають культурну спадщину мешканці та гості цих міст?», «З якими проблемами зіштовхуються ті, хто працює зі спадщиною своїх міст?») було обговорено 5 березня 2019 р. у Центрі міської історії Центрально–

¹ Портал культурної спадщини ReHERIT створено для поширення добрих практик у роботі з культурною спадщиною. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/pro-proekt/> (дата звернення: 30.01.2025).

² Re_HERIT. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/ReHERITproject> (дата звернення: 05.05.2025).

³ Спостереження щодо соціологічних досліджень у Львові та Умані. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/vrazhennya-vid-sotsiologichnyh-doslidzen-u-misti-lvovi-ta-umani/> (дата звернення: 23.01.2025).

⁴ Зміни у роботі з культурною спадщиною Львова та Умані 2020. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/material/zminy-u-roboti-z-kulturnoyu-spadshhynoyu-lvova-ta-umani-rik-roboty-proektu/> (дата звернення: 23.01.2025).

Східної Європи¹. Своєю чергою результати та аналіз онлайн–опитування туристів можна віднайти на сайті проєкту² (рис.22,23).

У 2019 р. у межах проєкту «ReHERIT» було проведено конкурс на отримання мінігрантів у сфері культурної спадщини. Його метою було активізувати співпрацю між місцевими громадами та органами влади з метою формування спільної відповідальності за збереження, переосмислення, управління та популяризацію культурної спадщини. Фінансування конкурсу забезпечував Європейський Союз. Розмір кожного мінігранту становив 5 000 євро, і загалом підтримку отримали 10 проєктів–переможців³. Загалом, команда проєкту отримала 91 заявку на мінігранти⁴.

У 2021 р. в межах проєкту «ReHERIT» команда «Pryvit»⁵ підготувала тізер і п'ять документальних мініфільмів, присвячених культурній спадщині. До цієї серії увійшли фільми: «Будівля»⁶, «Район»⁷, «Плівка»⁸, «Брама»⁹ та «Меблі»¹⁰. Усі відео доступні на платформі Vimeo українською мовою з англійськими субтитрами. Кожен мініфільм має власну історію, експерта, точку зору й унікальне бачення спадщини. Ці відео вирізняються емоційною насиченістю та багатовимірним підходом до відповіді на запитання: «Що може вважатися спадщиною?». Так, у мініфільмі «Будівля» головним героєм виступає архітектор

¹ Культурна спадщина у Львові й Умані: яка вона? Facebook. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=363446224498154&set=pb.100063620646216.-2207520000> (дата звернення: 25.01.2025).

² Онлайн опитування гостей Львова: результати. Infogram. URL: <https://infogram.com/272ca611-d152-4a43-8027-c1fb29c479bd> (дата звернення: 23.01.2025).

³ Програма міні-грантів для культурної спадщини. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/programa-mini-grantiv-dlya-kulturnoyi-spadshhyny/> (дата звернення: 30.01.2025).

⁴ Заявки на програму міні-грантів. Re_HERIT. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=537411523768289&set=pb.100063620646216.-2207520000> (дата звернення: 30.01.2025).

⁵ Pryvit. URL: <https://pryvit.ua/about-us/> (дата звернення: 26.01.2025).

⁶ ReHERIT: Будівля. Документальна історія. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/534320906> (дата звернення: 23.01.2025).

⁷ ReHERIT: Район. Документальна історія. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/507215288> (дата звернення: 23.01.2025).

⁸ ReHERIT: The Videotape. Documentary short. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/531175480> (дата звернення: 23.01.2025).

⁹ ReHERIT: The Door. Documentary short. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/531185290> (дата звернення: 23.01.2025).

¹⁰ ReHERIT: Furniture. Documentary short. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/531190174> (дата звернення: 23.01.2025).

Володя Палій, який має глибокий емоційний зв'язок із представленою спорудою. Саме в її стінах минули його юні роки, тут були ухвалені життєво важливі рішення, зокрема стати архітектором. У цьому середовищі формувалося і його уявлення про культурну спадщину, яким він ділиться у фільмі. Як зазначається, «коли він дивиться на цю будівлю тепер, то поєднує дві точки зору – емоційну та професійну»¹.

Ще один мініфільм – «Брама» – демонструє, як елементи культурної спадщини можуть залишатися непоміченими навіть для місцевих мешканців, попри їхню щоденну присутність у міському просторі. Головним героєм цієї історії стала брама житлового будинку, на яку звернув увагу керівник Бюро спадщини Павло Богайчик. Було прийнято рішення реставрувати браму й повернути їй історичний вигляд. «Ми спільно думали над цим і вирішили таки відновити так як воно виглядало історично. Мешканцям це теж дуже сподобалось. Вони починають дбайливіше відноситися до реставрованих елементів, в які вони також вклали свої кошти», – зазначає Павло Богайчик. Таким чином, реставрація брами дозволила не лише зберегти цінний елемент міського середовища, але й залучити місцевих жителів до цього процесу через механізм співфінансування. У результаті вона стала поштовхом до глибшого переосмислення культурної спадщини як важливої частини міського простору².

Загалом, завдання команди «Pryvit» полягало в тому, щоби віднайти «неочевидні приклади спадщини і героїв, що можуть про них розповісти»³. У процесі пошуку сюжетів і зйомок вдалося спровокувати інтерес місцевих жителів до історії міста та сприяти переосмисленню його спадщини. Серія мініфільмів стала одним із важливих результатів проєкту «ReHERIT», що продемонстрував потенціал місцевої спадщини як ресурсу для комунікації, ідентичності та культурного діалогу.

¹ ReHERIT: Будівля. Документальна історія. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/534320906> (дата звернення: 23.01.2025).

² ReHERIT: The Door. Documentary short. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/531185290> (дата звернення: 23.01.2025).

³ Документальні міні-фільми для ReHERIT. Pryvit. URL: <https://pryvit.ua/case/reherit/> (дата звернення: 23.01.2025).

Знаковою подією для Львова та його історичного центру стало оновлення площі Коліївщини, що ознаменувало завершення проєкту «ReHERIT»¹. Урочисте відкриття оновленої площі відбулося 12 вересня 2021 р. Реставрація була профінансована Львівською міською радою, яка підписала меморандум про співпрацю з єврейськими організаціями з метою збереження місцевої культурної спадщини. Розробкою проєкту займалося архітектурне бюро «Рутенія». Метою робіт було не лише оновлення найменшої площі Львова, а й осмислення її історичного минулого. Реставраційні роботи розпочалися з археологічних розкопок, у ході яких було виявлено залишки міського оборонного муру та фундаменти давніх будівель. Одразу після завершення розкопок розпочалася реставрація криниці, що розташована в центрі площі².

Важливим результатом роботи проєкту «ReHERIT» також стало створення т.зв. «білих книг», присвячених різним аспектам охорони культурної спадщини³. Команда проєкту зіткнулася з проблемою обмеженого доступу до якісної та систематизованої інформації про культурну спадщину в українському інформаційному просторі та спробувала її вирішити. Як зазначено в описі ініціативи: «Якщо ввести запит “культурна спадщина” в Google – отримаємо статті з Вікіпедії, трохи відео і новини, від яких користі мало»⁴. У межах цієї роботи були підготовлені аналітичні та практичні публікації, зокрема: «Управління місцевою культурною спадщиною в Україні»⁵, «Економічний вплив місцевої культурної спадщини»⁶, «Як працювати з громадою над

¹ У Львові відкрили оновлену площу Коліївщини. ReHERIT. 2022. URL: <https://reherit.org.ua/u-lvovi-vidkryly-onovlenu-ploshhu-koliyivshhyny/> (дата звернення: 22.01.2025).

² Оновлена площа в історичному єврейському кварталі у Львові. Бюро Спадщини. 2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yWg5LNGEToo> (дата звернення: 22.01.2025).

³ Білі книги. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=672746293568144&set=pb.100063620646216.-2207520000> (дата звернення: 23.01.2025).

⁴ Управління місцевою культурною спадщиною в Україні: огляд державної політики, джерел та моделей фінансування. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/material/upravlinnia-mistsevoiu-kulturnoiu-spadshchynoiu-v-ukraini/> (дата звернення: 22.01.2025).

⁵ Управління місцевою культурною спадщиною в Україні. 2019. ReHERIT. URL: https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/White-Paper_Management-of-Local-Cultural-Heritage-in-Ukraine_State-Policy-Review-Sources-and-Funding-Models-1.pdf

⁶ Економічний вплив місцевої культурної спадщини. ReHERIT. URL: <https://bit.ly/3eKJyzf> (дата звернення: 22.01.2025).

розвитком культурної спадщини»¹ та ін. Ці матеріали стали важливим ресурсом для фахівців, активістів, представників влади та всіх, хто цікавиться сучасними підходами до збереження й розвитку культурної спадщини в Україні.

Основні результати проєкту «ReHERIT» було підсумовано у звіті «Зміни роботи з культурною спадщиною у місті за 2018–2019 роки». У документі зібрано висновки щодо діяльності проєкту, схарактеризовано впливи проєкту, а також рекомендації для подальших ініціатив у сфері спадщини. Серед позитивних результатів звіт особливо відзначає поступові зміни у масовій свідомості львів'ян, зокрема зростання толерантності до культурного різноманіття та прийняття ідеї спільної спадщини. Завдяки мінігрантам, соціологічним опитуванням, публічним лекціям, майстер–класам, екскурсіям та іншим активностям проєкту, значно зріс інтерес до історії Львова, а також розуміння її важливості для сучасного міського розвитку. Особливий вплив проєкт мав на сферу освіти, оскільки велика частина подій і матеріалів була спрямована на підтримку вчителів та розвиток гуманітарної освіти. Ще одним досягненням стала реставрація площі Коліївщини у 2021 р.²

У звіті відзначається, що негативним наслідком активної діяльності з популяризації культурної спадщини Львова стало прагнення частини фахівців та бізнесу «адаптувати» репрезентацію культурної спадщини під запити туристів. Своєю чергою це спричинило появу історичних міфів, які не відповідали історичним фактам і могли «заплямувати» образ культурної спадщини як серед приїжджих, так і серед місцевих жителів³. Популяризація культурної спадщини Львова не завжди мала очікувані наслідки, зокрема, у бізнес–середовищі. Незважаючи на інформаційні кампанії, що підвищували обізнаність про пам'ятки та історію міста, частина бізнесу залишалася осторонь цих процесів і продовжувала порушувати норми під час ремонтно–реставраційних робіт,

¹ Як працювати з громадою над розвитком культурної спадщини. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/yak-pratsyuvaty-z-gromadoyu-nad-rozvytkom-kulturnoyi-spadshhyny/> (дата звернення: 22.01.2025).

² Зміни роботи з культурною спадщиною у місті за 2018–2019 роки. 2020. ReHERIT. URL: https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Report_Lviv_0120_fin.pdf

³ Зміни роботи з культурною спадщиною у місті за 2018–2019 роки. 2020. ReHERIT. URL: https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Report_Lviv_0120_fin.pdf

перепланувань та будівництва нових об'єктів в історичній частині міста. Один із коментарів у звіті так описує цю проблему: «На Добробуті була велика передміська синагога там. Там зараз парковку облаштували. При тому, незаконно. А на Вознесенській, 4 на місці синагоги хочуть будувати офісний центр»¹. Водночас у звіті зазначено, що міська влада почала активніше контролювати та штрафувати² за порушення, що стосуються знищення пам'яток архітектури, а також з'явилася перспектива відстояти пам'ятку в суді³. Такі позитивні зміни були прокоментовані представниками львівських музеїв: «Я зміни бачу – ремонтують бібліотеку, яка знаходиться в історичному будинку. І в результаті там відкрилися дуже цікаві рекламні написи, які планується реставрувати, і власне той будинок привели в порядок»⁴.

Отже, дослідження діяльності основних акторів охорони культурного ландшафту Львова показує значну різноманітність як самих інституцій, так і проєктів, що ними реалізуються. У цей процес залучені не тільки муніципальні структури, але й громадські організації, міжнародні фонди та ініціативи мешканців. Така багатовекторність дозволяє охоплювати широкий спектр завдань (від реставрації окремих архітектурних елементів до реалізації комплексних просвітницьких програм), а також забезпечити сталість і інклюзивність процесу збереження культурної спадщини. Взаємодія різних секторів, співфінансування, залучення громадськості та міжнародних партнерів створюють умови для реалізації інноваційних підходів, що підвищує ефективність збереження унікального культурного ландшафту міста. Стратегія збереження культурного ландшафту Львова ґрунтується на принципах відкритості, децентралізації та широкої участі. У місті функціонує розгалужена мережа інституцій (від державних і муніципальних до приватних та громадських), які реалізують різноманітні проєкти в сферах реставрації, освіти,

¹ Там само.

² Штрафи як інструмент управління місцевою культурною спадщиною. ReHERIT. 2020. URL: <https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/REKOMENDATSI-SHTRAFY-YAK-INSTRUMENT-UPRAVLINNYA-MISTSEVOYU-KULTURNOYU-SPADSHHYNNOYU.pdf>

³ Зміни роботи з культурною спадщиною у місті за 2018-2019 роки. (дата звернення: 22.01.2025).

⁴ Там само.

популяризації спадщини та розвитку культурної інфраструктури. Важливо, що ці проєкти охоплюють як матеріальну, так і нематеріальну спадщину, сприяють збереженню ідентичності міста та інтеграції культури у повсякденне життя львів'ян. Різноманіття інституцій та ініціатив забезпечує гнучкість у реагуванні на сучасні виклики, стимулює інновації та дозволяє враховувати інтереси різних груп мешканців. Львів продовжує зміцнювати свої позиції як культурний центр України, демонструючи ефективність комплексного, багатосекторального підходу до збереження та розвитку культурного ландшафту.

ВИСНОВКИ

Під час написання дипломної роботи було здійснено комплексне дослідження проблем охорони культурного ландшафту Львова на сучасному етапі. Аналіз теоретичних засад, правового регулювання та практичних підходів дозволив сформулювати низку важливих висновків.

Перш за все, слід наголосити на ключовому значенні концепції культурного ландшафту для розуміння складної взаємодії між природним середовищем, історико–культурними процесами та соціальними практиками у міському просторі Львова. Ця концепція дозволяє сприймати місто не як сукупність окремих пам'яток, а як цілісну систему, в якій матеріальні й нематеріальні елементи тісно переплетені, взаємодіють між собою та формують локальну ідентичність. Культурний ландшафт Львова є результатом тривалої історичної взаємодії людини та природи. Він постає як своєрідний «текст», що фіксує в міському просторі соціальні, політичні та економічні процеси. Таким чином, міський ландшафт є не лише фізичним середовищем, але також носієм символічних значень, які формують культурну пам'ять і впливають на колективну ідентичність міських спільнот. В умовах урбанізаційного тиску, що постійно змінює міський простір, збереження культурних ландшафтів є важливою передумовою створення сталих, інклюзивних і культурно різноманітних міст.

Львів має багату матеріальну та нематеріальну спадщину, яка є невіддільною складовою його культурного ландшафту. Охорона цієї спадщини вимагає збалансованого підходу, що враховує економічні інтереси, культурні потреби громади та вимоги охоронних інституцій. Особливої ваги набувають інтегровані стратегії роботи з міським простором, які охоплюють не лише фізичну консервацію об'єктів, а й підтримку культурних практик, що формують неповторний характер міста. Спадщина є динамічним ресурсом, що поєднує збереження та адаптацію, й таким чином сприяє сталому розвитку Львова як історичного та культурного центру.

Статус Львова як одного з провідних туристичних центрів України відкриває нові можливості, але водночас створює серйозні виклики. Зростання туристичних потоків і пов'язана з цим комерціалізація призводять до надмірного навантаження на міський культурний ландшафт. Поширена практика перепрофілювання та модернізації історичних будівель часто порушує їхню архітектурну цілісність і автентичність. Як наслідок, погіршується стан громадських просторів і пам'яток, особливо за умов неналежного догляду та незаконної забудови.

Ефективне збереження культурного ландшафту Львова можливе лише за умови координації дій усіх зацікавлених сторін: міської влади, забудовників, реставраторів, місцевих громад, активістів та ін. Особливо важливою є участь мешканців у процесах прийняття рішень і реалізації політик у сфері охорони спадщини. Матеріальна спадщина формує фізичне тло, в якому зароджується і функціонує культурна ідентичність міста.

Необхідною умовою збереження культурного ландшафту Львова є інтеграція матеріальної та нематеріальної спадщини. Фестивальне життя, традиції, ремесла і соціальні практики збагачують міський простір і надають йому глибини. Саме в історичному та архітектурному контексті Львова ці практики набувають особливого значення. Однак нематеріальна спадщина часто залишається поза увагою охоронної політики, незважаючи на її визначальну роль у формуванні особливого «genius loci» міста. Збереження локальних традицій сприяє підтримці емоційного зв'язку мешканців із міським середовищем і посилює відчуття приналежності. Водночас комерціалізація нематеріальних елементів спадщини може призвести до втрати їх автентичності. Тому важливо забезпечити баланс між економічною вигодою від культурного туризму і збереженням справжніх культурних практик, зокрема через ретельне планування та залучення громади до процесів управління спадщиною.

Сучасний культурний ландшафт Львова перебуває під тиском низки викликів: інтенсивної урбанізації, комерційного впливу, фрагментарності охоронних заходів, слабкої інтеграції спадщини у міське планування та наслідків

глобалізаційних процесів. Для подолання цих викликів необхідно удосконалити механізми реалізації чинного законодавства як на національному, так і на місцевому рівнях із метою забезпечення комплексного захисту міського культурного середовища.

Збереження культурного ландшафту Львова потребує міждисциплінарного підходу та широкого партнерства між державними й муніципальними інституціями, громадськими організаціями, фахівцями та місцевою громадою. Важливу роль у цьому процесі відіграють локальні ініціативи, які не лише документують стан об'єктів спадщини, а й сприяють переосмисленню їхнього значення та популяризації через участь громади.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у можливості застосування його результатів для вдосконалення державної та муніципальної політики у сфері охорони культурної спадщини, розробки сучасних освітніх програм, активізації інструментів популяризації культурної спадщини, а також у формуванні цілісної стратегії сталого розвитку Львова, заснованої на використанні його культурних ресурсів.

У довгостроковій перспективі доцільним є подальше вивчення механізмів інтеграції концепції культурного ландшафту у систему просторового планування міста, залучення зарубіжного досвіду адаптації історичних урбаністичних середовищ до сучасних викликів, а також впровадження цифрових технологій для моніторингу стану об'єктів спадщини й активного залучення громадськості до процесів її збереження.

Таким чином, результати дослідження не лише поглиблюють наукове розуміння культурного ландшафту Львова як складного й динамічного явища, але й окреслюють стратегічні орієнтири для досягнення балансу між збереженням спадщини та потребами сучасного урбаністичного розвитку. Збереження унікального культурного ландшафту Львова має не лише локальне, а й загальноукраїнське та європейське значення, оскільки сприяє підтримці культурного розмаїття, зміцненню національної ідентичності та посиленню суспільної стійкості в умовах війни, урбанізації й глобалізаційних процесів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Анонси Львівської міської ради. 2025. URL: <https://city-adm.lviv.ua/events> (дата звернення: 06.05.2025).
2. Антонишин Н. Забудуй мене скрізь. 2017. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/zabudui-mene-skriz> (дата звернення: 28.04.2025).
3. Архітектурна спадщина Львова. За матеріалами Львівського музею етнографії та художнього промислу. 2022. URL: <https://spadok.org.ua/narodna-arkhitektura/arkhitekturna-spadshchyna-lvova> (дата звернення: 17.01.2025).
4. Белей А. У центрі Львова відкрили оновлену площу Коліївщини. 2021. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2021/09/12/u-tsentri-lvova-vidkryly-onovlenu-ploshchu-koliivshchyny> (дата звернення: 10.05.2025).
5. Білі книги. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=672746293568144&set=pb.100063620646216.-2207520000> (дата звернення: 23.01.2025).
6. Бюро спадщини. URL: <https://spadshchyna.lviv.ua> (дата звернення: 24.04.2025).
7. Верховний суд висловився щодо меж історичного ареалу м. Львова та обмеження його забудови. Судова влада України. 2024. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1541132/> (дата звернення: 09.05.2025).
8. Від малого до великого: європейські ініціативи для збереження спадщини та ідентичності України. REHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/vid-malogo-do-velykogo-yevropejski-initsiatyvy-dlya-zberezhennya-spadshhyny-ta-identychnosti-ukrayiny/> (дата звернення: 24.04.2025).
9. Вірменський собор | Після реставрації. CHAPLINSKY VLOG. 2020. URL: https://www.youtube.com/watch?v=fCs3Dqg_fVA&ab_channel=CHAPLINSKYVLOG (дата звернення: 13.05.2025).

10. Вулиці Львова. Центр міської історії. URL: <https://streets.lvivcenter.org/uk/streets/> (дата звернення: 13.05.2025).
11. Головний навчальний корпус Львівської політехніки визнано пам'яткою національного значення. Львівська Політехніка. 2024. URL: <https://lpnu.ua/news/holovnyi-navchalnyi-korpus-lvivskoi-politekhniky-vyznano-pamiatkoiu-natsionalnoho-znachennia> (дата звернення: 17.01.2025).
12. Гончарук Т. Незаконні забудови заповнили Львів. 2016. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/nezakonni-zabudovy-zapolonyly-lviv/> (дата звернення: 08.05.2025).
13. Грицак Я. Конструювання національного міста: випадок Львова. 2022. URL: <https://zbruc.eu/node/111981> (дата звернення: 08.05.2025).
14. Гродзевич М. Львів згори. Топ-14 оглядових майданчиків міста. 2020. URL: https://tvoemisto.tv/news/lviv_zgory_top14_oglyadovyh_maydanchykyv_mista_102903.html (дата звернення: 12.03.2025).
15. День міста Львів. DAY TODAY. URL: <https://daytoday.ua/podiya/den-mista-lviv/> (дата звернення: 06.05.2025).
16. Добродій О. Три десятки квартир та 9 будинків: львівські депутати Юрій Доскіч та Остап Доскіч скуповують Львів на вкрадені в держави гроші. 2024. URL: https://antikor.com.ua/articles/699095-tri_desjatka_kvartir_i_9_domov_ljvovskie_deputaty_jurij_doskich_i_ostap_doskich_skupajut_ljvov_na_ukradennye_u_gosudarstva_denjgi (дата звернення: 12.05.2025);
17. Довганик О. День міста Львова 2019 (повна програма). 2019. URL: <https://photo-lviv.in.ua/den-mista-lvova-2019-povna-programa/> (дата звернення: 06.05.2025).
18. Документальні міні-фільми для ReHERIT. Pryvit. URL: <https://pryvit.ua/case/reherit/> (дата звернення: 23.01.2025).

19. Доротич М. Приватизація в обхід закону. 2007. URL: <https://portal.lviv.ua/uncategorized/2007/01/11/121217> (дата звернення: 08.05.2025).
20. Дука А. День міста Львів: коли нова дата і коли святкують у 2025 році. 2025. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/den-mista-lviv-2025-koli-svyatkuvati-ta-shcho-chekati-vid-urochistostey-50510824.html> (дата звернення: 06.05.2025).
21. Дуляба Н., Овчаренко Т. 1553: Як новий закон щодо пам'яток ЮНЕСКО вплине на історичний Львів. 2018. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2018/07/04/1553-yak-noviy-zakon-shhodo-pam-yatok-yunesko-vpline-na-istorichniy-lviv> (дата звернення: 08.05.2025).
22. Дяк С., Отріщенко Н., Расевич В., Др. Склокіна І. Історичні культури в процесі змін: узгодження пам'яті, історії і ідентичності в сучасній Центральній-Східній Європі. URL: <https://www.lvivcenter.org/researches/historical-cultures/> (дата звернення: 24.01.2025).
23. Економічний вплив місцевої культурної спадщини. ReHERIT. URL: <https://bit.ly/3eKJyzf> (дата звернення: 22.01.2025).
24. Європейська ландшафтна конвенція. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154#Text (дата звернення: 12.01.2025).
25. Європейська ландшафтна конвенція. Верховна Рада України. 2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154#Text (дата звернення: 07.05.2025).
26. ЄСК. Чому цей титул має значення? // Інститут стратегії розвитку. 2023. URL: <https://drive.google.com/file/d/1CMCU0JhX2oz-QHsDyrimRBGaAB3bn4Ek/view>
27. Єфіменко М. Львів – індустріальна руїна!? 2007. URL: https://zaxid.net/lviv__industrialna_ruyina_n1037668 (дата звернення: 08.05.2025).

28. Жук І. Вул. Погулянка – Парк «Погулянка». 2012. URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/park-pohulianka/> (дата звернення: 17.01.2025).
29. Жук І. Вул. Старознесенська – Парк «Знесіння». 2023. URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/park-znesinnia/> (дата звернення: 17.01.2025).
30. Закон «Про охорону культурної спадщини». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#n262> (дата звернення: 07.05.2025); Закон України про основи містобудування. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
31. Запити депутатів Львівської міської ради 6 скликання. Інформаційний портал депутатів Львівської міської ради. URL: <https://www.lvivrada.gov.ua/deputaty/zapyty/item/6893-zapyty-deputativ-lvivsykoji-misykoji-rady-6-sklykannya> (дата звернення: 08.05.2025).
32. Заявки на програму міні-грантів. Re_HERIT. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=537411523768289&set=pb.100063620646216.-2207520000> (дата звернення: 30.01.2025).
33. Звіт про діяльність за 2019 рік // Інститут стратегії розвитку. URL: <https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/12/richnyi-zvit-ick-2019-.pdf>
34. Зміни роботи з культурною спадщиною у місті за 2018–2019 роки. 2020. ReHERIT. URL: https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Report_Lviv_0120_fin.pdf
35. Зміни у роботі з культурною спадщиною Львова та Умані 2020. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/material/zminy-u-roboti-z-kulturnoyu-spadshhynoyu-lvova-ta-umani-rik-roboty-proektu/> (дата звернення: 23.01.2025).
36. Ілечко А. Минулоріч Львівщина встановила новий рекорд із туристичного збору. 2025. URL: <https://dyvys.info/2025/01/07/turystychnyj-zbir-u-lvovi-2025/> (дата звернення: 06.05.2025).

37. Інститут стратегії культури. 2025. URL: <https://isc.lviv.ua/> (дата звернення: 10.05.2025).
38. Інтерактивний Львів. Центр міської історії. URL: <https://lia.lvivcenter.org/#!/map/> (дата звернення: 13.05.2025).
39. Інформація про музей «Личаківський цвинтар» // Музей «Личаківський цвинтар». URL: <https://lviv-lychakiv.com.ua/pro-muzei/informatsiia-pro-muzei> (дата звернення: 24.04.2025).
40. Історичні гори та пагорби Львова. Культурно-історичний портал «Спадщина предків». 2019. URL: <https://spadok.org.ua/krayeznavstvo/istorychni-gory-i-pagorby-lvova> (дата звернення: 17.01.2025).
41. Історія та цілі. Центр міської історії Центрально-Східної Європи. URL: <https://www.lvivcenter.org/pro/our-history-and-aims/> (дата звернення: 24.09.2025).
42. Код культури // Інститут стратегії розвитку. URL: <https://isc.lviv.ua/kod-kultury/> (дата звернення: 24.04.2025).
43. Код культури. Серія відео роликів. 2020. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PL7ll4DYf7fG8Nuws1ipfu_PZzDG7PGqxG (дата звернення: 24.04.2025).
44. Комплексна стратегія розвитку Львова 2012–2025 рр. Львівська міська рада. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/\\$FILE/%D0%A1%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F2.pdf](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/$FILE/%D0%A1%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F2.pdf)
45. Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини». Верховна Рада України. 1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення: 07.05.2025).
46. Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини». Верховна Рада України. URL:

- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення: 09.05.2025).
47. Конвенція «Про охорону нематеріальної культурної спадщини». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69 (дата звернення: 05.05.2025).
48. Костик А. Музей, військовий меморіал і кладовище. Як змінюється Личаківський цвинтар у Львові. 2025. URL: https://travel.tvoemisto.tv/exclusive/muzey_viyskovyy_memorial_ta_kladovyshe_yak_zminuyetsya_lychakivsky_tsvyntar_u_lvovi_173119.html (дата звернення: 10.05.2025).
49. Костик А. У Львові та області зросла кількість туристів. Звідки найчастіше приїжджали. 2025. URL: https://tvoemisto.tv/news/u_lvovi_ta_oblasti_zrosla_kilkist_turystiv_zvidky_naychastishe_pryizhdzhaly_172620.html (дата звернення: 06.05.2025).
50. Культурна спадщина Львівщини. Perezavantazhennya. Інститут стратегії культури. URL: <https://isc.lviv.ua/perezavantazhennya/> (дата звернення: 10.05.2025).
51. Культурна спадщина у Львові й Умані: яка вона? Facebook. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=363446224498154&set=pb.100063620646216.-2207520000> (дата звернення: 25.01.2025).
52. Культурна спадщина. Нерухома культурна спадщина. МКСК. URL: <https://mcsc.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyy-reiestr-nerukhomykh-ram-iatok-ukrainy/> (дата звернення: 17.01.2025).
53. Культурний ландшафт Львова: інституції, активності, взаємодії. Інститут культурної стратегії. 2019. URL: https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/12/kulturnyj-landshaft-lvova_-instytutczyi-aktyvnosti-vzayemodiyi..-1.pdf
54. Культурну стратегію міста формують самі львів'яни. 2012. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/kulturnu-stratehiiu-mista-formuiut-sami-lviviany> (дата звернення: 08.05.2025).

55. Личаківське кладовище: історія, цікаві факти. Lviv Media. 2022. URL: <https://lviv.media/lviv/29447-lychakivske-kladovyshche-istoriia-tsikavi-fakty/> (дата звернення: 17.01.2025).
56. ЛКП «Бюро спадщини». Львівська міська рада. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/utilities/lkp-arkheolohichno-arkhitekturna-sluzhba-m-lvova/> (дата звернення: 24.04.2025).
57. Лозинський Р. Культурні ландшафти як основа розвитку сільських територіальних громад. Український католицький університет, 2021. URL: <https://uccs.org.ua/arkhiv-novyn/kulturni-landshafty-iak-osnova-rozvytku-silskykh-terytorialnykh-hromad/> (дата звернення: 17.02.2025).
58. Львів відсвяткував День міста у стилі ретро (фоторепортаж). 2019. URL: <https://www.unian.ua/tourism/newsphoto/10539867-lviv-vidsvyatkuvav-den-mista-u-stili-retro-fotoreportazh.html> (дата звернення: 06.05.2025).
59. Львів можуть виключити зі спадщини ЮНЕСКО. 2011. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0EiWMxL2ekI> (дата звернення: 08.05.2025).
60. Львів у UNESCO. Lviv Travel. URL: <https://lviv.travel/ua/news/unesco> (дата звернення: 08.05.2025).
61. Львів хочуть виключити зі спадщини ЮНЕСКО. 2015. URL: <https://www.volynnews.com/news/realty/lviv-khochut-vykliuchyty-zi-spadshchyny-yunesko-ekspert> (дата звернення: 05.05.2025);
62. Міця єврейської історії. Центр міської історії. 2010. URL: <https://www.lvivcenter.org/contest/sites-of-jewish-history/> (дата звернення: 06.05.2025).
63. Міський медіархів. Центр міської історії. URL: <https://uma.lvivcenter.org/uk> (дата звернення: 13.05.2025).
64. Можливості та механізми створення міських фондів культури. Фонд культури. URL: <https://fond-culture.isc.lviv.ua/> (дата звернення: 10.05.2025).

65. На Львівщині вперше провели фестиваль «Яворівська забавка». 2016. URL: <https://lviv.depo.ua/rus/lviv/na-lvivshchini-vpershe-proveli-festival-yavorivska-zabavka--23082016132600> (дата звернення: 05.05.2025).
66. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. МКСК. URL: <https://mcsc.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyy-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-ukrainy/> (дата звернення: 12.04.2025).
67. Онлайн опитування гостей Львова: результати. Infogram. URL: <https://infogram.com/272ca611-d152-4a43-8027-c1fb29c479bd> (дата звернення: 23.01.2025).
68. Оновлена площа в історичному єврейському кварталі у Львові. Бюро Спадщини. 2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yWg5LNGEToo> (дата звернення: 22.01.2025).
69. П'єх Г. Львів у спадщині ЮНЕСКО: вже 21 рік як ансамбль історичного центру Львова внесений до Списку всесвітньої спадщини. 2019. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/architecture-and-historic-heritage/273559-l-viv-u-spadshchini-yunesko-vzhe-21-rik-yak-ansambl-istorichnogo-tsentru-l-vova-vnesenij-do-spisku-vsesvitn-oji-spadshchini> (дата звернення: 17.01.2025).
70. Перехрест О. Фестиваль «Яворівська забавка» визнали одним з найкращих в Європі. 2017. URL: https://zaxid.net/festival_yavorivska_zabavka_viznali_odnim_z_naykrashhih_v_yevropi_n1429474 (дата звернення: 05.05.2025).
71. Перші дванадцять років 2004–2016. Центр міської історії Центрально-Східної Європи. URL: https://www.lvivcenter.org/wp-content/uploads/2023/10/12_years_UKR.pdf
72. П'єх Г. У Львові мешканець самовільно надбудовує поверх у будинку-пам'ятці: місто звернулося в правоохоронні органи. 2024. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/architecture-and-historic-heritage/304579-u-lvovi->

- meshkanets-samovilno-nadbudovuie-poverkh-u-budynku-pamiatysi-misto-zvernulosia-v-pravookhoronni-orhany (дата звернення: 08.05.2025).
73. Пішохідна екскурсія Середньовічний Львів. Андреоллі-тур. URL: <https://lviv-tourist.info/> (дата звернення: 05.05.2025).
74. Площа Ринок у Львові. Lviv Travel. URL: <https://lviv.travel/ua/places/attractions/ploshcha-rinok> (дата звернення: 17.01.2025).
75. Події у Львові. Офіційний туристичний сайт міста. 2025. URL: <https://lviv.travel/ua/events> (дата звернення: 06.05.2025).
76. Портал культурної спадщини ReHERIT створено для поширення добрих практик у роботі з культурною спадщиною. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/pro-proekt/> (дата звернення: 30.01.2025).
77. Природно-заповідний фонд Львівської області в розрізі територіальних громад. Природно-заповідний фонд України. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-13.html> (дата звернення: 28.02.2025).
78. Про створення Львівського комунального підприємства «Археологічно-архітектурна служба м. Львова». 2001. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/14DD4357F832C8DBC2257D63005195D6?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/14DD4357F832C8DBC2257D63005195D6?OpenDocument) (дата звернення: 15.01.2025).
79. Проблемні забудови у Львівській громаді. Львівська міська рада. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/problematic-buildings-in-the-lvivska-hromada> (дата звернення: 17.04.2025).
80. Програма міні-грантів для культурної спадщини. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/programa-mini-grantiv-dlya-kulturnoyi-spadshhyny/> (дата звернення: 30.01.2025).
81. Реставрація балконів та еркерів будинку-пам'ятки архітектури місцевого значення на вул. Я. Стецька, 4 у м. Львові, охоронний № 905. 2020. URL: <https://www.uois.lviv.ua/restavratsiia-balkoniv-ta-erkeriv-budynku-pam-iatky-arkhitektury-mistsevoho-znachennia-na-vul-ia-stetska-4-u-m-lvovi-okhoronnyj-905/> (дата звернення: 10.05.2025).

82. Реставрація, ремонт, благоустрій музею «Личаківський цвинтар». Музей «Личаківський цвинтар». URL: <https://lviv-lychakiv.com.ua/pro-muzei/restavratsiia-remont-blahoustrii> (дата звернення: 24.04.2025).
83. Розділ VIII. Охорона культурної спадщини м. Львова. Львівська міська рада. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmrdownloads/Aktualno/statut/R8.pdf> (дата звернення: 09.05.2025).
84. Розроблення проектної документації для реставраційних робіт. Бюро спадщини. 2020. URL: <https://spadshchyna.lviv.ua/rozroblennya-proektnoyi-dokumentacziyi-dlya-restavraczijnyh-robit/> (дата звернення: 24.04.2025).
85. Спостереження щодо соціологічних досліджень у Львові та Умані. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/vrazhennya-vid-sotsiologichnyh-doslidzhen-u-misti-lvovi-ta-umani/> (дата звернення: 23.01.2025).
86. Стахів А. Історія Фабрики повидла у Львові: від виноробні до мистецького простору. 2025. URL: <https://zahid.espreso.tv/suspilstvo-istoriya-fabriki-povidla-u-lvovi-vid-vinorobni-do-mistetskogo-prostoru> (дата звернення: 12.03.2025).
87. Стратегія культурного розвитку Львова. Центр Міської Історії. 2008. URL: <https://www.lvivcenter.org/discussions/cultural-strategy-of-lviv/> (дата звернення: 08.05.2025).
88. Стратегія розвитку культури 2025. Інститут стратегії культури. 2017. URL: <https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/02/strategiya-rozvytku-kultury-2025.pdf>
89. Сьогодні – День міста у Львові. URL: https://tvoemisto.tv/news/sogodni__den_mista_u_lvovi_131934.html (дата звернення: 06.05.2025).
90. Ткаченко М. Як львівські забудовники ловлять інвесторів на гачок (розслідування). 2017. URL: <https://dyvys.info/2017/03/24/yak-lvivski-zabudovnyky-lovlyat-investoriv-na-gachok-rozsliduvannya/> (дата звернення: 08.05.2025).

91. Ткаченко М. Як львівські забудовники ловлять інвесторів на гачок (розслідування). 2017. URL: <https://dyvys.info/2017/03/24/yak-lvivski-zabudovnyky-lovlyat-investoriv-na-gachok-rozsliduvannya/> (дата звернення: 08.05.2025).
92. У Львові відкрили оновлену площу Коліївщини. ReHERIT. 2022. URL: <https://reherit.org.ua/u-lvovi-vidkryly-onovlenu-ploshhu-koliiyvshhyny/> (дата звернення: 22.01.2025).
93. У Львові частково дозволили приватизувати пам'ятки культурної спадщини. 2008. URL: https://zaxid.net/u_lvovi_chastkovo_dozvolili_privatizuvati_pamrzuoyatki_k_ulturnoyi_spadshhini_n1060753 (дата звернення: 08.05.2025).
94. У мерії розповіли, як цьогоріч відзначатимуть День міста Львова. Пресслужба ЛМР. 2021. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/285375-u-merii-rozpovily-iak-tsohorich-vidznachatymetsia-den-mista-lvova> (дата звернення: 06.05.2025).
95. Управління місцевою культурною спадщиною в Україні. 2019. ReHERIT. URL: https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/White-Paper_Management-of-Local-Cultural-Heritage-in-Ukraine_State-Policy-Review-Sources-and-Funding-Models-1.pdf
96. Управління місцевою культурною спадщиною в Україні: огляд державної політики, джерел та моделей фінансування. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/material/upravlinnia-mistsevoiu-kulturnoiu-spadshchynoiu-v-ukraini/> (дата звернення: 22.01.2025).
97. Фестивалі у Львові. Tripmydream. URL: <https://tripmydream.ua/ukraine/lviv/festivals> (дата звернення: 05.05.2025).
98. Фонд культури Львова. Інститут стратегії культури. URL: <https://isc.lviv.ua/fond-kultury/> (дата звернення: 10.05.2025).
99. Хмельовська О. Україна щороку втрачає десятки пам'яток архітектури. 2013. URL: <https://tyzhden.ua/ukraina-shchoroku-vtrachaie-desiatky-pam-iatok-arkhitektury/> (дата звернення: 08.05.2025).

100. Шавранська С. У День міста у Львові відродили традицію 700-літньої давності. 2021. URL: https://tvoemisto.tv/news/vidteper_u_lvovi_shchoroku_bude_urochysta_tsere_moniya_pochesnoi_varty_119675.html (дата звернення: 06.05.2025).
101. Штрафи як інструмент управління місцевою культурною спадщиною. ReHERIT. 2020. URL: <https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/REKOMENDATSII-SHTRAFY-YAK-INSTRUMENT-UPRAVLINNYA-MISTSEVOYU-KULTURNOYU-SPADSHHYNNOYU.pdf>
102. Шумак Ю. Фестиваль «Яворівська забавка» визнали одним з найкращих в Європі. 2017. URL: <https://dyvys.info/2017/06/23/festyval-yavorivska-zabavka-vyznaly-odnym-z-najkrashhyh-v-yevropi/> (дата звернення: 05.05.2025).
103. Як відзначали День міста у Львові протягом останніх років. 2025. URL: https://tvoemisto.tv/news/yak_vidznachaly_den_mista_u_lvovi_protyagom_ostannih_rokiv_foto_175731.html (дата звернення: 06.05.2025).
104. Як відзначали День міста у Львові протягом останніх років. 2025. URL: https://tvoemisto.tv/news/yak_vidznachaly_den_mista_u_lvovi_protyagom_ostannih_rokiv_foto_175731.html (дата звернення: 06.05.2025).
105. Як працювати з громадою над розвитком культурної спадщини. ReHERIT. URL: <https://reherit.org.ua/yak-pratsyuvaty-z-gromadoyu-nad-rozvytkom-kulturnoyi-spadshhyny/> (дата звернення: 22.01.2025).
106. Armstrong K. Historic Ukrainian sites in Kyiv and Lviv added to UN danger list. 2023. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-66827743> (дата звернення: 12.05.2025).
107. Haring M. Another one to watch. 2019. URL: <http://atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/another-one-to-watch/> (дата звернення: 12.05.2025).

108. Legacy of the Docks | Regeneration // The Guardian. 2010. URL: <https://www.theguardian.com/society/2009/aug/05/london-docklands-legacy-development-regeneration> (дата звернення: 14.01.2025).
109. Lviv Coffee Festival / На каву до Львова. URL: <http://www.coffeefest.lviv.ua/> (дата звернення: 07.05.2025).
110. Lviv Culture Hub. URL: <https://www.lvivculturehub.com/about-us> (дата звернення: 12.03.2025).
111. Pryvit. URL: <https://pryvit.ua/about-us/> (дата звернення: 26.01.2025).
112. Qırımtatar Medeniy Merkezi. Культурний центр кримських татар у Львові. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/QirimTTP/> (дата звернення: 17.01.2025).
113. Re_HERIT. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/ReHERITproject> (дата звернення: 05.05.2025).
114. ReHERIT: Furniture. Documentary short. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/531190174> (дата звернення: 23.01.2025).
115. ReHERIT: The Door. Documentary short. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/531185290> (дата звернення: 23.01.2025).
116. ReHERIT: The Door. Documentary short. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/531185290> (дата звернення: 23.01.2025).
117. ReHERIT: The Videotape. Documentary short. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/531175480> (дата звернення: 23.01.2025).
118. ReHERIT: Будівля. Документальна історія. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/534320906> (дата звернення: 23.01.2025).
119. ReHERIT: Будівля. Документальна історія. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/534320906> (дата звернення: 23.01.2025).
120. ReHERIT: Район. Документальна історія. Vimeo. URL: <https://vimeo.com/507215288> (дата звернення: 23.01.2025).
121. Sriraman S. Adaptive Reuse: South Bombay, India // RTF. 2021. URL: <https://www.re-thinkingthefuture.com/city-and-architecture/a4476-adaptive-reuse-south-bombay-india/> (дата звернення: 14.01.2025).

122. The Paris Debate: Must Preservation Inhibit Urban Renewal? // ArchDaily. 2014. URL: https://www.archdaily.com/524597/the-paris-debate-must-preservation-inhibit-urban-renewal?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all (дата звернення: 14.01.2025).
123. UNESCO. Cultural Landscapes. URL: <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/> (дата звернення: 12.01.2025).
124. UNESCO. Culture. URL: <https://www.unesco.org/en/culture> (дата звернення: 12.01.2025).
125. UNESCO. Developing sustainable rural tourism in San Gimignano (Italy). URL: <https://whc.unesco.org/en/canopy/sangimignano/> (дата звернення: 14.01.2025).
126. UNESCO. Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-historic-urban-landscape-including-glossary-definitions> (дата звернення: 14.01.2025).
127. UNESCO. Vienna Memorandum on World Heritage and Contemporary Architecture – Managing the Historic Urban Landscape. WHC-05/15.GA/INF.7. Paris: UNESCO, 2005. (дата звернення 23.01.2025).
128. Бірюльов Ю. Єврейська архітектурна спадщина Львова. Львів: Видавництво Старого Лева, 2022. 632 с.
129. Гуменюк Т., Сом-Сердюкова О. Підступи до дискурсу про культурний ландшафт: крос-європейський підхід // Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури. 2020. Т. 3. С. 5–6.
130. Звіряка А. І. Виявлення та охорона пам'яток ландшафту України // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія музеєзнавство та пам'яткознавство. 2018.

131. Концепція національної політики щодо культурної спадщини в Україні (Проект) / під ред. О. П. Олійник. Київ : Архитектура и престиж, Середняк Т. К., 2014.
132. Лозинський Р. Культурні ландшафти Галичини: етика взаємодії людини з природою. Львів: Ладекс, 2020. 18 с.
133. Назарук М. М. Львів у XX столітті: соціально-екологічний аналіз. Львів: Українська академія друкарства, Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 348 с.
134. Тютюнник Ю. Сучасне ландшафтознавство перед викликами Постмодерну // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія». 2023. Вип. 59. С. 237–248.
135. James P. E., Martin G. All Possible Worlds: A History of Geographical Ideas. New York: John Wiley & Sons, 1981. 177 p.
136. Labadi S. Rethinking Heritage for Sustainable Development. London: UCL Press, 2022.
137. Ratzel F. Politische Geographie. München und Leipzig: R. Oldenbourg, 1897. 612 S. ; Ratzel F. Anthropogeographie. Erster Teil. Grundzüge der Anwendung der Erdkunde auf die Geschichte. Stuttgart: J. Engelhorn, 1882. 593 S.
138. Sauer C. O. Land and Life: A Selection from the Writings of Carl Ortwin Sauer / Ed. by John Leighly. Berkeley: University of California Press, 1963. 438 p.

ДОДАТКИ

Рис. 1. Вид на історичний центр Сан-Джиміньяно з однієї з веж.

URL: <https://whc.unesco.org/en/canopy/sangimignano/>

Рис. 2. Пагорб Високого Замку у Львові.

URL: https://de.freepik.com/fotos-premium/schoene-aussicht-auf-die-daecher-der-stadtlemberg_58504280.htm#from_view=detail_alsolike

Рис. 3. Оглядовий майданчик фортеці Цитадель.

URL: <https://inlviv.in.ua/lviv/lviv-zgory-top-14-oglyadovyh-majdanchyiv-mista>

Рис. 4. Львів, святкування дня міста, 2019 р.

URL: https://tvoemisto.tv/news/yak_lviv_svyatkuvav_den_mista_ostanni_pyat_rokiv_foto_131967.html

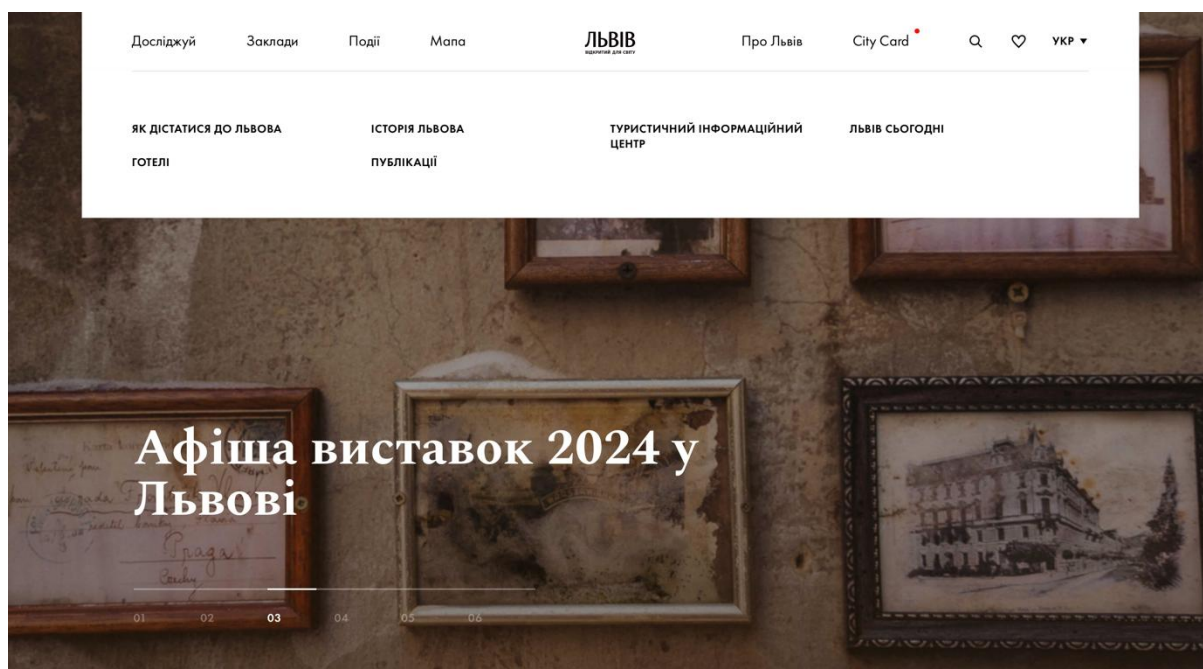

Рис. 5. Сайт Lviv Travel та його світлини

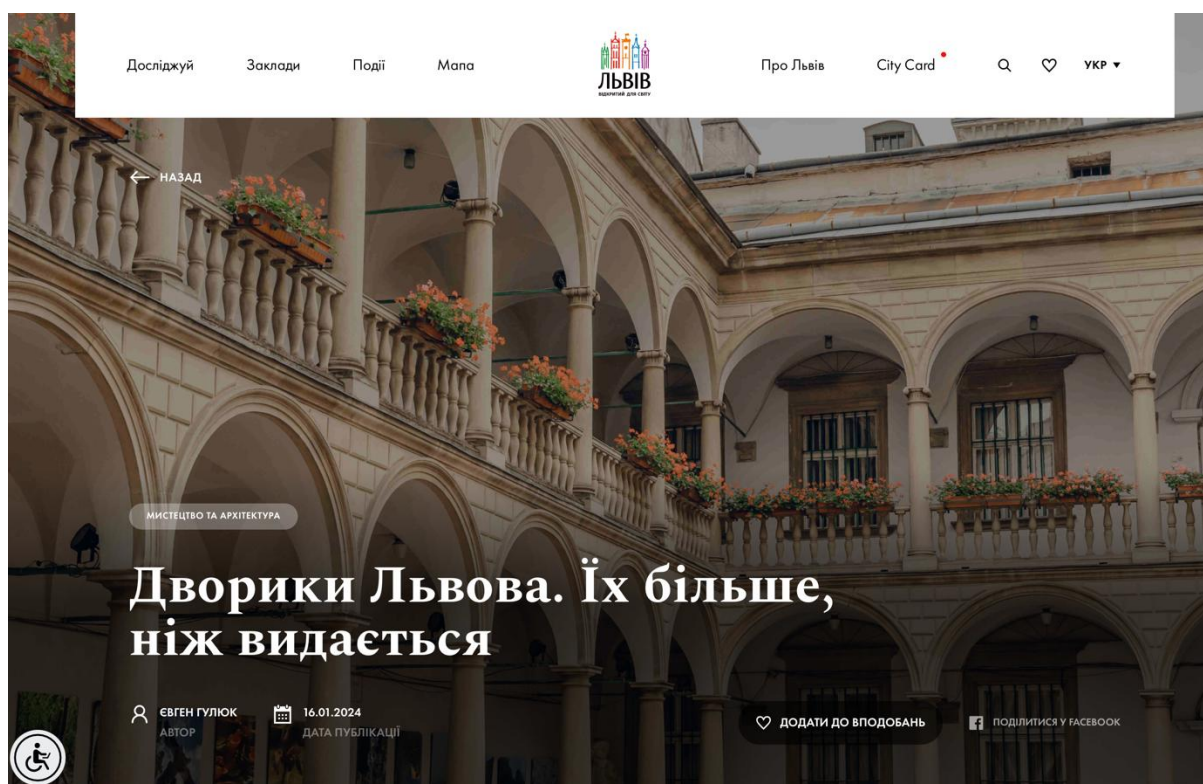
URL: <https://lviv.travel>

Рис. 6. Сайт Lviv Travel та його світлини

URL: <https://lviv.travel>

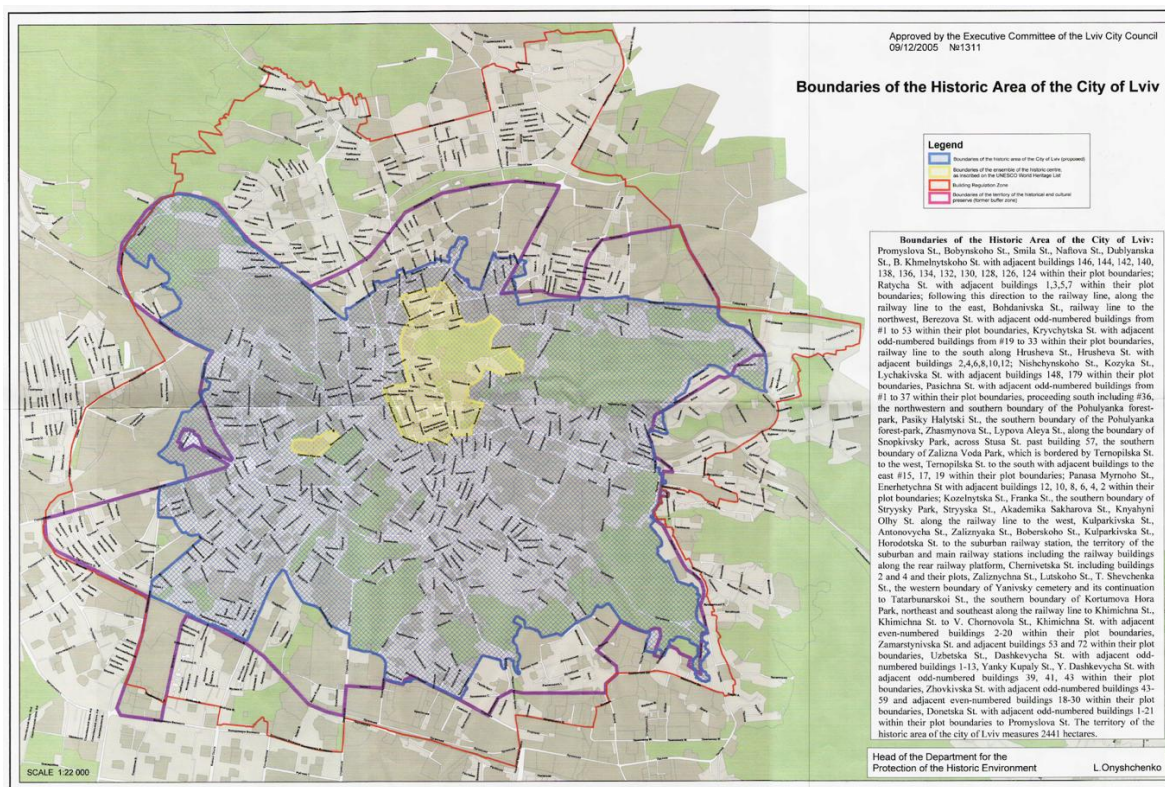
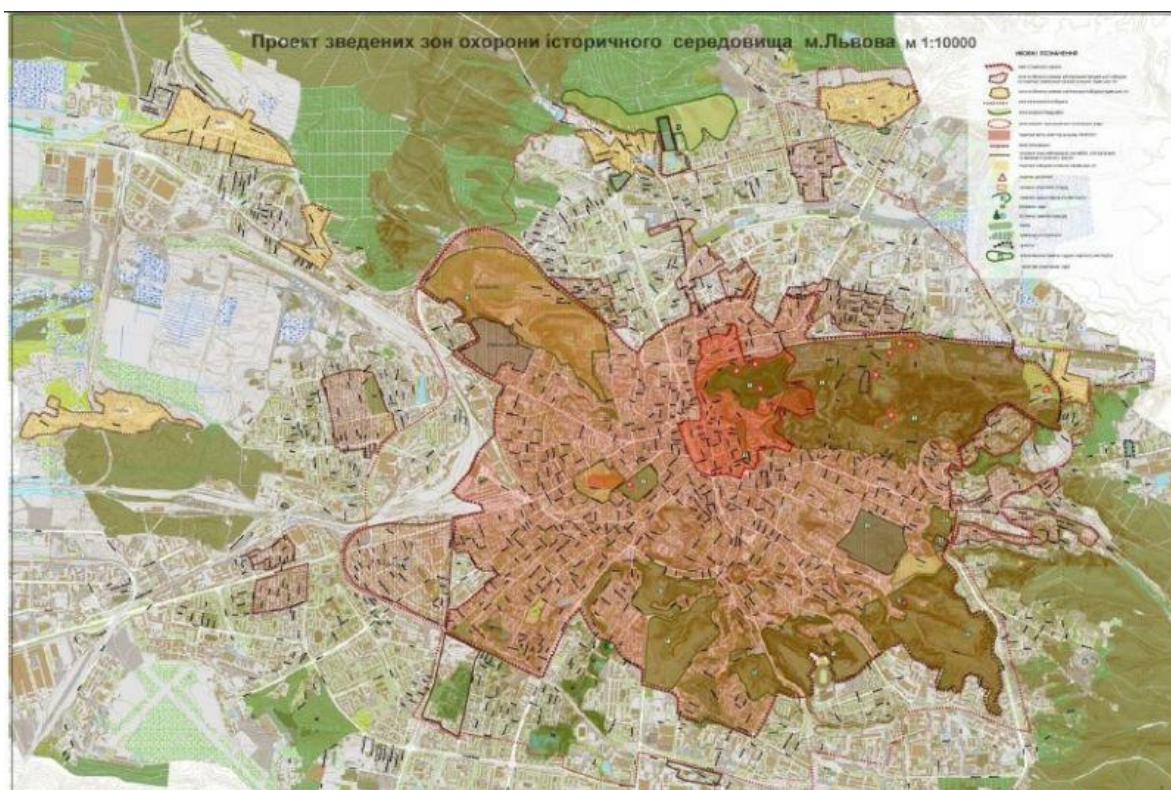

Рис. 7. Рекомендаційна карта від ЮНЕСКО 2008 р.

URL: <https://whc.unesco.org/en/list/865/documents/>

Проект зведених зон охорони історичного середовища м.Львова (2005 р.) – ненормативний документ, затверджений ЛМРадою в складі Генплану Львова у 2010 р., але так і не затверджений Міністерством культури України

Рис. 8. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/zabudui-mene-skriz>

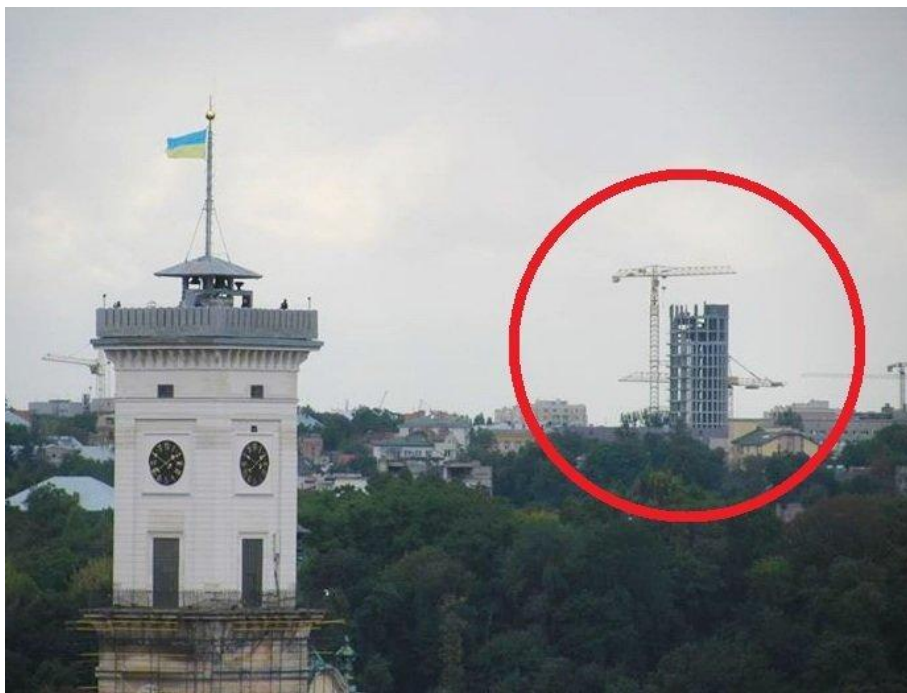

Рис. 9. Незаконні забудови на території історичного центру Львова.

URL: <https://images.app.goo.gl/gJtK6h96X668xdop6>

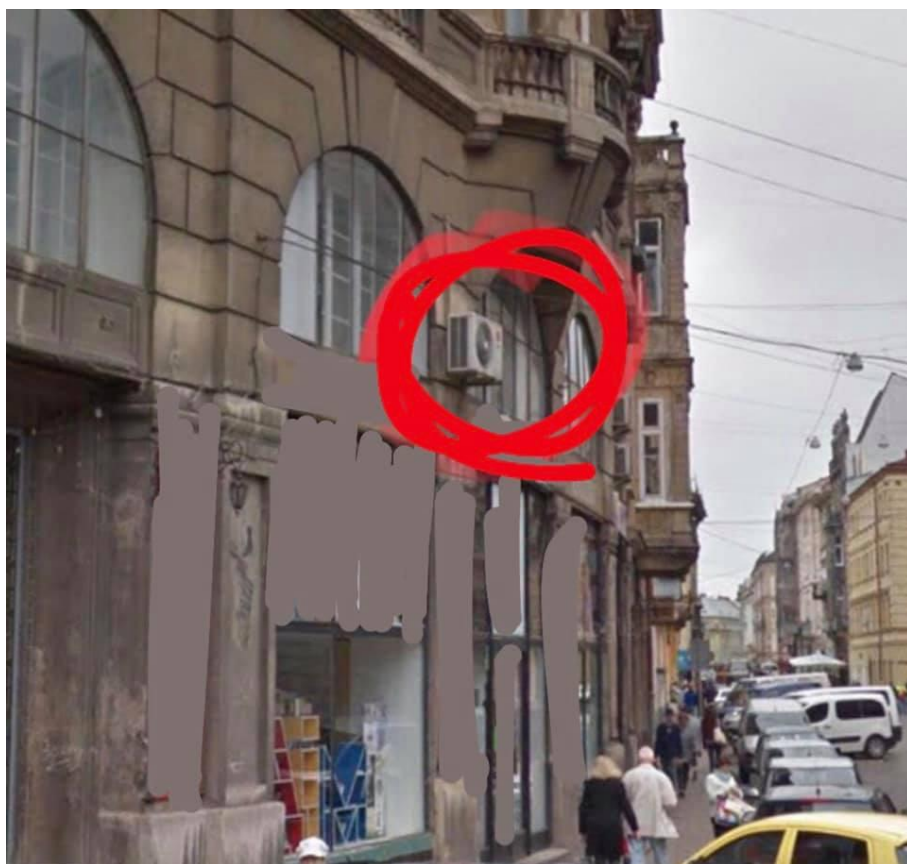

Рис. 10. Кондиціонери на історичних будівлях.

URL: <https://4studio.com.ua/novyny/u-lvovi-vymagayut-demontuvaty-kondytsionery-z-pam-yatok-yunesko-foto/>

Рис. 11. Незаконні забудови на території історичного центру Львова
 URL: <https://dailylviv.com/news/kultura/lviv-mozhut-vyklyuchyty-zi-spysku-vsesvitnoyi-spadshchyny-video-30901>

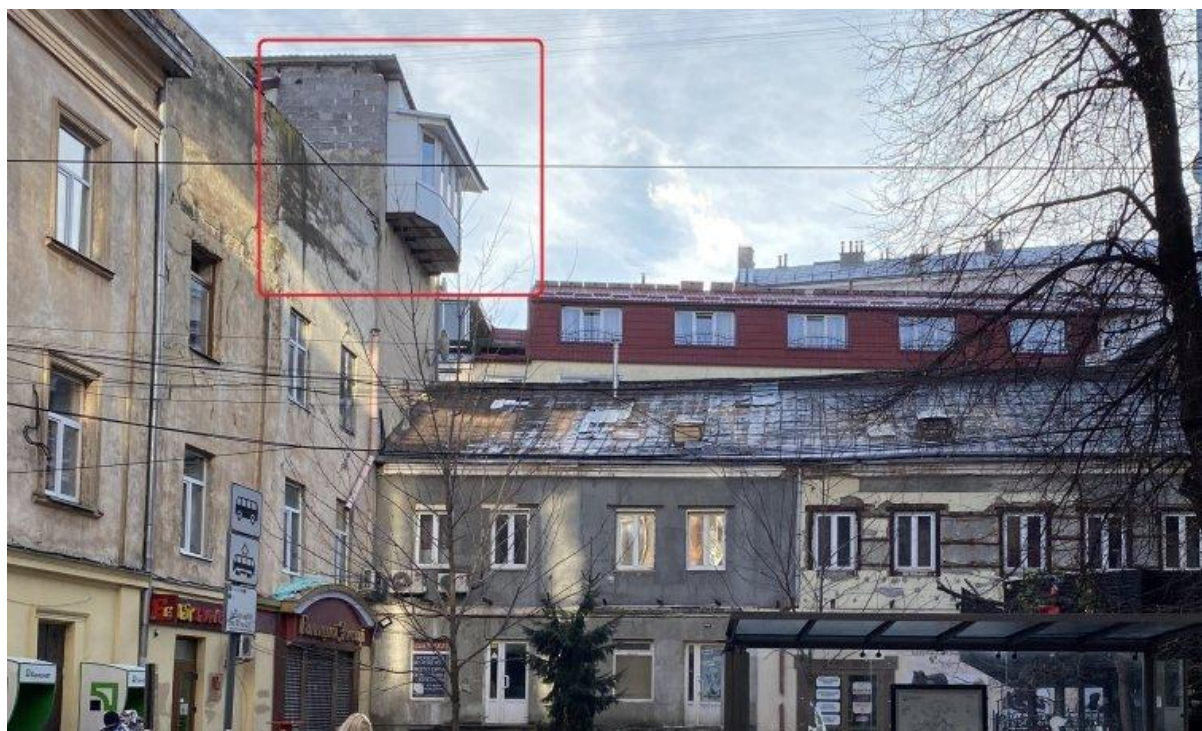
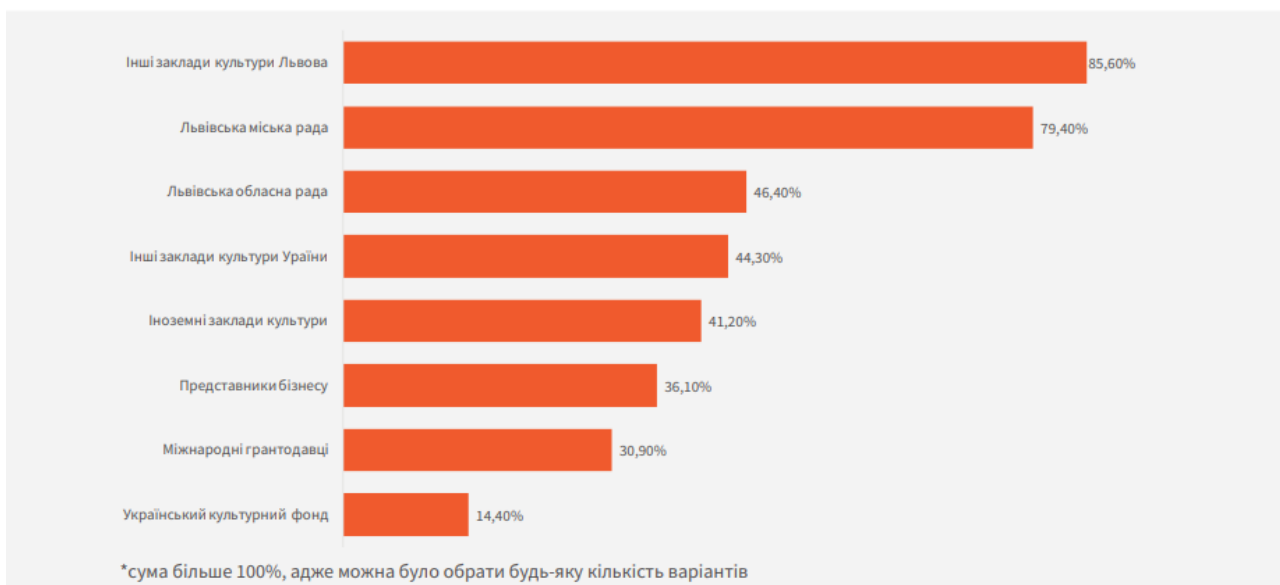

Рис. 12. Місцеві скаржаться на незаконну надбудову
 URL: <https://lviv.media/lviv/63864-psuye-istorichnu-budivlyu-v-centri-lvova-miscevi-skarzhatsya-na-nezakonnu-nadbudovu/>

Досвід співпраці з різними інституціями (2016-2018)

Джерела фінансування організації чи ініціативи

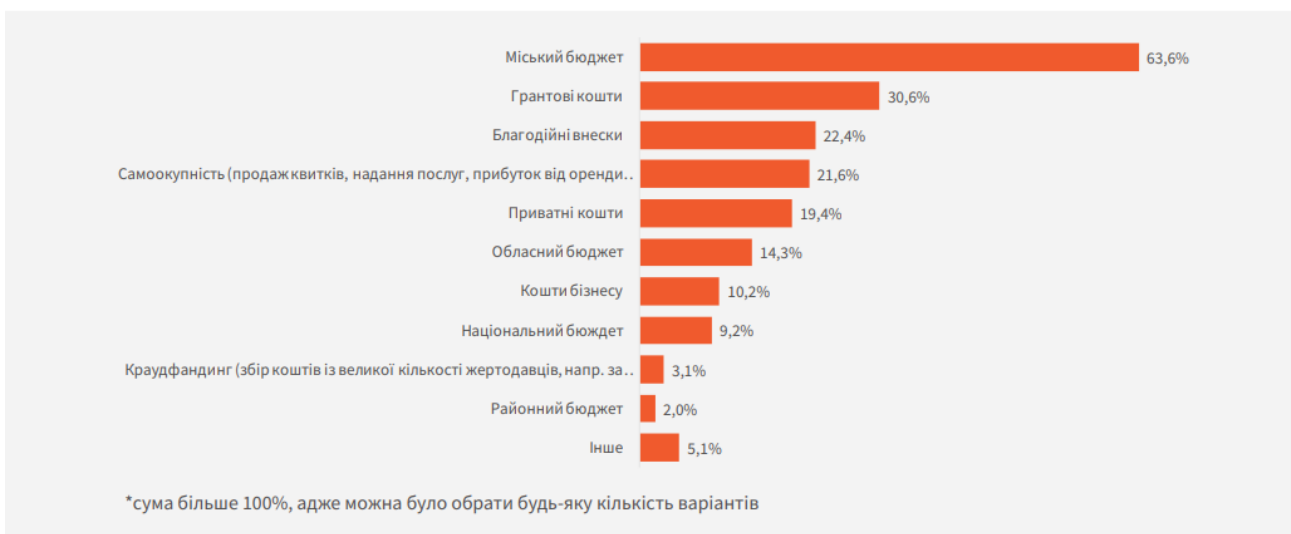

Рис. 13,14. URL: https://isc.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/12/kulturnyj-landshaft-lvova_-instytutczyi-aktyvnosti-vzayemodiyi..-1.pdf

Рис. 15. Відкриття оновленої площі Коліївщини.

URL: <https://images.app.goo.gl/ABTSRAqHVNzbKiU9>

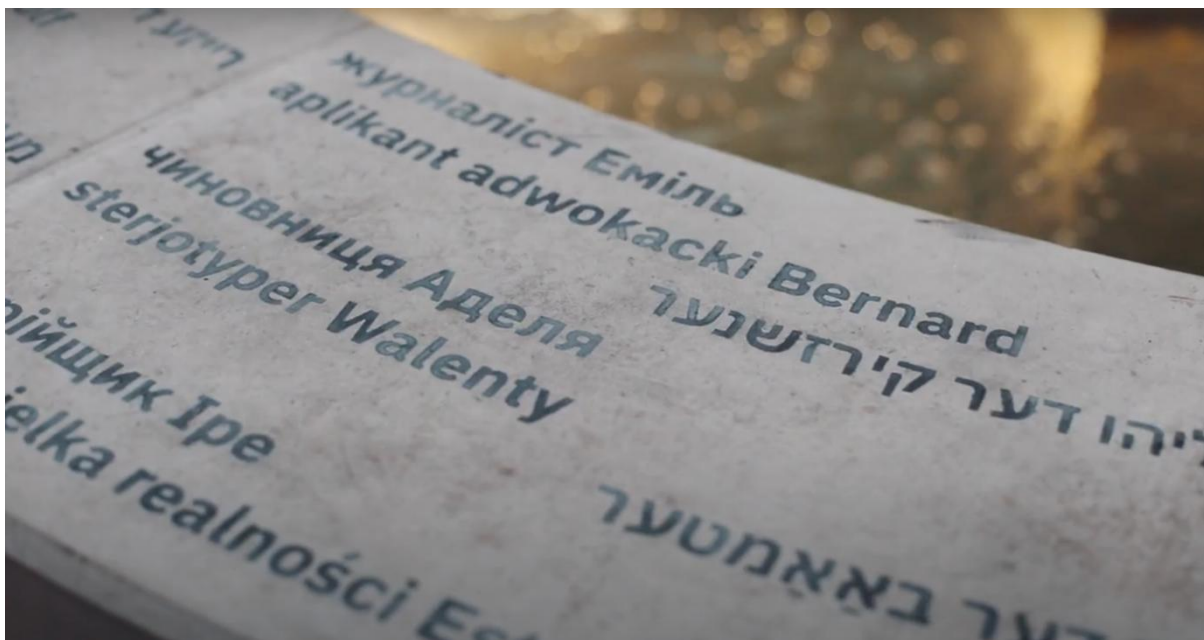

Рис. 16. Імена на новому фонтані оновленої площі Коліївщини.

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yWg5LNGEToo>

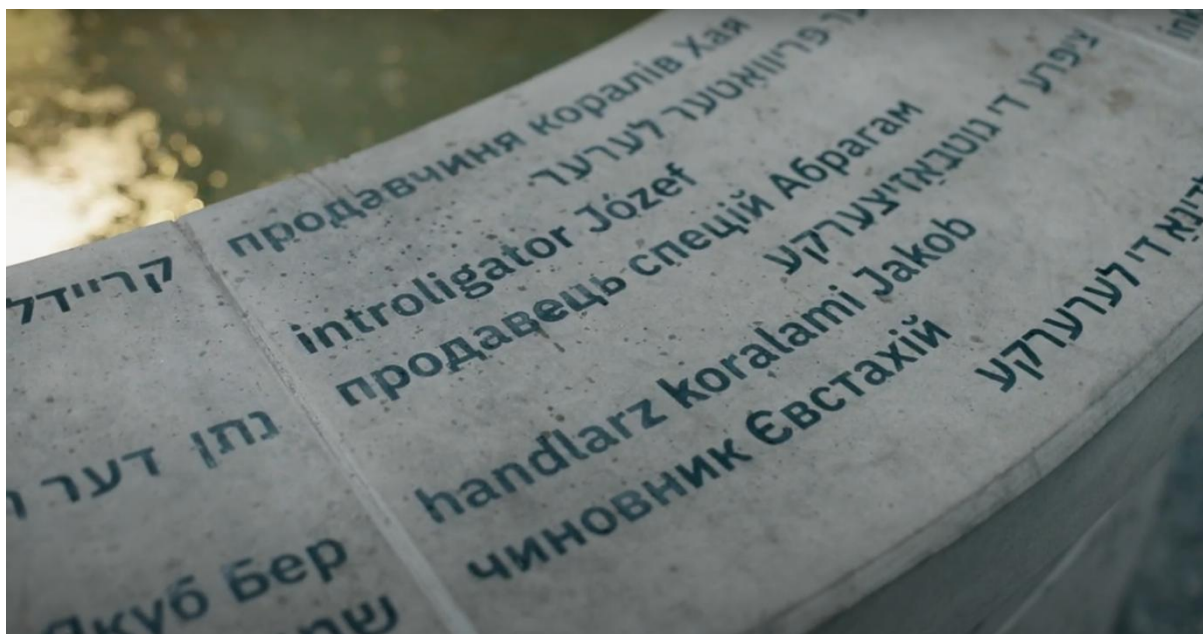

Рис. 17. Імена на новому фонтані оновленої площі Коліївщини.

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yWg5LNGEToo>

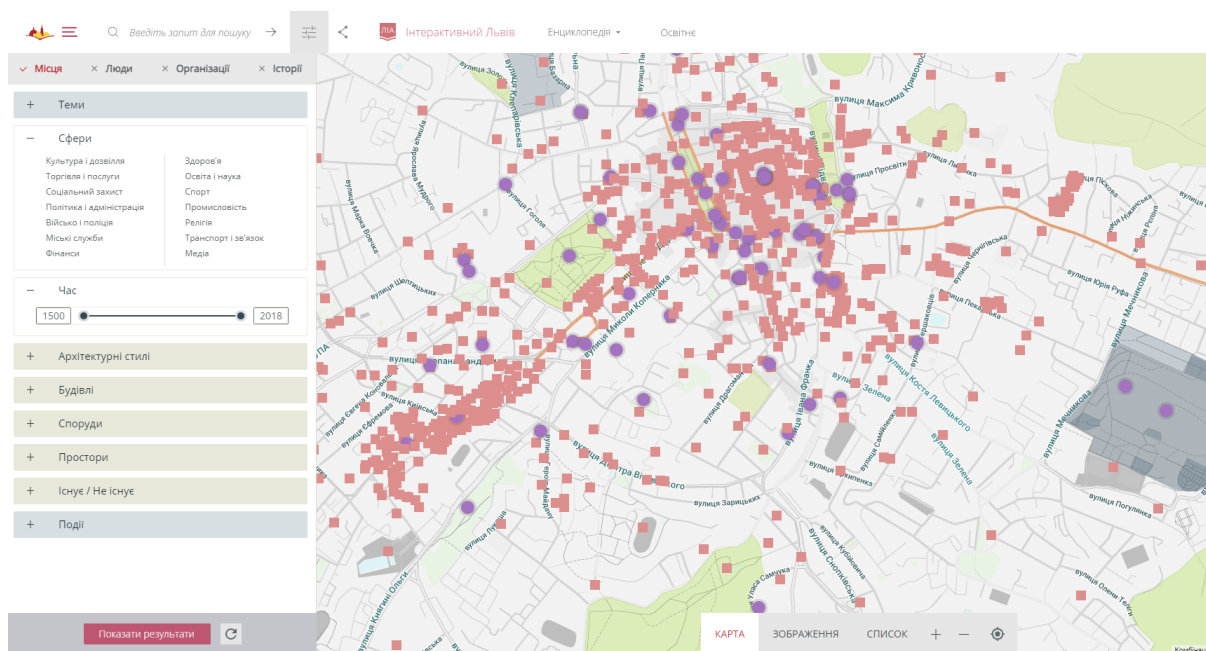

Рис. 18. Сайт проєкту «Інтерактивний Львів».

URL: <https://lia.lvivcenter.org/#!/map/>

Меню Центр міської історії

Міський медіаархів

Новини [розгрізування] FAQ Про проект Контакти Eng

Шукати за ключовим словом

Техніки

Час

1995 2024

Колекції

Місця

- ☐ Кротовацький(1)
- ☐ Круженичі(1)
- ☐ Кутні(6)
- ☐ Лаврія(1)
- ☐ Лешків(1)
- ☐ Лесичанськ(267)
- ☐ Лозова(5)
- ☐ Луцьк(32)
- ☒ Львів(5826)
- ☐ Любешів(1)
- ☐ Майдан(9)
- ☐ Маріуполь(3776)
- ☐ Меджибіж(3)
- ☐ Миколаїв(5)
- ☐ Мирноград (Донецька область)

Показати результати

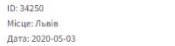
Зображення (271) Відео та фільми (8) Усні розповіді (255) Мали (0) Колекції (13)

"Водило буксирное Ан-70 т, длина 5 м, тяговое усилие 26 т.с., 1995"
ID: 53145
Місце: Львів
Дата: 1995

ID: 34140
Місце: Львів
Дата: 2020-03-19

ID: 34140
Місце: Львів
Дата: 2020-03-19

"Михайленко А. Г., Гнатюк Б. М., Нечай Б. А., Мартинів Я. І., Гавриленко С. М."
ID: 47365
Місце: Львів
Дата: 2019

ID: 34250
Місце: Львів
Дата: 2020-05-03

ID: 34138
Місце: Львів
Дата: 2020-03-19

ID: 47365
Місце: Львів
Дата: 2019

ID: 34138
Місце: Львів
Дата: 2020-03-19

Рис. 19. Сайт проекту «Міський Медіаархів».

URL: <https://uma.lvivcenter.org/uk/photos?dates=1995%2C2024&full-search=&places%5B114%5D=99>

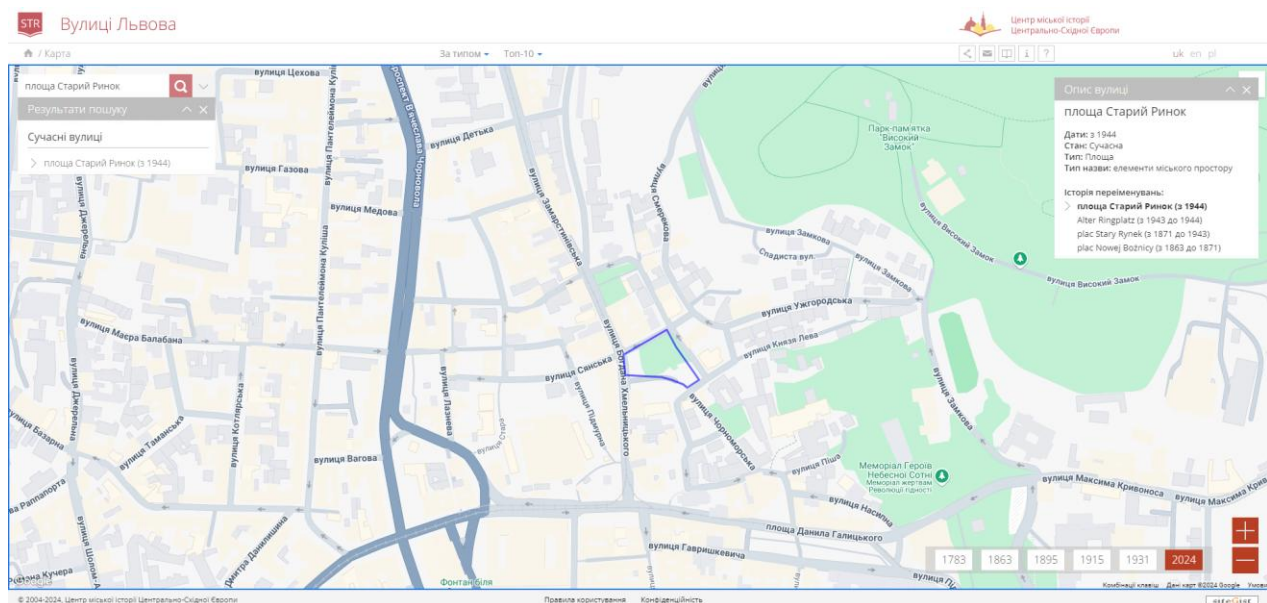
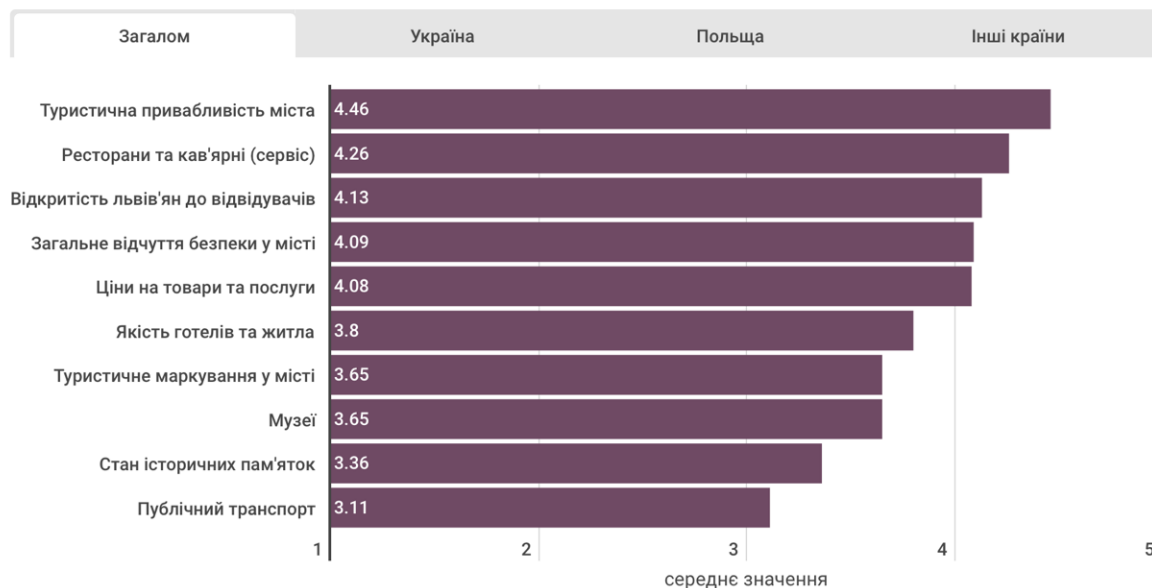

Рис. 20, 21. Сайт проекту «Вулиці Львова». На прикладі вулиці площа Старий Ринок.

URL: <https://streets.lvivcenter.org/uk/%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0-%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B9-%D0%A0%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA/>

Загальна оцінка туристичного досвіду

(середнє за шкалою від 1=дуже негативно до 5=дуже позитивно)

Download data

Топ-5 місць у Львові, що викликають найбільш позитивні та негативні емоції

37%

Площа Ринок

25%

Оперний Театр

22%

Личаківський цвинтар

14%

Вірменська церква та ділянка

10%

Високий Замок

22%

Залізничний вокзал та околиці

8%

Пам'ятник Степану Бандері

6%

Площа Ринок

5%

Янівський цвинтар та територія концтабору

4%

Автовокзал по вул. Стрийській

Рис. 22, 23. Результати опитування.

URL: <https://infogram.com/272ca611-d152-4a43-8027-c1fb29c479bd>

РЕЗЮМЕ

до дипломної роботи на тему:

«Проблеми збереження культурного ландшафту Львова

на сучасному етапі»

студента історичного факультету

Краснікова Богдана Олексійовича

Дипломна робота присвячена дослідженню актуальних проблем збереження культурного ландшафту Львова на сучасному етапі. У межах дослідження схарактеризовано поняття «культурний ландшафт» та визначено вплив цієї концепції на охорону міської спадщини, проаналізовано нормативно-правову базу охорони міського культурного ландшафту, виявлено та досліджено основні складники культурного ландшафту Львова на сучасному етапі, а також схарактеризовано роль ключових інституцій та проєктів, спрямованих на збереження й промоцію культурного ландшафту міста.

Робота складається з трьох розділів. Перший розділ присвячено аналізу концепції культурного ландшафту, зокрема в контексті культури міста. У другому розділі розглянуто культурну спадщину Львова як складову міського культурного ландшафту, з акцентом на матеріальній та нематеріальній спадщині. Третій розділ зосереджений на проблемах і перспективах охорони культурного ландшафту Львова. Окрему увагу приділено актуальним викликам збереження культурного ландшафту, аналізу сучасної стратегії розвитку культури Львова, а також характеристиці ключових інституцій та ініціатив з охорони культурного ландшафту міста.

Ключові слова: Львів, Україна, 2000-ні–2020-ті рр., міський культурний ландшафт, культурна спадщина.

ABSTRACT
of the thesis on the topic
«Challenges in the Preservation of Lviv's Cultural Landscape
in the Modern Era»
by Bohdan Krasnikov,
student of the School of History

This thesis examines the contemporary challenges associated with the preservation of Lviv's cultural landscape. It outlines the conceptual framework of the term cultural landscape and evaluates its influence on urban heritage conservation. The study analyzes the legal and regulatory foundations governing the protection of urban cultural landscapes, identifies and investigates the principal elements constituting Lviv's cultural landscape in the present day, and assesses the role of key institutions and initiatives dedicated to its preservation and promotion.

The thesis is structured into three chapters. The first chapter provides a critical analysis of the concept of the cultural landscape, particularly in relation to urban cultural environments. The second chapter considers Lviv's cultural heritage as an integral component of its urban cultural landscape, with particular attention to both tangible and intangible heritage. The third chapter addresses the current challenges and future prospects for safeguarding Lviv's cultural landscape. Special emphasis is placed on contemporary threats to its integrity, an evaluation of Lviv's current cultural development strategy, and a review of the principal institutions and initiatives engaged in its conservation.

Keywords: Lviv, Ukraine, 2000s–2020s, urban cultural landscape, cultural heritage.